

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

Diplomová práce

2024

Mgr. Jiří Culka

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

**Vztahy EU a Austrálie
v historickém a soudobém kontextu**

Diplomová práce

Autor práce: Mgr. Jiří Culka

Studijní program: Mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: PhDr. Dipl.-Pol. Martin Jeřábek, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

- 1 Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
- 2 Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
- 3 Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 31.07.2024

Mgr. Jirí Culka

Bibliografický záznam

CULKA, Jiří. *Vztahy EU a Austrálie v historickém a soudobém kontextu*. Praha, 2024. 113 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce PhDr. Dipl.-Pol. Martin Jeřábek, Ph.D.

Rozsah práce: 177.963 znaků včetně mezer (~ 99 NS)

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá vývojem vztahů EU a Austrálie od jejich počátku v 50. a 60. letech 20. století až do současnosti. Cílem práce je představit téma v historickém a soudobém kontextu, vykreslit současnou podobu těchto vztahů a představit vývoj souvisejícího právního a institucionálního rámce dvoustranných vztahů, jakož i některé dílčí problémy, které rozvoj těchto vztahů provázely či nadále provázejí. Hlavní výzkumnou otázkou je následující: Proměňovala se kvalita vztahů EU – Austrálie v průběhu jejich historického vývoje? V práci jsou průběžně aplikovány 3 vybrané teorie mezinárodních vztahů, a sice realismus, liberalismus a konstruktivismus. Za účelem provedení analýzy tématu je využita metoda indukce i dedukce, analýzy, syntézy a komparace v rámci případové studie bilaterálních vztahů EU a Austrálie. Diplomová práce je proto členěna na 6 samostatných kapitol, z nichž každá má svůj specifický účel. První kapitola představuje tři základní rozměry vztahů – politický, ekonomický a sociální. Druhá kapitola si klade za cíl představit v základních rysech jednotlivé 3 vybrané teorie mezinárodních vztahů. Třetí kapitola představuje metodologický rámec práce. Čtvrtá kapitola tak představuje již samotnou první část případové studie, a sice vývoj vztahů EU a Austrálie od 50. let 20. století, až do zhruba poloviny 90. let 20. století. Pátá kapitola rozvádí analýzu vztahů od roku 1997, až do roku 2017, kdy došlo ke sjednání zatím poslední komplexní mezinárodní dohody mezi oběma stranami. Šestá kapitola pak rozebírá soudobou podobu vztahů EU a Austrálie, tzn. Rámcovou dohodu, ale i proces vyjednávání dohody o volném obchodu.

Abstract

The thesis deals with the development of EU-Australia relations from their beginning in the 1950s and 1960s to the present day. The aim of the thesis is to introduce the topic in a historical and contemporary context, to portray the current form of these relations and to present the development of the related legal and institutional framework of bilateral relations, as well as some of the sub-issues that have accompanied or continue to accompany the development of these relations. The main research question is the following one: Has the quality of EU-Australia relations changed over the course of their historical development? The thesis will continuously apply 3 selected theories of international relations, namely realism, liberalism and constructivism. In order to analyse the topic, the methods of induction and deduction, analysis, synthesis and comparison will be used within the case

study of the EU-Australia bilateral relations. The thesis is therefore structured into 6 separate chapters, each with its own specific purpose. The first chapter presents the three basic dimensions of the relationship - political, economic and social. The second chapter aims to present the basic features of the 3 selected theories of international relations. The third chapter presents the methodological framework of the thesis. Thus, the fourth chapter presents the very first part of the case study, namely the development of EU-Australia relations from the 1950s until about the mid-1990s. The fifth chapter develops the analysis of the relationship from 1997 until 2017, when the last comprehensive international agreement between the two parties was negotiated so far. Chapter six then discusses the contemporary shape of the EU-Australia relationship, i.e. the Framework Agreement, as well as the negotiating process of the FTA.

Klíčová slova

Austrálie, Evropská unie, bilaterální vztahy, EU ve světě, dvoustranné obchodní vztahy, vnější vztahy EU

Keywords

Australia, European Union, bilateral relations, EU in the world, bilateral trade relations, EU external relations

Title/název práce

EU-Australia Relations in Historical and Contemporary Context

Poděkování

Rád bych poděkoval svému vedoucímu, panu PhDr. Martinu Jeřábkovi, Ph.D., za možnost tuto práci průběžně konzultovat, jeho připomínky a náměty, které mi při zpracování této práce pomohly, a za jeho velkou flexibilitu a ochotu.

Dále děkuji paní prof. Dr. Philomeně Murray z australské University of Melbourne za laskavé poskytnutí rady zdrojů k této práci a paní Dr. Margaritě Matera z australské Deakin University za poskytnutí konzultace k tématu práce a výzkumným otázkám.

Dále děkuji Univerzitě Karlově a České republice za možnost studovat bezplatně, jakož i za celou řadu příležitostí, které mi během studia byly poskytnuty, včetně stipendijního semestrálního pobytu na australské University of Melbourne, v rámci něhož jsem část této práce sepsal.

V neposlední řadě děkuji svým blízkým za veškerou podporu během studia.

Obsah

Úvod.....	12
1. Dimenze vztahu Austrálie a Evropské unie.....	15
1.1 Politický rozměr vztahů EU – Austrálie.....	15
1.2 Ekonomický rozměr vztahů EU – Austrálie.....	18
1.3 Sociální rozměr vztahů EU – Austrálie.....	19
2. Teoretické ukotvení vztahů EU – Austrálie.....	21
2.1 Vztahy EU – Austrálie z pohledu realismu.....	21
2.2 Vztahy EU – Austrálie z pohledu liberalismu.....	26
2.3 Vztahy EU – Austrálie z pohledu sociálního konstruktivismu.....	29
3. Metodologie a <i>research design</i>	31
3.1 Výzkumné metody.....	31
3.2 Hypotézy a výzkumná otázka.....	34
3.3 Výběr zdrojů pro empirickou analýzu.....	36
4. Počátek a rozvoj bilaterálních vztahů: 50. – 90. léta 20. století.....	40
4.1 Počátky bilaterálních vztahů: 50. – 60. léta 20. století.....	40
4.1.1 50. léta 20. století: založení Evropských společenství a potenciální problémy pro budoucí vztahy.....	40
4.1.2 60. léta 20. století: navázání diplomatických vztahů.....	46
4.2 Rozvoj bilaterálních vztahů a spor o zemědělskou politiku: 70. – 80. léta 20. století.....	50
4.2.1 70. léta 20. století: období zásadního sporu o Společnou zemědělskou politiku.....	50
4.2.2 80. léta 20. století: pomalá cesta ke zlepšení vzájemných vztahů.....	53
4.3 Zlepšení bilaterálních vztahů, sektorové dohody a Společné prohlášení: 90. léta 20. století.....	60
4.3.1 Reformy SZP a proměna role EU ve světě.....	60
4.3.2 Sektorové dohody mezi Austrálií a EU.....	63
4.3.3 Zlepšení vztahů v 90. letech a Společné prohlášení z roku 1997.....	67
4.4 Shrnutí a teoretická reflexe vývoje vztahů od 50. do 90. let.....	70
5. Zlepšení bilaterálních vztahů: od Společného prohlášení k Rámcové dohodě (1997–2017).....	74
5.1 Agenda pro spolupráci.....	74
5.2 Dohoda o partnerství EU – Austrálie.....	75
5.3 Rozvoj vztahů EU – Austrálie po roce 2008.....	78
5.3.1 Rostoucí role EU ve světě.....	78
5.3.2 Dílčí problém vzájemných vztahů – krize eurozóny.....	80
5.3.3 Cesta k Rámcové dohodě a FTA.....	82
5.4 Shrnutí a teoretická reflexe zlepšení vztahů EU a Austrálie.....	83
6. Současná podoba vztahů EU – Austrálie: 2017 – současnost.....	85
6.1 Rámcová dohoda EU – Austrálie.....	85
6.2 Vyjednávání FTA.....	88
6.3 Zcela recentní vývoj: 2023 – 2024.....	92
Závěr.....	96

Summary	99
Použitá literatura.....	102
Primární zdroje	102
Právní prameny.....	102
Vládní dokumenty a jiné oficiální informační materiály	104
Tiskové zprávy	107
Sekundární zdroje.....	108
Monografie	108
Články	110
Seznam příloh.....	113

Seznam zkratek

AUD	Australský dolar	Australian dollar
ČLR	Čínská lidová republika	People's Republic of China
DFAT	Ministerstvo zahraničních věcí a obchodu Austrálie	Department of Foreign Affairs and Trade, Australian Government
EHP	Evropský hospodářský prostor	European Economic Area
EHS	Evropské hospodářské společenství	European Economic Community
EK	Evropská komise	European Commission
EP	Evropský parlament	European Parliament
ES	Evropská společenství	European Communities
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli	European Coal and Steel Community
ESVČ	Evropská služba pro vnější činnost	European External Action Service
EU	Evropská unie	European Union
EU27	Evropská unie – ve smyslu všech 27 členských států (od roku 2020)	European Union – within the meaning of all 27 Member States (since 2020)
EUR	Euro	Euro
EURATOM	Evropské společenství pro atomovou energii	European Atomic Energy Community
FDI	Přímé zahraniční investice	Foreign Direct Investment
FTA	Dohoda o volném obchodu	Free Trade Agreement
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu	General Agreement on Tariffs and Trade
JEA	Jednotný evropský akt	Single European Act
JVT	Jednotný vnitřní trh; Evropský vnitřní trh	European Single Market
MRA	Dohoda o vzájemném uznávání posuzování shody mezi Evropským společenstvím a Austrálií ze dne 17. srpna 1998, účinná od 1. ledna 1999	Agreement on mutual recognition in relation to conformity assessment, certificates and markings between the European Community and Australia

OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj	Organisation for Economic Co-operation and Development
SZBP	Společná zahraniční a bezpečnostní politika	Common Foreign and Security Policy
SZP	Společná zemědělská politika	Common Agricultural Policy
UK	Spojené království Velké Británie a Severního Irska	United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
USD	Americký dolar	United States Dollar
WTO	Světová obchodní organizace	World Trade Organization

Úvod

Tato diplomová práce se věnuje vztahům dvou globálně významných aktérů, Austrálie a Evropské unie (dále jen „EU“),¹ kteří jsou sice od sebe navzájem výrazně geograficky vzdáleni, nicméně v mnoha jiných ohledech k sobě mají blízko. Lze říct, že EU dlouhodobě sdílí s Austrálií společné hodnoty, což se pozitivně projevuje jak v kvalitě jejich bilaterální relace, tak například v jejich spolupráci na půdě mezinárodních organizací. V neposlední řadě má Austrálie historickou, kulturní, sociální a politickou vazbu na řadu členských států EU. Rovněž v souvislosti s aktuálními globálními geopolitickými událostmi a obecně zhoršující se globální bezpečnostní situací je Austrálie v tomto směru významným strategickým partnerem EU v Tichomoří. Austrálie a EU jsou tak dlouhodobě partnery v politické, ekonomické i bezpečnostní oblasti.

Téma vztahů obou entit má proto pozoruhodný historický kontext i soudobý rozměr. Věcně pak nabývá podoby spolupráce na úrovni politické, ekonomické či kulturní. Politicky mají obě entity mnoho společného, a to jednak co do sdílených hodnot, tak co do členství/účasti v mezinárodních organizacích (např. OECD² či WTO). Ekonomicky je pak EU pro Austrálii jedním z největších obchodních partnerů např. co do objemu exportu. Důležitost obchodních vztahů EU a Austrálie je podtržena vyjednáváním dohody o volném obchodu mezi oběma entitami, které probíhá v posledních letech. Rovněž tato skutečnost dodává tématu této diplomové práce na aktuálnosti.

Mám za to, že téma má proto mezinárodněpolitickou i ekonomickou relevanci, neboť se dotýká nejen bilaterálních vztahů obou entit na více úrovních, ale i vztahů členských států EU na straně jedné a Austrálie na straně druhé. V neposlední řadě se pak podle mého názoru téma týká – vzhledem k nepochybně velkému významu obou aktérů – rovněž mezinárodní politiky jako celku.

Téma má své místo v akademické debatě oboru mezinárodních vztahů jako takové, neboť přestože existuje celá řada titulů zejména zahraniční literatury, které se tématu věnují, dle rešerše veřejně dostupných zdrojů není v kontextu české akademické literatury výrazně

¹ Společně o Austrálii a EU hovořím podle situace jako o „entitách“, případně jako o aktérech, zejména pokud jde o diskurs v rámci teorií mezinárodních vztahů. Jindy je ale v textu zmiňuji plnými názvy.

² Ve vztahu k OECD má EU zvláštní unikátní status plného pozorovatele. Více na: *Relations with OECD and UNESCO*. Online. In: European External Action Service. 2024. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/paris-oecd-unesco/relations-oecd-and-unesco_en?s=64. [cit. 2024-04-01].

zpracováno. Současně vzhledem k vývoji ve vztazích obou entit v posledních letech zpracovávám v rámci výkladu níže řadu dílčích aspektů recentního vývoje vztahů EU a Austrálie s využitím relevantních primárních zdrojů.

Specifickým výzkumným cílem práce je představit téma v historickém a soudobém kontextu tak, aby bylo možné představené poznatky, tj. klíčové aspekty vzájemných vztahů EU a Austrálie, analyzovat v přiměřené hloubce a šíři, zhodnotit je a dosáhnout tak zodpovězení výzkumné otázky. V neposlední řadě je cílem vykreslit současnou podobu těchto vztahů. Cílem je rovněž představit vývoj souvisejícího právního a institucionálního rámce dvoustranných vztahů, jakož i některé dílčí problémy, které rozvoj těchto vztahů provázely či nadále provázejí.

Výzkumných otázek se pro účely této práce potenciálně nabízí více. Hlavní výzkumnou otázkou je: **Proměňovala se kvalita vztahů EU – Austrálie v průběhu jejich historického vývoje?**

První hypotézou (H1) je následující: **Na kvalitu bilaterální relace EU – Austrálie měla a dosud má významný vliv snaha o dosažení výhod jak na straně EU, tak na straně Austrálie (přínosů pro obě strany).**

Druhou hypotézou (H2) je pak následující: **Změny ve vztazích EU a Austrálie v průběhu jejich historického vývoje měly za následek rozšíření spolupráce mezi oběma aktéry nad rámec *ad hoc* spolupráce ve vybraných sektorech do podoby více institucionalizované spolupráce ve formě komplexnějších bilaterálních dohod.**

Pro účely testování hypotéz budou průběžně aplikovány 3 vybrané teorie mezinárodních vztahů, tj. *realismus*, *liberalismus* a *konstruktivismus*. Za účelem provedení kvalitní analýzy tématu bude využita metoda indukce i dedukce, analýzy, syntézy a komparace v rámci celé případové studie bilaterálních vztahů EU a Austrálie. Pro účely představení tématu v kontextu oboru mezinárodních vztahů budou dílčí aspekty představeny ve světle vybraných teorií mezinárodních vztahů.

Struktura práce se řídí stanoveným cílem, tzn. provedení odpovídající analýzy za účelem nalezení odpovědi na výzkumnou otázku. Diplomová práce je proto členěna na 6 samostatných kapitol, z nichž každá má svůj specifický účel.

První kapitola představuje téma práce, tj. vztahy EU – Austrálie, z věcného hlediska, a to prostřednictvím představení jeho 3 základních rozměrů – politického, ekonomického a

sociálního (sociálně-kulturního).

Druhá kapitola si klade za cíl představit v základních rysech jednotlivé 3 vybrané teorie mezinárodních vztahů – *realismus*, *liberalismus* a *konstruktivismus*. Představení teoretického ukotvení je nezbytné, neboť dané teoretické směry budou aplikovány v dalších kapitolách v rámci celé případové studie.

Třetí kapitola představuje metodologický rámec práce, tzn. výzkumné metody, zdroje, ze kterých výzkum v rámci práce čerpá, vymezuje a odůvodňuje výzkumnou otázku a výzkumné hypotézy.

Čtvrtá kapitola tak představuje již samotnou první část případové studie, a sice vývoj vztahů EU³ a Austrálie od 50. let 20. století, tedy od jejich samotného počátku, až do zhruba poloviny 90. let 20. století, kdy došlo k jejich významnému zlepšení. Další fáze vztahů je proto popsána v páté kapitole, která rozvádí analýzu vztahů od roku 1997, kdy byl sjednán první komplexní bilaterální dokument mezi oběma stranami (Společné prohlášení), až do roku 2017, kdy došlo ke sjednání zatím poslední komplexní mezinárodní dohody mezi oběma stranami (Rámcová dohoda). Šestá kapitola pak rozebírá soudobou podobu vztahů EU a Austrálie, tedy od sjednání Rámcové dohody do současnosti, kdy je analyzována nejen tato Rámcová dohoda, ale i (aktuálně suspendovaný) proces vyjednávání dohody o volném obchodu.

³ Resp. do roku 1992 Evropských společenství (ES), pojem Evropská unie se používá až od roku 1993, jak bude zdůvodněno ve výkladu níže.

1. Dimenze vztahu Austrálie a Evropské unie

S ohledem na obecné požadavky na systematiku diplomové práce je nyní místě nejprve představit v hlavních rysech danou problematiku formou představení jednotlivých dimenzí vztahu EU – Austrálie. Jakýkoli bilaterální vztah má, podle mého názoru, více rozměrů, a nejinak je tomu v případě vztahu EU – Austrálie, tím spíše z toho důvodu, že obě entity mají historicky a kulturně mnoho společného.⁴ Jejich vzájemná interakce pak v průběhu uplynulých desetiletí postupně vyústila ve vznik spolupráce ve více oblastech společného zájmu.

Vztahy EU – Austrálie jsou proto komplexním fenoménem, který bezpochyby obsahuje více rozměrů. Níže pojednávám o třech hlavních – politickém, ekonomickém a sociálním (či sociálně-kulturním).

1.1 Politický rozměr vztahů EU – Austrálie

Vztahy EU – Austrálie měly svůj politický rozměr již od samotného počátku. I přes existenci jistého politického uvědomění co do potenciální politické spolupráce se zeměmi nově zakládaného Evropského společenství uhlí a oceli (*European Coal and Steel Community*; dále jen „ESUO“) již v 50. letech 20. století se vztahy Evropských společenství (ES) a Austrálie začaly rozvíjet spíše až v 60. letech 20. století. Dlouhá léta však neměly formalizovanou podobu a jejich politický rozměr se tak omezoval na občasné, nepravidelné schůzky politických představitelů obou stran. Až do 90. let 20. století měly vztahy mezi oběma entitami převážně rozměr spolupráce v ekonomické oblasti, a to spíše ve vybraných sektorech ekonomiky, než že by bylo možné vysledovat jasnou snahu obou stran o trvalejší, více formalizovanou, institucionalizovanou a otevřeně deklarovanou spolupráci.

Právě 90. léta 20. století zaznamenaly významnější posun⁵ v podobě sjednání několika již formalizovaných a právně závazných sektorových dohod – např. Dohody o vědecké a technické spolupráci mezi ES a Austrálií, která byla podepsána 22. července 1994 a vstoupila v účinnost k 25. červenci 1994.⁶ Revidována pak byla roku 2008. I tak se ale nejednalo o

⁴ MURRAY, Philomena; ELIJAH, Annmarie a O'BRIEN, Carolyn. Common ground, worlds apart: the development of Australia's relationship with the European Union. *Australian Journal of International Affairs*. 2002, roč. 56, č. 3, s. 395.

⁵ Delegation of the European Union to Australia. RELATIONS WITH THE EU: The European Union and Australia. [online pdf] [cit. 2024-04-01]. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/australia/european-union-and-australia_en?s=163.

⁶ *Agreement relating to scientific and technical cooperation between the European Community and Australia*.

žádný rámec politické spolupráce mezi oběma entitami, neboť daná sektorová dohoda se týkala jen poměrně úzce vymezené, dle potřeby obou stran *ad hoc* zvolené oblasti spolupráce.

Prvním svého druhu významným dokumentem zakotvujícím alespoň minimalistický rámec bilaterálních politických vztahů mezi oběma entitami bylo tzv. Společné prohlášení o vztazích mezi Austrálií a EU (*Joint Declaration on Relations between Australia and the European Union*; dále jen „Společné prohlášení“), které bylo přijato ke dni 26. června 1997.⁷ Toto Společné prohlášení obsahovalo kromě obecného přihlášení se obou stran ke společným historickým, politickým, hospodářským a kulturním vazbám také deklarovaný závazek obou stran k posílení vzájemné spolupráce, a to napříč poměrně širokou škálou agend. Namátkou lze zmínit spolupráci v oblasti obchodních a ekonomických záležitostí, azylu a migrace, zaměstnanosti, rozvojové spolupráce, bezpečnostně-strategických záležitostí či politiky ochrany životního prostředí a také spolupráce v oblasti výzkumu a vzdělávání. Podstatné rovněž bylo zakotvení rámce pro pravidelné bilaterální dialogy a politické konzultace na ministerské i úřednické úrovni.

Následovala Agenda pro budoucí spolupráci 2003 – 2008 (*Agenda for Future Cooperation*; dále jen „Agenda pro spolupráci“ nebo „Agenda“).⁸ Tato Agenda navazuje na Společné prohlášení co do sledovaných cílů a stanovuje priority vzájemné spolupráce s ohledem na posílení role EU v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí, hospodářskou politiku či zahraniční a bezpečnostní politiku.⁹ Agenda tak byla jednoznačně dalším kvalitativním posunem v rámci bilaterální relace, navíc byla přijata s přiměřeným časovým odstupem po Společném prohlášení. Plynulost růstu kvality bilaterální relace se tak v tomto ohledu jasně projevila.

Dalším významným posunem směrem k institucionalizaci politických bilaterálních vztahů mezi oběma entitami pak byla Dohoda o partnerství mezi Evropskou unií a Austrálií (*European Union-Australia Partnership Framework*; dále jen „Dohoda o partnerství“),¹⁰

Online. In: EUR-LEX. 1994. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A21994A0722%2804%29>. [cit. 2024-06-28].

⁷ *Joint Declaration on Relations between the European Union and Australia*. Online. In: EEAS. 1997. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/1997_joint_declaration_en_0.pdf. [cit. 2024-06-28].

⁸ *Australia and the European Union: an agenda for future cooperation*. Online. In: DFAT. 2003. Dostupné z: https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/au_eu_agenda_coop_0303.pdf. [cit. 2024-06-28].

⁹ *Australia and the European Union: an agenda for future cooperation*. Online. In: DFAT. 2003. Dostupné z: https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/au_eu_agenda_coop_0303.pdf. [cit. 2024-06-28].

¹⁰ *European Union – Australia Partnership Framework*. Online. In: EUR-LEX. 2008. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/124240/partnership_framework2009eu_en.pdf [cit. 2024-06-28].

kteřá byla přijata roku 2008 a revidována roku 2009. Jak již samotný název napovídá, jednalo se tentokrát již opravdu o právně (i politicky) závazný dokument,¹¹ v rámci něhož byla obecná politická spolupráce i spolupráce v oblasti jednotlivých sektorových politik prohloubena. Došlo tak například k rozšíření spolupráce o spolupráci na půdě multilaterálních struktur v případech, kdy se jedná o bezpečnostní záležitosti mezinárodní důležitosti. I z toho důvodu byl tento dokument označen i ze strany Evropské služby pro vnější činnost (dále jen „ESVČ“) jako všeobecný základ bilaterálních vztahů EU – Austrálie.¹²

I nadále ale byly v případech potřeby uzavírány sektorové dohody. Jedním takovým případem byla revidovaná Dohoda o obchodu s vínem (*Agreement between the European Community and Australia on Trade in Wine*) uzavřená k 1. prosinci 2008.¹³

V poslední době jsou pak vzájemné vztahy založeny na Rámcové dohodě mezi Evropskou unií a jejími členskými státy na jedné a Austrálií na straně druhé (*Framework Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Australia, of the other part*; dále jen „Rámcová dohoda“),¹⁴ která byla podepsána roku 2017 a následně vstoupila v účinnost roku 2022.¹⁵ Účelem této Rámcové dohody je další posílení vzájemných vztahů EU – Austrálie, a to za pomoci vytvoření širšího rámce spolupráce ve věcech společného zájmu. Rovněž je pak deklarovaným účelem Rámcové dohody rozvoj dialogu a společných akcí obou entit co do řešení regionálních a globálních výzev. Uzavřením Rámcové dohody došlo k rozšíření rozsahu agend spolupráce o celou řadu nových sektorů, např. spolupráce v oblasti humanitární pomoci, udržitelného rozvoje, energetiky či dopravy. Současně Rámcová dohoda ponechala dosavadní oblasti spolupráce, v rámci nichž pak byl

¹¹ MARKOVIC, Nina. *Australia's relations with the European Union: towards a deeper regional engagement*. Online. In: Parliament of Australia. 2012. Dostupné z: https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_departments/Parliamentary_Library/pubs/BriefingBook44p/AustEU. [cit. 2024-06-29].

¹² Delegation of the European Union to Australia. RELATIONS WITH THE EU: The European Union and Australia. [online pdf] [cit. 2024-04-01]. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/australia/european-union-and-australia_en?s=163.

¹³ *Agreement between the European Community and Australia on trade in wine*. Online. In: EUR-LEX. 2008. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:028:0003:0087:en:PDF>. [cit. 2024-04-02].

¹⁴ *Framework Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Australia, of the other part*. Online. In: EUR-LEX. 2017. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A22017A0915%2801%29>. [cit. 2024-06-28].

¹⁵ Delegation of the European Union to Australia. RELATIONS WITH THE EU: The European Union and Australia. [online pdf] [cit. 2024-04-01]. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/australia/european-union-and-australia_en?s=163.

rozpracován rozsah závazků ke konkrétním činnostem.¹⁶

1.2 Ekonomický rozměr vztahů EU – Austrálie

V průběhu desetiletí existence Evropských společenství, které se zaměřovaly především na oblast ekonomické spolupráce mezi sebou i vůči třetím zemím, platilo, že pro Austrálii byly členské země ES významným obchodním partnerem. Obchodní vztahy EU – Austrálie však byly již zhruba od 60. let 20. století zatíženy po desetiletí trvajícím konfliktem ohledně ekonomického protekcionismu EU spojeného s uplatňováním Společné zemědělské politiky EU (dále jen „SZP“). Efektivní export zboží z Austrálie na společný trh (později evropský jednotný trh) ES/EU tak byl kvůli dovozním cům a dalším, netarifním překážkám výrazně znesnadněn. Ke zlepšení vzájemných vztahů v této oblasti došlo až v 90. letech 20. století.¹⁷

V 90. letech 20. století došlo, podobně jako v politické oblasti, rovněž ke sjednání sektorové dohody – v tomto případě Dohody o obchodu s vínem, která byla podepsána dne 24. ledna 1994 a vstoupila v účinnost ke stejnému dni.¹⁸ Tato dohoda byla později nahrazena Dohodou o obchodu s vínem uzavřenou dne 30. ledna 2009 a vstoupivší v účinnost ke dni 1. září 2010.¹⁹ Obě dohody upravují podobný rozsah spolupráce.

V současné době je EU z hlediska Austrálie třetím nejvýznamnějším obchodním partnerem, neboť objem obchodu se zbožím dosahoval např. roku 2018 částky 60,9 mld. AUD, tj. 8,7 % celkového objemu australského obchodu se zbožím. Austrálie vyvezla toho roku na jednotný vnitřní trh EU zboží v hodnotě 12,2 mld. AUD, což činilo 3,1 % objemu veškerého australského vývozu. Rovněž pak dovoz z jednotného vnitřního trhu EU do Austrálie činil 48,7 mld. AUD, tedy přibližně 15,8 % veškerého dovozu zboží do Austrálie. Obdobně pro obchod se službami platí, že subjekty z jednotného vnitřního trhu EU byly roku 2018 pro Austrálii druhými největšími dodavateli služeb (po USA), neboť objem oboustranného obchodu službami mezi oběma entitami činil 21,5 mld. AUD, tzn. 11,3 % z hlediska

¹⁶ *Framework agreement EU-Australia*. Online. In: EUR-LEX. 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/framework-agreement-eu-australia.html>. [cit. 2024-06-29].

¹⁷ MATERA, Margherita; ALLISON-REUMANN, Laura a MURRAY, Philomena. Australia and the EU: From Trade Tensions to FTA Negotiations. In: ADRIAENSEN, Johan a POSTNIKOV, Evgeny (ed.). *A Geo-Economic Turn in Trade Policy?* Palgrave Macmillan Cham, 2022, s. 247 – 248. ISBN 978-3-030-81281-2.

¹⁸ *Agreement between the European Community and Australia on trade in wine*. Online. In: EUR-LEX. 1994. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A21994A0331%2801%29>. [cit. 2024-06-28].

¹⁹ *Agreement between the European Community and Australia on trade in wine*. Online. In: EUR-LEX. 2008. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:028:0003:0087:en:PDF>. [cit. 2024-04-02].

Austrálie.²⁰

I v případě tohoto rozměru spolupráce mezi EU a Austrálií platí, že v současné době hlavním politickým a právním dokumentem regulujícím vztahy obou entit je již zmíněná Rámcová dohoda, která byla podepsána 2017 a následně vstoupila v účinnost roku 2022. Současně od roku 2018 probíhá vyjednávání dohody o volném obchodu (*Free Trade Agreement*; dále jen „FTA“), která by měla do budoucna představovat komplexní rámec pro vzájemné obchodní vztahy EU a Austrálie, byť jednání byla v říjnu 2023 prozatímně suspendována. Podrobněji bude o tomto FTA pojednáno v kapitole 6.

Podle názoru některých expertů v současné době, kdy jsou vnější ekonomické vztahy EU již značně rozvinuté, však stále existuje prostor pro další rozvoj a prohlubování vzájemných ekonomických vztahů.²¹ I v tomto ohledu bude o vztazích výrazně více pojednáno v dalších kapitolách.

1.3 Sociální rozměr vztahů EU – Austrálie

V neposlední řadě nelze pominout ani sociální, jinak řečeno také sociálně-kulturní rozměr bilaterálních vztahů obou entit. Přítomnost tohoto rozměru v bilaterálních vztazích obou entit lze odůvodnit společnou minulostí.

Prvně je třeba říci, že do Austrálie dopluli první evropští mořeplavci (pocházející z Velké Británie, Francie, Nizozemska, Španělska či Portugalska) v 17. století. Roku 1770 pak připluli na východní pobřeží Austrálie britští mořeplavci pod vedením kapitána Jamese Cooka, který území dnešní Austrálie prohlásil za *terra nullius* a anektoval jej ve prospěch Spojeného království Velké Británie a Severního Irska (dále jen „Spojené království“ nebo „UK“). Později, v 18. století byly založeny jednotlivé australské kolonie, například roku 1788 Nový Jižní Wales jako trestanecká kolonie, kam byli umísťováni odsouzení pocházející z dnešního Spojeného království.²²

Imigrace na území dnešní Austrálie pokračovala v průběhu staletí, a to zejména z dnešního

²⁰ Delegation of the European Union to Australia. RELATIONS WITH THE EU: The European Union and Australia. [online pdf] [cit. 2024-04-01]. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/australia/european-union-and-australia_en?s=163.

²¹ MURRAY, Philomena; ELIJAH, Annmarie a O'BRIEN, Carolyn. Common ground, worlds apart: the development of Australia's relationship with the European Union. *Australian Journal of International Affairs*. 2002, roč. 56, č. 3, s. 395.

²² 1788 to 1810 - Early European Settlement. Online. In: Parliament of New South Wales. 2024. Dostupné z: <https://www.parliament.nsw.gov.au/about/Pages/1788-to-1810-Early-European-Settlement.aspx>. [cit. 2024-07-25].

Spojeného království, ale i z dalších evropských zemí. To se nezměnilo ani poté, co šest australských kolonií utvořilo k 1. lednu 1901 samosprávné dominium Austrálie a Australskému svazu (*Commonwealth of Australia*) byl britským parlamentem přiznán status samostatného státu v rámci Britského impéria. Po druhé světové válce navíc byly zrušeny dosavadní restriktce pro imigraci ze střední a východní Evropy, díky čemuž potomci přistěhovalců z totalitních zemí východního bloku tak dodnes tvoří nemalou skupinu v rámci dnešního australského obyvatelstva.²³

Nelze tedy opomenout, že obyvatelstvo Austrálie a EU pojí do značné míry²⁴ společný původ, a tudíž i historicko-kulturní zázemí, které se bezpochyby projevuje v mnoha oblastech života, jako je náboženství,²⁵ kulturní tradice a zvyky, sdílení hodnot demokracie, svobody a rovnosti apod. Už jen z těchto důvodů je proto relevantní uvažovat rovněž rozměr sociální (sociálně-kulturní) vzájemných vztahů EU a Austrálie.

Celkově lze tedy říci, že vztahy EU – Austrálie jsou v současné době silné co do vzájemné vazby, vyznačují se nemalou dynamikou a neustále procházejí vývojem, a to zejména v posledních několika letech.²⁶ V dalších kapitolách vysvětlím charakter a věcný obsah tohoto vývoje a pokusím se analyzovat, jak lze tento vývoj a současnou podobu vztahů EU – Austrálie vysvětlit ve světle vybraných teorií mezinárodních vztahů.

²³ *DEFINING MOMENTS Federation: 1901: Inauguration of the Commonwealth of Australia*. Online. In: National Museum of Australia. 2024. Dostupné z: <https://www.nma.gov.au/defining-moments/resources/federation>. [cit. 2024-07-25].

²⁴ Nyní pro účely zjednodušení odhlížím od samozřejmě multikulturního a multietnického složení obyvatelstva Austrálie, kdy např. dle údajů CIA k roku 2021 je obyvatelstvo Austrálie složeno z následujících skupin: obyvatelstvo anglického původu 33 %, australského (tedy co do původu nespecifikovaného) 29,9 %, irského 9,5 %, skotského 8,6 %, čínského 5,5 %, italského 4,4 %, německého 4 %, indického 3,1 %, australského domorodého 2,9 %, řeckého 1,7 %, nespecifikovaného pak 4,7 %. Na základě těchto dat ale platí, že minimálně cca 61,2 % obyvatel Austrálie pochází z evropských zemí a ke svému evropskému původu se hlásí. Viz: *Australia Country Summary*. Online. In: CIA World Factbook. 2024. Dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/australia/summaries/>. [cit. 2024-07-25].

²⁵ Zhruba 43,9 % Australanů se hlásí ke křesťanskému vyznání, z toho 20 % k římskému katolictví, 18,1 % k rozličným protestantským vyznáním, 2,3 % k pravoslavnému vyznání a 3,5 % k jiným křesťanským směrům. K žádnému vyznání se nehlásí na 38,4 % obyvatel Austrálie, 7,3 % své vyznání nespecifikuje. Viz: *Australia Country Summary*. Online. In: CIA World Factbook. 2024. Dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/australia/summaries/>. [cit. 2024-07-25].

²⁶ *Delegation of the European Union to Australia. RELATIONS WITH THE EU: The European Union and Australia*. [online pdf] [cit. 2024-04-01]. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/australia/european-union-and-australia_en?s=163.

2. Teoretické ukotvení vztahů EU – Austrálie

Po úvodním představení dimenzí vztahu EU – Austrálie je nyní třeba představit teoretické ukotvení, v rámci kterého se bude následně výklad prováděný v rámci diplomové práce pohybovat.

Teoretický rámec této diplomové práce zahrnuje aplikaci standardních teorií mezinárodních vztahů. V tomto ohledu se nabízí více možností, jak jevy vyskytující se v rámci bilaterální relace obou entit vysvětlit, a to mj. aplikace teorie *realismu*, *liberalismu*, popřípadě pak teorie *konstruktivismu*. Rozhodl jsem se v rámci této práce využít všechny tyto tři teorie.

Důvodem pro výběr těchto tří, v oboru mezinárodních vztahů majoritních teorií, je jejich obecný význam v akademickém diskurzu mezinárodních vztahů, kdy jsou tyto teorie běžně aplikovány jak na bilaterální, tak multilaterální vztahy v globálním kontextu. Mám za to, že použití více teorií (tzn. nikoli jen jedné teorie) pro vysvětlení jevů ve vztazích obou entit je vhodné nejen z důvodu umožnění představení vícero alternativních vysvětlení motivace obou aktérů (tj. EU a Austrálie) k navázání, udržování a prohlubování vzájemné spolupráce, ale také z hlediska možnosti představení vztahů obou entit jako komplexního souboru jevů, které nelze nazírat prizmatem pouze jedné teorie mezinárodních vztahů.

2.1 Vztahy EU – Austrálie z pohledu realismu

V této práci je předně aplikována teorie *realismu*, a to v rámci snahy vysvětlit aktivity obou stran bilaterálního vztahu EU – Austrálie jako oboustrannou snahu o dosažení výhod plynoucích ze vzájemné spolupráce právě ve světle tradičních myšlenkových konceptů pro tuto teorii charakteristických, tedy jako snahu obou aktérů o zajištění vlastní bezpečnosti (někdy se dokonce hovoří o sebezachování, *self-preservation*),²⁷ potažmo o prosazení vlastních zájmů či jako snahu o zvýšení vlastní moci a/nebo vlivu každého z obou aktérů v regionálním či globálním kontextu.²⁸

Každá teorie mezinárodních vztahů pracuje s určitými koncepty a vykazuje charakteristické rysy. Teorie *realismu* tak kupříkladu akcentuje ústřední roli *státu* jako primárního aktéra

²⁷ GRIFFITHS, Martin; O'CALLAGHAN, Terry a ROACH, Steven C. *INTERNATIONAL RELATIONS The Key Concepts*. 2. Routledge, 2008, s. 146. ISBN 978–0–415–77436–9.

²⁸ WALTZ, Kenneth. *Theory of International Politics*. McGraw-Hill, 1979, s. 38 a násl. ISBN 9780075548522.

mezinárodních vztahů. V rámci daného tématu je proto třeba prozkoumat, zda obě strany bilaterální relace tuto charakteristiku splňují. V případě Austrálie není pochyb, že se od roku 1901 jedná o samostatný stát z pohledu mezinárodního práva, od roku 1939 pak v souladu s Westminsterským zákonem (*Statute of Westminster*) pak o skutečně suverénní stát,²⁹ který je schopen samostatně vytvářet a v kontextu mezinárodní politiky uplatňovat svou vlastní, svébytnou zahraniční politiku nezávislou na Spojeném království.

Co se týče Evropské unie, respektive jejích předchůdkyň, Evropských společenství, je situace složitější. V období od roku 1952 existovalo pouze ESUO, roku 1958 pak následně vzniklo ještě Evropské hospodářské společenství (dále jen „EHS“) a také Evropské společenství pro atomovou energii (dále jen „EURATOM“) jako mezinárodní organizace mezivládního (*intergovernmentálního*) typu, které sdružovaly ale stejnou šestici západoevropských států. Teprve Maastrichtská smlouva³⁰ z roku 1992 účinná k 1. listopadu 1993 zavedla termín „Evropská unie“ a přiznala ES více pravomocí v oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky, v důsledku čehož EU začala být v mezinárodní politice obecně více aktivní. Byla to však až Lisabonská smlouva³¹ vstoupivší v účinnost k 1. prosinci 2009, která přiznala EU mezinárodněprávní subjektivitu, v důsledku čehož se tak v rámci mezinárodního společenství EU stala subjektem, který – obdobně jako suverénní státy či mezinárodní organizace – od té doby může samostatným právním jednáním³² nabývat práva a zavazovat se k povinnostem, je tedy (kvazi)státní entitou *sui generis*.

Z výše uvedených důvodů mám za to, že lze obě entity považovat v rámci diskurzu mezinárodních vztahů za státy, tedy za aktéry relevantní pro teorii *realismu*. Proto v této práci hovořím jak o Australském svazu, tak o Evropských společenstvích (tedy ESUO, EHS či EURATOM; dále jen společně jako „ES“) či EU, jako o státních aktérech, bez ohledu na kvazistátní povahu ES či EU.

V rámci teorie *realismu* platí, že stát je povinen zajišťovat svým občanům, potažmo všem svým obyvatelům, bezpečnost, a tu je tedy třeba zajistit všemi prostředky, zejména pak

²⁹ *Statute of Westminster*. Online. In: Encyclopaedia Britannica. 2024. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Statute-of-Westminster>. [cit. 2024-07-26].

³⁰ *Treaty on European Union*. OJ C 191. Online. In: EUR-LEX. 1992. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT>. [cit. 2024-07-25].

³¹ *Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007*. OJ C 306. Online. In: EUR-LEX. 2007. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT>. [cit. 2024-07-25].

³² Na tomto místě používám současnou českou právní terminologii, v dřívější české právní terminologii (před rokem 2014) by se jednalo o „právní úkon“, zatímco v angličtině by se použilo termínu „legal act“.

prostřednictvím „tvrdé“, tzn. vojensko-politické moci, až sekundárně pak prostřednictvím „měkké“, tzn. sociální a ekonomické moci.³³ Tento požadavek na zajištění bezpečnosti tedy vychází ze širšího principu zajištění přežití jak státu v rámci mezinárodního společenství, tak zajištění přežití jeho občanům.³⁴

Dále pak v rámci *realismu* platí, že uspořádání vztahů v rámci mezinárodního společenství je v zásadě anarchické, tzn. státní aktéři musí činit opatření za účelem zvýšení své bezpečnosti a v reakci na to ostatní aktéři rovněž činí taková opatření.³⁵ Státy jsou tak podle realistů navenek jednotné, racionálně jednající subjekty, u nichž případné rozpory ve vnitřní politice nehrají roli (tj. jsou z pohledu mezinárodního společenství tzv. černou skříňkou, *black-box*).³⁶ Dále je pak podle zastánců *realismu* uspořádání vztahů v rámci mezinárodního společenství decentralizované, což znamená, že absentuje (skutečně silná) autorita na globální úrovni, která by byla schopna chování státních (i jiných) aktérů regulovat.

Aplikaci teorie *realismu* na vztahy obou entit lze s ohledem na výše uvedené široce odůvodnit pragmatičností jejich vzájemné spolupráce. Zatímco idealisté (např. zastánci *liberalismu*) se především ptají, na základě jakých faktorů by zahraniční politika daných aktérů (tzn. šířeji pak mezinárodní politika v rámci definované sféry mezinárodních vztahů) měla být utvářena, realisté spíše prvně hledají faktory, na základě kterých je zahraniční politika daných aktérů utvářena. Obecně lze jistě říci, že z pohledu EU je Austrálie významným geopolitickým hráčem a spojencem v tichomořském regionu, který je pro EU důležitý už jen z důvodu geografické lokace jejich zámořských území a teritorií (*overseas countries and territories*), tzn. Francouzské Polynésie, Nové Kaledonie a Wallis a Futuna,³⁷ jakož i jejich bezpečnostně-strategických zájmů v této oblasti. Z hlediska Austrálie se pak EU nabízí jako významný ekonomicko-bezpečnostně-strategický partner, a to již jen z důvodu faktu, že EU jako celek je největší světovou ekonomikou,³⁸ v tomto směru tedy

³³ GRIFFITHS, Martin; O'CALLAGHAN, Terry a ROACH, Steven C. INTERNATIONAL RELATIONS The Key Concepts. 2. Routledge, 2008, s. 146-148. ISBN 978-0-415-77436-9.

³⁴ KEGLEY, Charles W. *Controversies in International Relations Theory: Realism and the Neoliberal Challenge*. 1st Edition. Wadsworth Publishing, 1994, s. 4. ISBN 978-0312096533.

³⁵ GRIFFITHS, Martin; O'CALLAGHAN, Terry a ROACH, Steven C. INTERNATIONAL RELATIONS The Key Concepts. 2. Routledge, 2008, s. 147. ISBN 978-0-415-77436-9.

³⁶ MORGENTHAU, Hans J. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Knopf, 1948, s. 489.

³⁷ *Overseas Countries and Territories*. Online. In: European Commission, DG INTPA. 2024. Dostupné z: https://international-partnerships.ec.europa.eu/countries/overseas-countries-and-territories_en. [cit. 2024-07-26].

³⁸ EU jako celek tvoří společně se zeměmi Evropského hospodářského prostoru (EHP) tzv. jednotný vnitřní trh, který je nejvyšším stupněm ekonomické integrace. Tento unijní jednotný vnitřní trh může být právem považován za jeden národohospodářský celek, neboť v jeho rámci jsou odstraněny vnitřní překážky mezi

jako významná destinace pro export zboží a služeb, ale také pro účely upevnění její pozice v rámci pacifického regionu jako protiváhy proti Čínské lidové republice (ČLR), o jejímž vzrůstajícím geopolitickém vlivu jak globálně, tak v rámci tichomořského regionu nemůže být pochyb.

Realismus jako významný myšlenkový směr v rámci oboru mezinárodních vztahů se dále vnitřně diferencuje. Proto ještě o něco konkrétněji lze přiblížit realistické prizma a jeho možnou aplikaci na vztahy EU a Austrálie zaměřením se na specifitější, vývojově mladší realistické teorie. Jednou takovou je *neorealismus*, jehož představitelem je například Kenneth Waltz. *Neorealismus* rozvádí definiční obor realismu vymezením několika aspektů, které je podle Waltze důležité vymezit za účelem dosažení určitého stupně rozvětvenosti definičních znaků mezinárodního systému nazíraného prizmatem realismu. Jedná se o následující atributy: strukturovanost mezinárodního systému, jeho decentralizace, moc a její rovnováha, resp. balancování moci mezi aktéry, bezpečnost a její zajištění svépomocí.³⁹ Aktér mezinárodních vztahů, v tomto případě tedy (kvazi)státní aktér, utváří svoji politiku svépomocně za účelem zajištění své vlastní bezpečnosti, a to i snahou o vybalancování moci mezi aktéry.

Další variantou realismu je pak *postklasický realismus*, který předkládá tezi, že každý aktér mezinárodních vztahů se snaží o maximalizaci svých zisků, ale nikoli na základě volby nejhorší možné varianty, ale raději bere v potaz racionální kalkulaci státních aktérů prováděnou s preferencí dosahování dlouhodobých cílů, která s sebou nese další faktory mající dopad na rozhodovací procesy těchto aktérů (např. geografická vzdálenost, ekonomické zájmy apod.).⁴⁰ Systém mezinárodních vztahů tak dle této teorie není hrou s nulovým součtem, ale blíží se spíše kooperativní situaci mezi těmito aktéry – čímž se poněkud přibližuje *liberalismu*. Tato teorie, podle mého názoru, tak může být pro vztahy EU – Austrálie poměrně přílehlavá, protože přinejmenším podle mého názoru platí, že dlouhodobé, kooperativní tendence a cíle lze v zahraničních politikách obou států vysledovat.

jednotlivými členskými státy a tento trh také uplatňuje jednotný režim (např. co se týče celního sazebníku apod.). EU27 je pak z hlediska podílu na světovém obchodu v současnosti (2024) v globálním měřítku na druhém místě, a to hned za Čínou. Celkově pak podíl EU27 na světovém obchodu se zbožím činí přibližně 14 %. Více na: *Facts and figures on the European Union economy*. Online. In: European Union. 2024. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/economy_en. [cit. 2024-06-25].

³⁹ WALTZ, Kenneth. *Theory of International Politics*. McGraw-Hill, 1979, s. 38 a násl. ISBN 9780075548522.

⁴⁰ BROOKS, Stephen G. Duelling Realism. *International Organization*. 2007, roč. 51, č. 3, s. 447-448.

Dále se v rámci *realismu* uplatňuje obvykle dělení na *defenzivní realismus* a *ofenzivní realismus*. Dle *defenzivního realismu* platí, že státy v mezinárodních vztazích usilují o udržení svého (stávajícího) postavení v rámci mezinárodního systému, nikoli tedy nutně o expanzi svého vlivu či moci. *Ofenzivní realismus* pak naopak nazírá na státy jako na subjekty usilující o stále větší a větší moc v mezinárodním společenství, a to za účelem expanze své moci do té míry, aby takový stát (takové státy) dosáhl (dosáhly) hegemonie.⁴¹ Jednání v duchu *ofenzivního realismu* podle mého názoru není pro EU ani pro Austrálii přiléhavé, protože z moderní historie jejich působení v mezinárodním společenství neplyne, že by kterýkoliv z obou aktérů podnikal kroky za účelem expanze svého mocenského postavení a snažil se tak o dosažení hegemonie.⁴² Naproti tomu s ohledem na historický vývoj vztahů EU – Austrálie, jejich mírové působení v rámci mezinárodního společenství, jakož i na hodnoty sdílené oběma aktéry,⁴³ se nabízí nazírat na vztahy obou entit také prizmatem *defenzivního realismu*.

Z výše uvedeného je patrné, že různé realistické (sub)teorie lze na vztahy dvou entit aplikovat. Výklad uvedený výše je samozřejmě stručný a do značné míry zjednodušující, neboť mým záměrem není podat vyčerpávající popis myšlenek tohoto teoretického směru, nýbrž spíše pro účely této práce popsat jen vybrané hlavní myšlenky *realismu* a několika vybraných podsměrů *realismu* tak, aby mohlo být v následné případové studii obsažené v kapitolách 4 – 6 na konkrétních příkladech demonstrováno, proč tomu tak je, respektive v jakých dílčích jevech v rámci vztahů EU a Austrálie lze spatřovat prvky chápání vztahů mezi oběma entitami prizmatem *realismu*, případně – specifitěji – které ze subteorií *realismu*.

⁴¹ MEARSHEIMER, John J. *The Tragedy of Great Power Politics*. Updated Edition. W. W. Norton & Company, 2014, s. 3. ISBN 978-0393349276.

⁴² Toto tvrzení je založeno na mém osobním názoru, který je založen na povšechném srovnání s jinými významnými aktéry v rámci mezinárodního společenství, V diskurzu mezinárodních vztahů mohou existovat i jiné názory na chování EU i Austrálie v mezinárodním společenství a jejich snaze o získání hegemonického postavení.

⁴³ Hodnoty EU jsou v současném právním řádu EU uvedeny v článku 2 Smlouvy o Evropské unii (SEU) Tyto hodnoty také sdílí Austrálie, neboť se k nim obě strany hlásí např. v recentní Rámcové dohodě. Více viz: *Treaty on European Union*. OJ C 191. Online. In: EUR-LEX. 1992. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT>. [cit. 2024-07-25] a *Framework agreement EU-Australia*. Online. In: EUR-LEX. 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/framework-agreement-eu-australia.html>. [cit. 2024-06-29].

2.2 Vztahy EU – Austrálie z pohledu liberalismu

Další tradiční teorií mezinárodních vztahů, kterou lze na vztahy EU – Austrálie aplikovat, je *liberalismus*. Tento směr politického myšlení čerpá z idealismu a neklade důraz jen na roli států jako aktérů mezinárodních vztahů, ale také na roli dalších, nestátních aktérů (tzn. např. mezinárodních organizací, neziskových organizací). *Liberalismus* vidí aktéry mezinárodních vztahů jako subjekty, mezi nimiž v principu vždy probíhá vyjednávání, v jehož důsledku se mění (nebo se může měnit) hodnotové nastavení těchto aktérů a roste (nebo může růst) jejich vzájemná závislost. Procesy mezi aktéry mezinárodních vztahů tak nejsou výsledkem jejich snahy o zajištění vlastního přežití v mezinárodním společenství, ale projevem snahy těchto aktérů o maximalizaci výhod vzájemné spolupráce. Preference daných aktérů se vyznačují pluralismem a vycházejí z různých zájmů (více) zájmových skupin v rámci daného státu (aktéra). Politická reprezentace daného aktéra pak prosazuje v mezinárodním společenství jménem daného aktéra zájmy těch nejvlivnějších sociálních skupin, které uplatňují v jeho rámci rozhodující vliv.⁴⁴

V duchu *liberalismu* pak obecně spolupráce mezi aktéry, která může nabývat například formy integrace do nadnárodního celku, ale i jakékoliv jiné, volnější formy institucionalizované spolupráce, například spolupráce na základě mezinárodní smlouvy mezi takovými aktéry (například smlouvy v ekonomické oblasti, tj. třeba dohody o volném obchodu – *free trade agreement*). Taková spolupráce je pak nástrojem dosažení výhod, které může příslušný aktér z takové formy institucionalizované spolupráce získat. V souladu s teorií liberalismu je tak mezinárodní politika daných aktérů určována jejich zájmy (a snahou o maximalizaci výhod s těmito zájmy souvisejícími), nikoli anarchistickým rozložením sil v rámci mezinárodního společenství.⁴⁵

Podobně jako v případě *realismu* i *liberalismus* jako teoretický směr v oboru mezinárodních vztahů je vnitřně diferencován do více dílčích subteorií. Rozlišuje se tak například *demokratický liberalismus*, který, vycházející z ideového základu Immanuela Kanta, staví na tezi, že aktéři mezinárodních vztahů v případě nutnosti volby mezi konfliktem a mírem volí raději mír, a to třeba i za pomoci mezinárodních institucí.⁴⁶ Třebaže mezi Austrálií a

⁴⁴ MORAVCSIK, Andrew. *Liberalism and international relations theory*. Online. In: Princeton University. 1997, s. 2-4. Dostupné z: https://www.princeton.edu/~amoravcs/library/liberalism_working.pdf. [cit. 2024-07-25].

⁴⁵ JERÁBEK, Martin. *Deutschland und die Osterweiterung der Europäischen Union*. Wiesbaden: VS Verlag, 2011, s. 29-31. ISBN 978-3-531-16761-9.

⁴⁶ WALTZ, Kenneth N. Kant, Liberalism, and War. Online. *American Political Science Review*. 1962, roč. 56, č. 2, s. 333-335. ISSN 0003-0554. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/1952369>. [cit. 2024-07-26].

EU/ES nikdy nedošlo ke konfliktu ve vojenském slova smyslu, dlouhá léta zatěžoval bilaterální relaci mezi oběma aktéry konflikt v ekonomické oblasti.⁴⁷ Nakonec ale došlo k postupnému vyřešení tohoto konfliktu, který už zhruba od poloviny 90. let 20. století vzájemné vztahy obou aktérů nezatěžuje. I z toho plyne, že *demokratický liberalismus* může najít své aplikační uplatnění i na vztahy EU – Austrálie.

Dalším dílčím směrem je *liberální institucionalismus*, jež staví do popředí důležitosti institucionální uspořádání v rámci mezinárodního systému, aby mohla spolupráce mezi aktéry vznikat a odpovídajícím způsobem fungovat. Tento směr proto klade důraz na dodržování mezinárodního práva a vůbec dodržování pravidel pokojného soužití mezi státy (či širěji aktéry), proto rovněž podporuje roli mezinárodních institucí.⁴⁸ Takovou mezinárodní institucí nemusí být jen mezinárodní organizace,⁴⁹ nýbrž také jiná forma institucionalizované spolupráce, například na základě mezinárodní smlouvy, která zakotvuje rámec pro spolupráci dvou (či více) aktérů v určité vymezené oblasti (např. ekonomické, bezpečnostně-politické apod.). Mezi EU a Austrálií došlo v průběhu uplynulých dekád ke sjednání více takových smluv. Směr *liberálního institucionalismu* proto najde své uplatnění i v rámci aplikace na vztahy EU – Austrálie.

Pro účely této práce je ale nejzajímavějším podsměrem *ekonomický liberalismus*, jehož ústřední tezí je důraz na mezinárodní obchod jako žádoucí element ve vztazích zúčastněných aktérů. *Ekonomický liberalismus* totiž říká, že pokud roste míra obchodní výměny mezi danými aktéry, klesá tím i riziko konfliktu mezi nimi. Tuto tezi dále rozvádí v tom směru, že rostoucí intenzitou obchodní výměny mezi dvěma entitami roste i jejich vzájemná provázanost (*interdependence*), což má opět pozitivní vliv na snížení rizika konfliktu mezi danými aktéry.⁵⁰ Vzhledem k tomu, že obchodní výměna mezi EU a Austrálií úspěšně v průběhu uplynulých desetiletí narůstala a v posledních letech stále mírně narůstá a

⁴⁷ O tomto významném konfliktu, který byl po desetiletí pro vztahy EU – Austrálie určující, bude podrobněji pojednáno v kapitole 4.

⁴⁸ NURUZZAMAN, Mohammed. Liberal Institutionalism and International Cooperation after 11 September 2001. Online. *International Studies*. 2008, roč. 45, č. 3, s. 193-194. ISSN 0020-8817. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/002088170904500302>. [cit. 2024-07-26].

⁴⁹ V obecné češtině se institucí sice obvykle rozumí organizace, orgán, úřad apod., nicméně obecně je význam pojmu „instituce“ širší a vztahuje se tak k jakémukoli obecně praktikovanému, v dané kultuře/tradici předávanému a ustálenému způsobu/mechanismu jednání. Viz: *Instituce*. Online. In: SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, V.V.I. Sociologická encyklopedie. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Instituce>. [cit. 2024-07-26].

⁵⁰ FERGUSON, Peter. Liberalism and Economic Growth: A Theoretical Exploration. Online. *Environmental Values*. 2016, roč. 25, č. 5, s. 593-594. Dostupné z: <https://doi.org/10.3197/096327116X14703858759>. [cit. 2024-07-26].

současně platí, že od doby vyřešení problému se SZP na začátku 90. let 20. století začal objem obchodní výměny mezi oběma aktéry růst a zároveň se neobjevil mezi nimi od té doby žádný (významnější) konflikt, je na místě vyslovit domněnku, že rovněž *ekonomický liberalismus* má v aplikaci na vztahy EU – Austrálie své místo.

Zajímavým dílčím myšlenkovým směrem v tomto ohledu je tzv. *liberální internacionalismus*. Podle zastánců této teorie existuje významná souvislost mezi mírem (tedy stavem, kdy je stabilně zajištěna mezinárodní bezpečnost) a ekonomickým blahobytem. *Liberální internacionalismus* představuje tezi o demokratickém míru, podle níž se demokratické hodnoty jednotlivých národních států přenáší ve svém důsledku do mezinárodního společenství (systému), a vytváří tak mezinárodní systém, který tyto hodnoty postupně přejímá. Takovými hodnotami jsou např. svoboda jednotlivce, dodržování lidských práv, dále pak prvky demokratických politických systémů jako dělba moci, ale i tržní ekonomika. Takto postavený mezinárodní systém pak upřednostňuje konstruktivní, nekonfliktní vztahy mezi aktéry před konflikty a válkami – což následně vede k (nejen) ekonomické prosperitě.⁵¹ Tato teze, která do jisté míry navazuje na *ekonomický liberalismus* (ale zdaleka ne jen na něj) a svým způsobem jej rozvádí do širších důsledků, je podle mého názoru rovněž na vztahy EU – Austrálie aplikovatelná, neboť tyto vztahy se vyznačují v uplynulých letech zvyšujícím se důrazem na hodnoty, které oba aktéři sdílí, přičemž přihlášení se obou aktérů ke sdíleným hodnotám je v relevantních bilaterálních politických a právních instrumentech deklarováno.⁵²

Náhled na obecně dobře fungující spolupráci obou entit jako na oboustrannou snahu o dosažení výhod na obou stranách je podle mého názoru již *prima facie* v případě EU a Austrálie opodstatněný. Lze jej dobře demonstrovat na konkrétním příkladu fungující spolupráce obou zemí ve vzájemné mezinárodní obchodní výměně, která v 90. letech vyústila v uzavření několika sektorových dohod⁵³ a která v současné době ústí v probíhající sjednávání FTA mezi oběma entitami. Právě úspěšně fungující mezinárodní obchodní

⁵¹ PERSAUD, Randolph B. Ideology, socialization and hegemony in Disciplinary International Relations. Online. *International Affairs*. 2022, roč. 98, č. 1, s. 105-107. ISSN 0020-5850. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/ia/iab200>. [cit. 2024-07-26].

⁵² Např. v Rámcové dohodě se jedná o čl. 1 odst. 2, čl. 2 odst. 1 a odst. 3. Viz: *Framework Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Australia, of the other part*. Online. In: EUR-LEX. 2017. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A22017A0915%2801%29>. [cit. 2024-06-28].

⁵³ Nejčastěji je zmiňována již výše uvedená Dohoda o obchodu s vínem. Viz: *Agreement between the European Community and Australia on trade in wine*. Online. In: EUR-LEX. 2008. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:028:0003:0087:en:PDF>. [cit. 2024-04-02].

vztahy mezi Austrálií a EU dost dobře ilustrují funkčnost teze *ekonomického liberalismu* o poklesu míry neshod (konfliktu) mezi oběma entitami v důsledku zvýšení míry ekonomické provázanosti mezi nimi, neboť historický vývoj vztahů EU a Austrálie zatížený po desetiletí konfliktem ohledně ekonomického protekcionismu EU spojeného s uplatňováním SZP dost dobře ukazuje, že vztahy EU a Austrálie lze právě dobře vysvětlit v rámci diskursu (nejen *ekonomického liberalismu*). Právě proto důraz na ekonomické vztahy obou entit vysvětlený nejprve v historickém kontextu a následně pak s ohledem na probíhající vyjednávání FTA, v rámci kterého lze sledovat opravdu recentní vývoj, tvoří jednu ze stěžejních vysvětlujících linií této práce.

Jedním z důsledků procesu spolupráce mezi entitami tak, jak ji nazývá *liberalismus*, je také vznik vzájemné závislosti čili *interdependence*. V rovině náhledu na vztahy dvou entit prizmatem teorie *liberalismu* je možné již z výše uvedené teze dovodit, že vzhledem k tomu, že v rámci vztahů obou entit docházelo v uplynulých desetiletí k uzavírání mezinárodních smluv, které obsahovaly celou řadu politických a později i právních závazků ke konkrétním činnostem v různých oblastech, lze říci, že k vyjednávání docházelo a vzájemná závislost EU a Austrálie na sobě navzájem rostla.

2.3 Vztahy EU – Austrálie z pohledu sociálního konstruktivismu

Další teorií mezinárodních vztahů, kterou lze pro účely analýzy vztahů EU – Austrálie použít, je *sociální konstruktivismus*, někdy také zvaný pouze *konstruktivismus*. Sociální konstruktivismus vychází z teze, že myšlenky, významy, porozumění jevům ve vnějším světě, ale i sdílené nazírání nějakého jevu, subjektivní vnímání světa a z něj vycházející normy, smýšlení, vzájemné porozumění a společenské interakce mezi účastníky daného vztahu tento vztah vytvořily a v reálném čase stále vytvářejí – což také může být případ bilaterální relace EU – Austrálie.⁵⁴

Podle konstruktivistů tedy jsou vztahy mezi aktéry výslednicí různých sociálních interakcí a vůbec procesů, které vyvěrají ze společnosti fungující v rámci jednotlivých států. Tyto státy (případně kvazistátní entity, jako jsou ES/EU) pak činí svá rozhodnutí v rámci svých zahraničních politik na základě těchto sociálních interakcí.⁵⁵ Obdobně jako třeba realismus

⁵⁴ TOTH, Gyula. The Making of a Constructivist Relationship between the European Union and Australia. Online. *Studia Diplomatica*. 2012, roč. 65, č. 4, s. 108. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26531556>. [cit. 2024-06-24].

⁵⁵ ZEHFUSS, Maja. *Constructivism in International Relations: The politics of reality*. Cambridge University Press, 2004, s. 12. ISBN 978-0-511-49179-5.

tak *konstruktivismus* rovněž pracuje s koncepty anarchického uspořádání mezinárodního systému, moci či svépomoci, vidí je ale jako produkty činnosti států spíše než jako inherentní prvky anarchického systému. Úmysly policymakerů⁵⁶ daných státních aktérů pak v duchu myšlenek *konstruktivismu* směřují k transformaci mezinárodního systému z kompetitivního a konfliktního na více kooperační systém.

Nahlíženo prizmatem *konstruktivismu* je tedy možné pokusit se o vykreslení aspektů vztahů EU a Austrálie s ohledem na ideové myšlenky a hodnoty, které obě entity sdílejí.⁵⁷ V tomto ohledu lze pracovat s koncepty identity (společná evropská identita vs. australská identita, případně srovnání se společnou evropsko-australskou identitou) či zájmů samotných obyvatel EU a Austrálie na výhodách plynoucích ze vzájemné spolupráce, které se pozitivně promítají do vzájemných vztahů obou entit. Prizma *konstruktivismu* je zajímavé mj. i z pohledu možného alternativního nastínění motivace, která vede obě entity v posledních dvou až třech desetiletích k uzavírání mezinárodních smluv, deklarací či memorand týkajících se vzájemné spolupráce.

Celková důležitost *konstruktivismu* pro analýzu mezinárodních vztahů a jeho relevance pro analýzu podstaty bilaterální relace EU – Austrálie je podtržena myšlenkou, že takový systém idejí vycházejících z myšlení jak samotných obyvatel EU i Austrálie, tak jejich politické reprezentace (a tím i policymakerů), je významným faktorem, který se ve výsledku uplatňuje v rámci politických jednání mezi představiteli obou entit.⁵⁸ Tento faktor je také tedy ze své definice širší než pouhá snaha o získání ekonomických či politických benefitů pro každou z entit a jejich občany. Sociální aspekt vztahů je zde oproti jiným teoriím mezinárodních vztahů rozhodně zdůrazněn.

Prizma *konstruktivismu* je ovšem v této diplomové práci využíváno spíše okrajově, diskuse v rámci kapitol 4 – 6 níže se soustředí více na analýzu vzájemných vztahů obou aktérů pohledem „klasických“ teorií realismu a liberalismu.

⁵⁶ V této práci příležitostně používám termín „policymaker“ ve smyslu jakéhokoli tvůrce politik(y), kterou následně daný aktér (tj. EU/ES nebo Austrálie) uplatňuje, bez bližšího určení, o jakou osobu nebo jaký orgán se v dané věci jedná. Nejde tedy o referenci na konkrétní osobu ani konkrétní orgán veřejné moci v rámci politického systému daného aktéra. V řadě případů ostatně nelze z primárních ani sekundárních zdrojů dovodit, která osoba či který orgán byl původcem dané aktivity v rámci daného aktéra. Tento termín také používám v případě, že relevantní sekundární zdroje odkazují obecně na konkrétní akci, kterou jedna z entit ve své (zahraniční) politice provedla, ale neuvádějí konkrétní subjekt, který jménem Austrálie nebo ES/EU o dané věci rozhodl (např. zda se jednalo o rozhodnutí vlády, parlamentu nebo podobně).

⁵⁷ TOTH, Gyula. The Making of a Constructivist Relationship between the European Union and Australia. Online. *Studia Diplomatica*. 2012, roč. 65, č. 4, s. 106-107. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26531556>. [cit. 2024-06-24].

⁵⁸ Tamtéž, s. 108.

3. Metodologie a *research design*

Nyní je třeba představit v přiměřeném rozsahu celkový *design* výzkumu prováděného v rámci diplomové práce, zejména pak metodologii, tzn. vymežit výzkumné metody použité v rámci práce, odůvodnit výběr těchto výzkumných metod, představit výzkumnou otázku a hypotézy a konečně pak zdroje, ze kterých práce čerpá, a také analytické postupy, které budou v práci uplatňovány. Tato kapitola si klade za cíl představit metodologii ve vybraných perspektivách doktrinálního základu společenskovedního výzkumu, nikoli však ve vyčerpávajícím rozsahu.

3.1 Výzkumné metody

Pro účely výzkumu v rámci této diplomové práce jsou využity kvalitativní výzkumné metody, jen okrajově pak kvantitativní výzkumné metody. Důvodem pro preferenci kvalitativních metod je možnost představit vztahy obou entit ve světle odpovídajících teorií mezinárodních vztahů způsobem kladoucím důraz zejména na zjišťování a objevování fenoménů v rámci daného tématu diplomové práce, byť je bezpochyby možné ve vztahu obou entit zkoumat celou řadu kvantitativních ukazatelů. Jsem však přesvědčen, že kvalitativní výzkum umožní lepší porozumění celého fenoménu vztahů EU a Austrálie, neboť umožní zasadit zkoumaný fenomén do širšího kontextu, zejména pak do doktrinálního kontextu oboru mezinárodních vztahů. Kvalitativní výzkum tak podle mého názoru umožňuje porozumění fenoménu vztahu EU a Austrálie jako celku a jeho vysvětlení ve světle zvolených teorií mezinárodních vztahů – *realismu*, *liberalismu* a *konstruktivismu*.

Kvantitativní metody v práci v zásadě použity nejsou kromě příležitostného použití klasických ekonomických ukazatelů jako např. bilance zahraničního obchodu obou entit či objemu exportu z jedné entity do druhé apod. Mám za to, že téma této diplomové práce svou povahou nevyžaduje nutně zpracování více druhů kvantitativních dat.

Hlavní kvalitativní výzkumnou metodou, která je pro analýzu v rámci práce použita, je metoda *případové studie*, kterou lze typizovat např. dle tzv. Stakeovy typologie,⁵⁹ nebo tzv.

⁵⁹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Páté, přepracované vydání. Praha: Portál, 2023. ISBN 978-802-6219-682, s. 105-107.

Yinovy typologie,⁶⁰ případně též dle Koubovy typologie.⁶¹ V rámci Staekovy typologie se bude jednat o tzv. *instrumentální případovou studii*,⁶² kdy bude v rámci vztahu EU-Austrálie nejprve zvolen obecnější jev (např. obchod mezi oběma entitami), následně pak konkrétnější případ tohoto jevu (např. obchod s kritickými surovinami), případně více konkrétnějších případů tohoto jevu, které jsou tak prostředky k vyvození obecnějších závěrů prostřednictvím indukce. Instrumentální případová studie tak umožňuje učinit závěry, které jdou za hranice rámce daného konkrétního příkladu za účelem zjištění, jakým způsobem funguje daný zkoumaný jev ve své aktuální podobě.⁶³

V rámci tzv. Yinovy typologie lze typ použité případové studie vymezit konkrétněji jako *výkladovou (explanatorní) případovou studii*, doplněnou o prvky *popisné (deskriptivní) případové studie*.⁶⁴ První řečený typ případové studie je vymezen v rámci Yinovy typologie jako podání vysvětlení případu prostřednictvím rozboru jednotlivých příčinných řetězců, které je možné v rámci daného případu identifikovat.⁶⁵ Výklad v kapitolách níže si tedy klade za cíl představit komplexní popis dílčích jevů v rámci vztahů obou entit (deskripce), včetně představení vybraných příčinných souvislostí mezi nimi, a tyto příčinné souvislosti následně pak rozvést (explanace).

V rámci případové studie lze obvykle sledovat více případů, které je následně možné srovnat – výsledkem je pak srovnávací případová studie.⁶⁶ Odborná literatura však zná i jednopřípadovou studii, která je např. podle K. Kouby poměrně častým způsobem, jakým bývá případová studie mj. i v politických vědách organizována. Právě pro případy, kdy v rámci případové studie není cílem výzkumníka provést kontrolované srovnání, je možné jednopřípadovou studii použít. Právě pro účely pochopení daného jevu – vztahu EU a Austrálie, jeho geneze a současné podoby – je třeba nejprve provést deskripci, tj. vyložit daný zkoumaný jev, a následně pak interpretaci tohoto jevu prostřednictvím aplikace již existující teorie mezinárodních vztahů na daný konkrétní případ – vztahy EU a Austrálie.

⁶⁰ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Páté, přepracované vydání. Praha: Portál, 2023. ISBN 978-802-6219-682, s. 109-112.

⁶¹ KOUBA, Karel. Kvalitativní metody příčinného usuzování v politologii. In: NOVÁK, Miroslav (ed.). *Úvod do studia politiky*. Druhé vydání, rozšířené a doplněné. *Studijní texty (Sociologické nakladatelství)*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2019, s. 410-411. ISBN 978-80-7419-263-0.

⁶² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Páté, přepracované vydání. Praha: Portál, 2023. ISBN 978-802-6219-682, s. 108.

⁶³ Tamtéž, s. 108-110.

⁶⁴ Tamtéž, s. 103 a násl.

⁶⁵ Tamtéž, s. 110.

⁶⁶ DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-385-7, s. 18.

Dle typologie Karla Kouby tak lze případovou studii použitou v této diplomové práci typizovat jako *interpretující případovou studii*.⁶⁷ Zvolená metoda případové studie tak poslouží jednak k představení jednotlivých fenoménů v rámci vztahů EU a Austrálie k osvětlení příčinných souvislostí, které vedly ke vzniku těchto fenoménů.

Za účelem kvalitního provedení případové studie bude ve výkladu zahrnuta vždy pokud možno (přiměřeně) přesná deskripce daného jevu ve vztazích obou entit, která bude zohledňovat podle situace alternativní způsoby jeho vysvětlení. Každý popis pak bude směřovat k závěru, který se bude opírat o věrohodnou analýzu odpovídající pozorovaným skutečnostem.⁶⁸ V zásadě by tak mělo platit, že takováto *instrumentální/explanatorní/interpretující případová studie* představuje – podle situace – několik alternativních vysvětlení daného jevu, testuje je a na jejich základě dochází k dílčímu syntetizujícímu závěru.

V rámci případové studie je třeba vymezit i *proměnné*, tedy prvky souboru dat, které mohou nabývat různých hodnot. Je tedy třeba vymezit *závislou proměnnou*, kterou je dle definice taková proměnná, která se mění v důsledku změn(y) hodnot(y) nezávislé proměnné.⁶⁹ V tomto případě tedy nezávislá proměnná odkazuje na jev, který má být v rámci této *instrumentální/explanatorní/interpretující* případové studie objasněn – tzn. kvalita bilaterální relace EU – Austrálie (a případně další kvalitativní aspekty vztahů obou entit).

Dále je tedy třeba vymezit *nezávislou proměnnou*, kterou je dle definice taková proměnná, jejíž hodnotu lze účelově ovlivnit nebo měnit. Tato proměnná tedy umožňuje vysvětlit závislou proměnnou, tedy důvody či příčiny hodnot, kterých závislá proměnná nabývá. Touto *nezávislou proměnnou* je v rámci této případové studie variace různých aspektů bilaterální relace mezi oběma entitami.

Výše uvedená *nezávislá proměnná* může nabývat různých hodnot, je tedy třeba krátce načrtnout, jakých hodnot může taková nezávislá proměnná ve zkoumaném případě – kvality bilaterální relace EU a Austrálie – nabývat. Jedná se o různé modalities kvality bilaterální relace, které se ve vnějších mezinárodně-politických a/nebo mezinárodně-ekonomických vztazích mezi oběma entitami různě manifestují navenek. Například tedy může jít o (dílič)

⁶⁷ KOUBA, Karel. Kvalitativní metody příčinného usuzování v politologii. In: NOVÁK, Miroslav (ed.). *Úvod do studia politiky*. Druhé vydání, rozšířené a doplněné. *Studijní texty (Sociologické nakladatelství)*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2019, s. 410-411. ISBN 978-80-7419-263-0.

⁶⁸ MILLS, Albert J.; DUREPOS, Gabrielle a WIEBE, Elden. *Encyclopedia of Case Study Research*. SAGE Publications, 2009. ISBN 9781506320274, s. 371.

⁶⁹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Páté, přepracované vydání. Praha: Portál, 2023. ISBN 978-802-6219-682, s. 114-115.

zlepšení kvality bilaterální relace, které se navenek projeví např. zvýšením objemu exportu z jedné entity do druhé, nebo naopak (dílčí) zhoršení vztahů, které se může projevit například poklesem frekvence bilaterálních konzultací na ministerské úrovni mezi oběma stranami.

Výzkum za použití metody případové studie se v této práci skládá z následujících kroků: „1) *určení výzkumné otázky*, 2) *výběr případu*, *určení metod sběru a analýzy dat*, 3) *příprava sběru dat*, 4) *sběr dat, analýza a interpretace dat a 5) příprava zprávy*.“⁷⁰ Výzkumná otázka je níže podrobněji vymezena a její výběr odůvodněn, stejně tak jako výběr případu, určení metod sběru a analýzy dat. Kroky 3) a 4) pak nevyžadují bližší vysvětlení, byly provedeny během zpracování této diplomové práce, krok 5) pak byl proveden prostřednictvím samotného zpracování této diplomové práce.

3.2 Hypotézy a výzkumná otázka

Výzkumných otázek by se pro účely této práce potenciálně nabízelo rovněž více. Co do výběru vhodné výzkumné otázky je třeba zvážit, podle jakých linií je možné výklad vést. Jak již bylo představeno v kapitole 1 výše, vztahy EU – Austrálie mají dimenzi politickou, ekonomickou či sociálně-kulturní. Z hlediska věcného rozdělení dimenzí bilaterálních vztahů by tedy bylo možné například vést vymezení výzkumné otázky podle linie oddělující jednotlivé dimenze od sebe, a formulovat tak výzkumnou otázku se zaměřením na jednu z těchto dimenzí. Osobně však pokládám jednotlivé dimenze za natolik propojené, že nelze dost dobře oddělit jednu od druhé, neboť v bilaterálních vztazích obou entit dochází k situacím, kdy např. problém v politické rovině vztahů má vliv na ekonomickou rovinu vztahů (např. v podobě poklesu objemu exportu z jedné entity do druhé). Podrobněji ohledně propojenosti jednotlivých dimenzí bilaterální relace se dozví čtenář průběžně v kapitolách 4–6.

Další možnou variantou modu vymezení výzkumné otázky je historické období, na které se může výzkum zaměřit. Vzhledem k založení prvního evropského integračního seskupení, ESUO, roku 1952 je možné vymežit začátek výzkumu například od tohoto okamžiku a následně jej omezit některým dalším historickým milníkem relevantním pro bilaterální vztahy obou entit. Takové omezení však nepokládám za vhodné, protože historický kontext vysvětluje okolnosti, které na utváření dnešní podoby bilaterálních vztahů obou entit měly

⁷⁰ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Páté, přepracované vydání. Praha: Portál, 2023. ISBN 978-802-6219-682, s. 114-115.

rozhodující vliv (např. společné angažmá obou entit ve věci podpory multilaterálního řešení mezinárodních obchodních vztahů lze vysvětlit historickým problémem zemědělského protekcionismu). Současně vzhledem k tématu práce, které míří na vztahy obou entit v historickém a soudobém kontextu, nepokládám za vhodné ani část historického období vynechávat.

Dalším, pro obor mezinárodních vztahů relevantním hlediskem vymezení výzkumu, je vysvětlení důvodu motivace obou entit k navázání, budování, udržování a rozšiřování/prohlubování vzájemných bilaterálních vztahů, lze říci tedy *raison d'être* samotné existence bilaterálních vztahů mezi EU a Austrálií, prostřednictvím vybraných teorií mezinárodních vztahů. Tyto teorie byly v hlavních rysech vymezeny v kapitole 2, nicméně jejich použití se nabízí i v rámci vymezení výzkumné otázky, tzn. za pomoci nich vymezit výzkumnou otázku. Jistě platí, že dílčí jevy ve vztazích EU a Austrálie se dají vysvětlit ve světle více různých teorií mezinárodních vztahů a každá teorie bezpochyby používá svůj vlastní ideový a koncepční rámec, kterým na jevy v mezinárodních vztazích nahlíží. Jeden jev lze tedy vysvětlit z hlediska motivace daného aktéra více způsoby, a tudíž i prizmaty více teorií – byť to nemusí nutně znamenat, že nutně každý dílčí jev lze vysvětlit prizmatem jakékoliv teorie. I tak se ale nedomnívám, že je nutné použít omezení na jednu teorii co do vymezení výzkumné otázky (tak, aby výzkumná otázka mířila na vysvětlení jevů v rámci historického vývoje vztahů obou aktérů). Využití takového zužujícího rámce pro účely vymezení výzkumné otázky by podle mého názoru výzkum zbytečně omezilo co do možnosti vykreslit problematiku z více úhlů pohledu, tj. z pohledu více teorií mezinárodních vztahů.

Na základě výše uvedeného si dovoluji vyslovit domněnku, že existuje více hledisek, podle kterých lze výzkumnou otázku vymezit. Při zvážení hlediska časového (vztahy se nepochybně vyvíjely po celé období koexistence Austrálie a EU/ES, nebo přinejmenším většinu tohoto období, kdy se mezi nimi odehrávala nějaká interakce) a hlediska věcného (bilaterální vztahy EU – Austrálie mají více dimenzí, jak bylo demonstrováno v kapitole 1) si dovoluji formulovat výzkumnou otázku poměrně obecně, a sice jako vztahující se k proměně kvality bilaterální relace obou aktérů v čase.

Hlavní výzkumnou otázkou v rámci této diplomové práce je tedy: **Proměňovala se kvalita vztahů EU – Austrálie v průběhu jejich historického vývoje?**

Tato výzkumná otázka může být v rámci případové studie nejlépe vysvětlena v kontextu

historického vývoje vztahů EU/ES a Austrálie, neboť tento historický vývoj měl nevyhnutelně vliv na jejich podobu v různých historických úsecích i na jejich současnou podobu.

Výzkumné hypotézy této diplomové práce by mohly být jak deskriptivní, tak explanatorní. Příkladem *popisné hypotézy* by bylo faktograficky správné a realisticky podané vykreslení podoby bilaterálních vztahů EU – Austrálie, a to včetně historického kontextu, který položil základy jejich dnešní podobě. Příkladem *vysvětlující hypotézy* by byla pak formulace předpokladu, že na vztahy obou entit měly rozhodující vliv právě snaha o dosažení výhod na obou stranách či třeba společná evropsko-australská identita mající historické a kulturní kořeny.

Jistě lze předpokládat, že v různých historických obdobích měly obě entity různé motivace k rozvoji vzájemných vztahů. Pro účely této práce si tedy dovoluji vyslovit následující hypotézu: **Na kvalitu bilaterální relace EU – Austrálie měla a dosud má významný vliv snaha o dosažení výhod jak na straně EU, tak na straně Austrálie (přínosů pro obě strany) (H1).**

Dále pak mám za to, že obecnější poznatky z historického vývoje bilaterálních vztahů více států světa svědčí o tom, že státy obvykle nejdříve spolupracují dle potřeby (*ad hoc*) v některé oblasti společného zájmu a až později přistoupí na základě již nějakou dobu fungující spolupráce ke sjednání komplexnějšího bilaterálního politického a/nebo právního instrumentu, který jejich bilaterální vztahy více institucionalizuje. Lze proto tedy vyslovit další hypotézu: **Změny ve vztazích EU a Austrálie v průběhu jejich historického vývoje měly za následek rozšíření spolupráce mezi oběma aktéry nad rámec *ad hoc* spolupráce ve vybraných sektorech do podoby více institucionalizované spolupráce ve formě komplexnějších bilaterálních dohod (H2).**

3.3 Výběr zdrojů pro empirickou analýzu

Mým záměrem je pro účely diplomové práce čerpat jak ze zdrojů primárních, tak sekundárních, a to jak pro účely faktografické deskripce nezbytné k uchopení tématu, tak pro účely analýzy v rámci postupného hledání odpovědi na výzkumnou otázku.

Primárních zdrojů je v práci použita celá řada. Co se týče politického rozměru bilaterálních vztahů, mým záměrem bylo čerpat z politických dokumentů, oficiálních tiskových zpráv a podobně. Nelze opomenout významné politické dokumenty, které byly v průběhu let mezi

Austrálii a EU/ES sjednány, jako např. tzv. Společné prohlášení o vztazích mezi Austrálií a EU z roku 1997 (*Joint Declaration on Relations between Australia and the European Union*),⁷¹ Agenda pro budoucí spolupráci 2003 – 2008 (*Agenda for Future Cooperation*),⁷² Dohoda o spolupráci mezi Evropskou unií a Austrálií (*European Union-Australia Partnership Framework*) z roku 2008⁷³ a zejména pak Rámcová dohoda mezi Evropskou unií a jejími členskými státy na jedné a Austrálií na straně druhé (*Framework Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Australia, of the other part*) z roku 2017.⁷⁴ Čerpáno bylo rovněž z oficiálních webových stránek orgánů veřejné moci obou entit, které se zabývají zahraniční politikou/vnějšími vztahy, tzn. webových stránek ESVČ a Ministerstva zahraničních věcí a obchodu Australského svazu (*Department of Foreign Affairs and Trade – DFAT*). Příkladem relevantního zdroje v tomto směru je oficiální informace o vztazích obou entit na webu ESVČ.

V rámci primárních zdrojů je rovněž čerpáno z mezinárodně-právních instrumentů, tj. zejména z mezinárodních smluv a dohod, které byly v průběhu let mezi Austrálií a EU uzavřeny. Jedná se např. v ekonomické oblasti o různé sektorové a komoditní dohody, jako např. Dohoda mezi Evropským společenstvím a Austrálií o obchodu s vínem z roku 2008 (*Australia – European Community Agreement on Trade in Wine*),⁷⁵ nebo v oblasti vědeckotechnické spolupráce Dohoda o vědeckotechnické spolupráci mezi Evropským společenstvím a Austrálií z roku 1994 (*Agreement relating to scientific and technical cooperation between the European Community and Australia*).⁷⁶

Sekundární zdroje pak zahrnují vybrané tituly zejména zahraniční, příležitostně ale i české odborné literatury. Práce vychází v zásadě z konkrétní monografické literatury na téma vztahů EU – Austrálie. Významnými sekundárními zdroji poznatků o vztazích EU –

⁷¹ *Joint Declaration on Relations between the European Union and Australia*. Online. In: EEAS. 1997. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/1997_joint_declaration_en_0.pdf. [cit. 2024-06-28].

⁷² *Australia and the European Union: an agenda for future cooperation*. Online. In: DFAT. 2003. Dostupné z: https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/au_eu_agenda_coop_0303.pdf. [cit. 2024-06-28].

⁷³ *European Union – Australia Partnership Framework*. Online. In: EUR-LEX. 2008. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/124240/partnership_framework2009eu_en.pdf [cit. 2024-06-28].

⁷⁴ *Framework Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Australia, of the other part*. Online. In: EUR-LEX. 2017. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A22017A0915%2801%29>. [cit. 2024-06-28].

⁷⁵ *Agreement between the European Community and Australia on trade in wine*. Online. In: EUR-LEX. 2008. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:028:0003:0087:en:PDF>. [cit. 2024-04-02].

⁷⁶ *Agreement relating to scientific and technical cooperation between the European Community and Australia*. Online. In: EUR-LEX. 1994. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A21994A0722%2804%29>. [cit. 2024-06-28].

Austrálie pak jsou různé akademické články od autorů jako prof. Philomena Murray, dr. Margerita Matera, dále pak dr. Andrea Benvenuti či dr. Edward Yencken, které se věnují přímo tématu vztahů EU a Austrálie a dílčím aspektům vztahů obou entit. Všichni řeční autoři se na toto téma specializují a disponují nejen významnými akademickými kvalifikacemi z předních australských i evropských univerzit, ale také bohatou publikační činností jak na téma vztahů EU – Austrálie, tak na širší a související témata (např. vztahů EU – Asie apod.). Úplný seznam zdrojů je uveden na konci práce.

Sběr dat byl realizován především na základě důkladné rešerše ve volně přístupných knihovnách, jakož i v knihovnách a online databázích dostupných pro studenty Univerzity Karlovy. V další fázi pak byla uskutečněna důkladná rešerše na internetu, která mi umožnila získat přístup k širokému spektru informací z různých zdrojů, včetně akademických článků, zpráv mezinárodních organizací (EU), oficiálních dokumentů vlády Australského svazu i EU, zpráv z médií, či tiskových zpráv vlády Australského svazu a institucí EU (např. EK).

Kritérii pro výběr zdrojů byla především jejich relevance a důvěryhodnost ve vztahu k tématu práce. Relevance byla determinována vztahem k tématu a výše vymezené výzkumné otázce. Důvěryhodnost pak byla určena s ohledem na zařazení jednotlivých zdrojů do renomovaných výzkumných databází. Důvěryhodné zdroje tak zahrnují akademické publikace (např. z časopisu *Australian Journal of International Affairs*), oficiální zprávy mezinárodních organizací (zejména EU, např. *press releases* Evropské komise nebo *policy briefs* Evropského parlamentu) a články renomovaných zpravodajských agentur (např. *Reuters*). Tyto zdroje poskytují ověřené a přesné informace, které jsou pro analytickou práci klíčové.

Z hlediska časového rámce jsem vybíral především zdroje recentní, převážně z posledních dvou desetiletí, což se týká zejména akademických článků v rámci výzkumu realizovaného na univerzitě v Melbourne autorským kolektivem pod vedením prof. Philomeny Murray a Dr. Margherity Matera, ale také novinářských článků, které se tematicky věnují aktualitám ohledně vztahu obou entit. Opomenuty však nejsou ani články z nultých a desátých let 21. století, které se věnují historii vztahu EU (ES) a Austrálie.

Co do metodologické rozmanitosti byly vybírány zdroje využívající různé metodologické přístupy, ať už se jedná o kvantitativní analýzy, kvalitativní studie, případové studie či komparativní analýzy. Tato rozmanitost metodologických přístupů používaných u daných sekundárních zdrojů umožnila zvýšení míry diverzity perspektiv v rámci prováděného

výzkumu a ve svém důsledku tak (doufám) umožnila v přiměřené míře komplexní pohled na zkoumané téma.

Stranou byly ponechány zdroje, které nebyly dostatečně ověřené nebo byly považovány za zaujaté či irelevantní pro účel a/nebo specifické aspekty výzkumu. Takové zdroje zahrnovaly některé neoficiální blogy, neověřené zpravodajské weby a zdroje s evidentními biasy – např. dezinformační weby apod.

V rámci celé práce je užívána deskripce, následně pak rozbor předkládaných faktů v širším kontextu i v užších případech tak, aby bylo po nezbytné analýze, která bude v míře přiměřené rozsahu práce argumentačně rozvíjena, možné dojít k dílčím syntetizujícím závěrům.

Pro účely analýzy jsem použil jsem metodu dedukce, tzn. vyvozování od předpokladů (premis) docházím k závěru z těchto předpokladů vyplývajícímu, přičemž odvozování je jisté, nikoliv jen pravděpodobné, jakož i metodu indukce, tzn. vyvozování obecnějších závěrů z konkrétnějších případů v rámci celé případové studie. Hlavní použitou výzkumnou metodou je ale jednopřípadová studie.

4. Počátek a rozvoj bilaterálních vztahů: 50. – 90. léta 20. století

Pro účely, pokud možno, holistického zpracování tématu vztahů EU a Austrálie v historickém a soudobém kontextu a jejich analýzy ve světle příslušných teorií mezinárodních vztahů je na místě kontext, ve kterém se tyto vztahy vyvíjely, v hlavních rysech představit, a to v časové posloupnosti od jejich samotného počátku až po současnost. Podle mého názoru platí, že porozumění historickým kořenům vztahů obou entit je důležité pro porozumění jejich současné podobě, a proto se nelze zaměřit např. jen na recentní období, aniž by byl představen historický vývoj vztahů. Kapitoly 4–6 se proto postupně věnují vývoji vzájemných vztahů od roku 1952 až do současnosti (2024).

Jak bylo již uvedeno výše v kapitole 2, vztahy obou entit budou představeny ve světle tří různých teorií – *realismu*, *liberalismu* a *sociálního konstruktivismu*. Ve výkladu níže si proto dovoluji vždy nejprve představit fakta relevantní pro dané dílčí období nebo dílčí aspekt vztahů, následně pak provedu aplikaci příslušné teorie (případně příslušných teorií) na daný dílčí jev.

Vzhledem k rokům založení obou entit, kdy Australský svaz vznikl roku 1901,⁷⁷ zatímco první evropské integrační seskupení (*Evropské společenství uhlí a oceli – ESUO*) až roku 1952,⁷⁸ je na místě začít právě obdobím 50. let 20. století.

4.1 Počátky bilaterálních vztahů: 50. – 60. léta 20. století

Výklad níže si dovoluji rozdělit do dvou segmentů – 1) 50. let a 2) 60. let 20. století. Důvodem pro toto dílčí rozdělení je skutečnost, že zatímco v 50. letech obě entity neměly mezi sebou formální diplomatické styky, roku 1960 došlo k formálnímu navázání diplomatických styků mezi oběma stranami.

4.1.1 50. léta 20. století: založení Evropských společenství a potenciální problémy pro budoucí vztahy

Nejranější období vztahů EU a Austrálie je spojeno s obdobím počínajícím založením ESUO, které bylo založeno ke dni 18. dubna 1951 uzavřením tzv. Pařížské smlouvy o založení ESUO (*Treaty establishing the European Coal and Steel Community – ECSC*

⁷⁷ Australský svaz byl založen vyhlášením nezávislosti ke dni 1. ledna 1901.

⁷⁸ Smlouva o Evropském společenství uhlí a oceli (ESUO), zvaná též Pařížská smlouva, byla 6 Vysokými smluvními stranami podepsána dne 18. dubna 1951, nicméně vstoupila v platnost až dne 23. července 1952.

Treaty) vstoupivší v účinnost ke dni 23. června 1952.⁷⁹ Později, roku 1958, byla na základě tzv. Římských smluv založena další dvě evropská společenství – Evropské hospodářské společenství (*European Economic Community*; dále jen „EHS“) a Evropské společenství pro atomovou energii (*European Atomic Energy Community*; dále jen „EURATOM“). Všechna tři společenství jsou pak souhrnně označována v dalším textu jako „Evropská společenství“, zkráceně „ES“, byť ke sloučení jejich orgánů do jediného institucionálního rámce došlo až roku 1967 na základě tzv. Bruselské smlouvy (Slučovací smlouvy).⁸⁰

Ohledně tehdejšího vztahu, nebo lépe řečeno poměru Austrálie k Evropě (neboť v té době ještě mezi oběma entitami neexistovaly formální diplomatické vztahy) je prvně třeba podotknout, že Austrálie jako společenství (*commonwealth*) bývalých britských kolonií, později britské dominium, od roku 1926 člen britského Společenství národů (*Commonwealth of Nations*; dále jen „*Commonwealth*“) a konečně od roku 1942 nezávislý stát,⁸¹ mělo a má historicky silné politické, hospodářské a sociální vazby na Spojené království Velké Británie a Severního Irska (UK).⁸² Spojené království se k procesu evropské integrace v této, počáteční fázi zatím nepřipojovalo, neboť tehdejší britská vláda nebyla myšlenice integrace do širšího společenství západoevropských států včetně (části) poraženého Německa příliš nakloněna. Tato skutečnost představuje důležitý výchozí bod pro analýzu postoje tehdejší australské vlády k evropské integraci.

V té době byla v Austrálii u moci vláda premiéra Roberta Menziese, kterou bylo možné označit na tehdejší poměry za liberálně orientovanou vládu. I z toho důvodu někteří tehdejší experti očekávali, že Austrálie bude myšlenice integrace západoevropských států do nadnárodního celku nakloněna. Celkový postoj tehdejší vlády premiéra Menziese k ESÚO, a tudíž i k evropské integraci jako myšlenice byl experty i veřejností hodnocen jako navenek pozitivní.⁸³ Je tedy možné dovodit, že i když se jednalo o na evropském kontinentě v zásadě

⁷⁹ *Treaty establishing the European Coal and Steel Community*. Online. In: EUR-LEX. 1951. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A11951K%2FTXT>. [cit. 2024-06-24].

⁸⁰ *Merger Treaty*. Online. In: EUR-LEX. 1967. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:89b3b5b7-e861-4de6-b92c-7c280ca6d6fb.0002.01/DOC_1&format=PDF. [cit. 2024-07-26].

⁸¹ Na základě tzv. Westminsterského zákona (*Statute of Westminster*) z roku 1931, který vymezil vztah mezi britskou korunou a dominií a který byl v Austrálii přijat roku 1942 s retroaktivní účinností od roku 1939. Více na: *Statute of Westminster*. Online. In: Encyclopaedia Britannica. 2024. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Statute-of-Westminster>. [cit. 2024-07-26].

⁸² Zde používám současný název tohoto státu bez ohledu na je proměny v průběhu 20. století, tzn. změnu názvu ze „Spojené království Velké Británie a Irska“ na „Spojené království Velké Británie a Severního Irska“ roku 1927, tedy v době existence Australského svazu jako samostatného státu.

⁸³ BENVENUTI, Andrea. OPPORTUNITY OR CHALLENGE? AUSTRALIA AND EUROPEAN INTEGRATION, 1950-57. *Australian economic history review* [online]. Melbourne, Australia: Blackwell

bezprecedentní krok, který jistě mohl už v té době značit potenciální výzvu pro formulaci australské zahraniční politiky vůči ESUO a jejím členským státům, nebyl na samém počátku důvod pro vznik zátěže bilaterální relace mezi ES a Austrálií na samotném počátku existence ES.

I přes privilegovaný vztah Austrálie a UK v rámci *Commonwealthu* a s ním spojené ekonomické výhody plynoucí oběma těmto zemím bylo z hlediska Austrálie nasnadě, že rodící se formace šesti západoevropských států, tzn. Francie, Západního Německa, Nizozemska, Belgie, Lucemburska a Itálie, může jako celek představovat potenciálního obchodního partnera Austrálie,⁸⁴ a to i přes tehdy zhoršenou ekonomickou úroveň těchto šesti států v poválečném období. Tehdejší australští policymakeři si byli zřejmě vědomi nejen potenciálního nového, silného trhu pro australské exportéry, ale i případného politického posílení západní Evropy ve formě integrace těchto západoevropských států proti hrozbě sovětského expansionismu.⁸⁵

Pokud bychom tedy chtěli nahlížet na tento postoj australské vlády prizmatem *realismu*, akcent na zajištění vlastní bezpečnosti a získání výhod pro sebe (své obyvatele) byl jasný. V rámci v zásadě anarchického a decentralizovaného uspořádání mezinárodního společenství tak Austrálie mohla v duchu myšlenek *postklasického realismu* jasně vnímat ESUO jako nového aktéra, který ale nepředstavuje pro Austrálii hrozbu, což zřejmě platilo *a vice versa* i z pohledu ESUO vůči Austrálii. Pokud se podíváme na vztahy pohledem *defenzivního realismu*, tak ani jeden aktér nepředstavoval pro druhého hrozbu, která by měla mít dopad na stávající postavení druhého aktéra v mezinárodním společenství.

Z hlediska Austrálie tak jistě ESUO a následně od roku 1958 i EHS, představovalo entitu, se kterou bylo možné dokonce zvažovat reálně budoucí spolupráci, ať již v politicko-bezpečnostní nebo v ekonomické oblasti. Důvodem byla jistě nejen skutečnost, že Austrálie jako součást *Commonwealthu* stála na straně Spojeného království, tudíž i na západní straně Železné opony, ale objektivní potřeba Austrálie hledat nové trhy pro export svých výrobků.

Publishing Asia, 2011, 51(3), s. 297 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0004-8992. Dostupné z: doi:10.1111/j.1467-8446.2011.00336.x.

⁸⁴ YENCKEN, Edward. From the Common Agricultural Policy to the Eurozone Crisis: Bilateral Disputes in the Australia-EU Relationship. *Round table (London)* [online]. Routledge, 2018, 107(5), s. 587 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0035-8533. Dostupné z: doi:10.1080/00358533.2018.1527519.

⁸⁵ BENVENUTI, Andrea. OPPORTUNITY OR CHALLENGE? AUSTRALIA AND EUROPEAN INTEGRATION, 1950-57. *Australian economic history review* [online]. Melbourne, Australia: Blackwell Publishing Asia, 2011, 51(3), s. 297 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0004-8992. Dostupné z: doi:10.1111/j.1467-8446.2011.00336.x.

Toto je podle mého názoru dáno výrazným hospodářským potenciálem Austrálie – velká rozloha a úrodná půda nahrává vysokému potenciálu zemědělské produkce, bohatost nerostných surovin pak možnosti exportu těchto surovin pro potřeby evropského průmyslu. Nejspíš z toho důvodu tak Menziesova vláda uvítala vyhlášení Schumanova plánu dne 9. května 1950, jakož i následné vytvoření společného evropského trhu v rámci EHS roku 1958, přičemž veřejně proklamovala, že takto prováděná integrace západoevropských států do nadnárodního celku napomůže vyřešit problém německého imperialismu jednou provždy.⁸⁶

Z hlediska tehdejšího ESUO, brzy pak i EHS, pak představovala Austrálie rovněž možnost potenciálního navýšení vzájemné obchodní výměny, a následně tak potenciálního dosažení komparativních výhod. Taková komparativní výhoda ve zkratce znamená, že pokud je jedna země schopna vyrábět určitý druh zboží za nižší náklady, má absolutní výhodu a vyplatí se jí tento výrobek produkovat, specializovat se na jeho výrobu, jeho přebytky pak vyvážet, a naopak pak dovážet takové výrobky, u nichž má zase takovou absolutní výhodu jiná země.

Tento potenciál do budoucna by bylo možné nazírat prizmatem *liberalismu*. V té době byla ovšem míra obchodní výměny mezi státy ESUO a Austrálií spíše zanedbatelná oproti míře obchodní výměny mezi Austrálií a Spojeným královstvím (nebo jinými členy *Commonwealthu*), proto uplatnění tohoto hlediska přišlo na řadu až spíše v pozdějších desetiletích.

Vznik ESUO však nepředstavoval z hlediska Austrálie jen pozitiva. Založení společenství politicky i ekonomicky poměrně silných západoevropských zemí mohlo také znamenat jednak vznik politicky a ekonomicky silného uskupení, které mohlo z geopolitického hlediska do budoucna konkurovat jak Spojenému království, tradičnímu partnerovi Austrálie, tak dalším silným mocnostem v globálním kontextu.

Ekonomicky pak také rodící se evropská integrace nepředstavovala pro australskou vládu jen pozitiva. Australské politické analytiky již v 50. letech zajímalo, jaký bude mít integrace šesti relativně ekonomicky sílících států dopad na jejich obchod s Austrálií,⁸⁷ tím spíše s ohledem na vznik společného trhu EHS, ze kterého šlo jistě vyčíst potenciální další prohloubení evropské ekonomické integrace v budoucnu. V centru pozornosti australských

⁸⁶ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 433.

⁸⁷ Tamtéž, s. 434.

policymakerů tehdy stál problém ekonomického protekcionismu dané šestice západoevropských států, který se týkal zejména oblasti zemědělské produkce, neboť silně protekcionisticky orientovaný společný trh se zemědělskými výrobky byl právně upraven v rámci jedné z Římských smluv – Smlouvy o založení EHS.⁸⁸ Vláda australského premiéra Menziese se právem obávala, že protekcionistická SZP tehdejšího EHS bude sotva v souladu s liberálním pohledem na mezinárodní obchod, který již tehdy některé státy světa uplatňovaly a který by byl býval pro Austrálii z hlediska obchodu se státy ES výhodnější než protekcionismus. Proto již v dubnu 1957 australský ministr obchodu pohrozil, že toto téma vznese v rámci Všeobecné dohody o clech a obchodu (*General Agreement on Tariffs and Trade*, dále jen „GATT“).⁸⁹ Menziesova vláda se rovněž snažila v rámci své bilaterální diplomacie o sondování případného spojení s jinými významnými mocnostmi v rámci Západu v otázce opozice vůči probíhající evropské ekonomické integraci a s ní spojené otázce zemědělského protekcionismu EHS.⁹⁰

Zde je vidět možnost uplatnění prizmatu *realismu* na vzájemné, tehdy ještě nikoli formalizované⁹¹ vzájemné vztahy EU a Austrálie. Na straně Austrálie je patrné, že její prioritou bylo zajištění vlastní hospodářských zájmů, tedy výhod (přínosů), pro svou ekonomiku, potažmo tedy pro své obyvatele. Možná zde lze číst i náznak snahy Austrálie o udržení svého vlastního postavení v mezinárodních obchodních vztazích v duchu *defenzivního realismu*. ES naopak v té době neměly vnější vztahy k třetím zemím jako svou prioritu, ostatně ani smlouva o ESUO, ani obě Římské smlouvy (tj. Smlouva o založení EHS a Smlouva o založení EURATOM) v této oblasti nesvěřovaly ES příslušnou kompetenci.

K tomu je ale také nutno poznamenat, že samotná Austrálie byla z hlediska své vlastní politiky v oblasti mezinárodního obchodu silně protekcionistická, dokonce byla pokládána

⁸⁸ Konkrétně vytvořením celní unie (*L'union douanière*) v Části I (*Titre I*), Kapitole 1 (*Chapitre 1*) a zavedením eliminace kvantitativních omezení mezi členskými státy EHS (*L'élimination des restrictions quantitatives entre les États membres*) v Části I (*Titre I*), Kapitole 2 (*Chapitre 2*) Smlouvy o založení EHS. Viz: *Treaty establishing the European Economic Community*. Online. In: EUR-LEX. 1958. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957E/TXT>. [cit. 2024-07-27].

⁸⁹ GATT byla přijata již roku 1947 a vstoupila v účinnost k 1. lednu 1948. Zakotvovala obecně povinnost svých členů zacházet v souladu s čl. 1 odst. 1 GATT v rámci obchodu se zbožím ve standardu nejvyšších výhod, jaké poskytuje jakémukoli jinému státu (*most-favoured-nation treatment*): „... any advantage, favour, privilege or immunity granted by any contracting party to any product originating in or destined for any other country shall be accorded immediately and unconditionally to the like product originating in or destined for the territories of all other contracting parties.“ Viz: *The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT 1947)*. Online. In: World Trade Organization. 1947. Dostupné z: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_e.pdf. [cit. 2024-07-27].

⁹⁰ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 434.

⁹¹ K navázání diplomatických styků mezi ES a Austrálií došlo až v roce 1960, jak bude uvedeno níže.

za jednu z nejvíce protekcionistických zemí na světě, nehledě na skutečnost, že byla členem *Commonwealthu*, který byl sám o sobě uzavřeným blokem zemí bývalého Britského impéria, který uplatňoval politiku aktivní diskriminace v oblasti mezinárodního obchodu vůči nečlenským státům.⁹²

Dalším faktorem zasluhujícím pozornost je také skutečnost, že v 50. letech také ještě nepanovala na australské straně obava z připojení Spojeného království k ESUO, EHS či EURATOM. Tehdejší australští analytici například odhadovali, že v letech 1955–1956 bude pouze 2,3 % australského vývozu (v hodnotě 18,5 mil. tehdejších australských liber⁹³) směřovat do zemí nedávno vytvořeného ESUO.⁹⁴ Jakkoli byl ekonomický protekcionismus rodícího se EHS vnímán z australské strany jako riziko, potenciální ekonomický dopad procesu počínající evropské integrace tak přinejmenším nebyl z australské strany nahlížen jako (vysoce) problémový z hlediska významnějšího dopadu na australský export. Tento australský postoj se měl ale v další dekádě radikálním způsobem změnit.

Na okraj je ještě dobré podotknout, že založení dalších ES, tedy EHS a EURATOMU, zaznamenalo na západní straně Železné opony spíše pozitivní ohlas. Jak USA, tak Spojené království, tedy klíčoví zahraničněpolitická partneri Austrálie, vznik ES podporovaly.⁹⁵

Celkově lze tedy shrnout, že postoj tehdejší australské vlády premiéra Menziese k počínající integraci států západní Evropy byl spíše ambivalentní. Přestože australská vláda na první pohled větší míru spolupráce mezi dotyčnými šesti státy západní Evropy podporovala, a to i s ohledem na objektivní potřebu mezinárodněpoliticky silné a ekonomicky prosperující západní Evropy jako protiváhy k východní, Sověty ovládané Evropě,⁹⁶ je nasnadě, že vidina formování nové, úzce provázané entity na evropském kontinentě představovala pro ni přinejmenším výzvu z hlediska nastavení australské zahraniční politiky. Tato obava byla jistě oprávněná z hlediska potenciálního rizika nesouladu politických, ekonomických, či bezpečnostních zájmů Austrálie se zájmy této nově se formující evropské entity. Následující

⁹² MURRAY, Philomena; ELIJAH, Annmarie a O'BRIEN, Carolyn. Common ground, worlds apart: the development of Australia's relationship with the European Union. *Australian Journal of International Affairs*. 2002, roč. 56, č. 3, s. 397.

⁹³ Austrálie používala australskou libru jako svou měnu právě do roku 1956, následně byla nahrazena australským dolarem (AUD).

⁹⁴ BENVENUTI, Andrea. OPPORTUNITY OR CHALLENGE? AUSTRALIA AND EUROPEAN INTEGRATION, 1950-57. *Australian economic history review* [online]. Melbourne, Australia: Blackwell Publishing Asia, 2011, 51(3), s. 314 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0004-8992. Dostupné z: doi:10.1111/j.1467-8446.2011.00336.x.

⁹⁵ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 434.

⁹⁶ Tamtéž, s. 433.

desetiletí pak ukázala, že tato obava byla do značné míry naplněna.

4.1.2 60. léta 20. století: navázání diplomatických vztahů

Situace se poměrně výrazně změnila s počátkem 60. let 20. století. V březnu roku 1960 došlo k formálnímu navázání diplomatických vztahů mezi ES a Austrálií, nicméně tento akt byl pokládán odborníky za spíše formální a z hlediska obsahové stránky vzájemných vztahů rozhodně neznamenal navázání vřelých vztahů. Důvodem byl zejména nedostatek zájmu o rozvoj vztahů na každé z obou stran. Zakládající státy ES tehdy soustředily svůj zájem spíše na poválečnou obnovu svých ekonomik, a tudíž i na ekonomickou spolupráci mezi sebou navzájem. Oblast vnějších vztahů k ostatním státům světa zůstala spíše stranou zájmu policymakerů ES,⁹⁷ tím spíše když se jednalo o tak vzdálený stát, jako Austrálie, a nikoli třeba o USA, od kterých státy ES přijímaly pomoc v rámci Marshallova plánu. Pro Austrálii pak bylo prioritou v rámci západní Evropy zachování a pěstování kvalitních vztahů se Spojeným královstvím,⁹⁸ což se právě zkraje 60. let 20. století ukázalo být klíčovým bodem, který se ukázal být relevantním i pro vztahy ES – Austrálie. Spojené království totiž hned zkraje 60. let začalo projevovat zájem o členství v ES, neboť vláda premiéra Harolda Macmillana svůj úmysl dovést Spojené království do členství v ES v červenci 1961 veřejně deklarovala.⁹⁹

Snaha Spojeného království stát se členem ES, byť v této dekádě nakonec neúspěšná, a tudíž i přijmout již výše zmíněnou SZP jako součást britského právního řádu, vzbudila poměrně silnou nevoli na straně Austrálie. SZP, která byla zaváděna v rámci zemí ES právě v tu dobu (1962), se tak stala pomyslným trnem v oku nejenom Austrálie, ale i řady dalších zemí. Důvodem bylo uplatňování klíčového principu SZP, tj. zavedení garantovaných cen zemědělských výrobků pro evropské zemědělce (tj. zemědělce z členských zemí ES),¹⁰⁰ které mělo za následek zvyšující se a následně setrvale vysokou míru produkce

⁹⁷ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 432.

⁹⁸ MATERA, Margherita a MURRAY, Philomena. Australia's relationship with the European Union: from conflict to cooperation. Online. *Australian Journal of International Affairs*. 2018, roč. 72, č. 3, s. 180. ISSN 1035-7718. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10357718.2018.1453475>. [cit. 2024-04-02].

⁹⁹ BENVENUTI, Andrea. OPPORTUNITY OR CHALLENGE? AUSTRALIA AND EUROPEAN INTEGRATION, 1950-57. *Australian economic history review* [online]. Melbourne, Australia: Blackwell Publishing Asia, 2011, 51(3), s. 315 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0004-8992. Dostupné z: doi:10.1111/j.1467-8446.2011.00336.x.

¹⁰⁰ MILICEVIC, Vera. *The common agricultural policy – instruments and reforms*. Online. In: European Parliament. 2023. Dostupné z: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview_en. [cit. 2024-07-10].

zemědělských výrobků a jejich exportu jednak na trhy třetích zemí, jednak na společný trh členských zemí ES. Evropští farmáři si mohli v důsledku dotovaných cen dovolit nejen vysokou míru produkce, ale i prodej svých výrobků na trzích třetích zemí za (výrazně) nižší ceny, než si mohli dovolit zemědělci z jiných zemí. Pro zemědělské producenty ze třetích zemí tedy zemědělci ze zemí ES začali v tomto období představovat nevídanou, silnou konkurenci, se kterou si v mnoha případech nemohli dovolit soutěžit. Blíže o tomto specifickém problému bude pojednáno v následující podkapitole.

Australští analytici, kteří, jak bylo uvedeno výše, ještě pro roky 1955–1956 odhadovali, že pouze 2,3 % australského vývozu bude ovlivněno vstupem Spojeného království do ES, již roku 1961 odhadovali, že v případě vstupu Spojeného království do ES by už 60 % veškerého australského exportu bylo (negativně) ovlivněno uplatňováním protekcionistických politik ES, zejména pak SZP.¹⁰¹

Celkově ale politická důležitost otázky přistoupení Spojeného království k ES na straně Austrálie podtrhovala důležitost vztahu Austrálie ke Spojenému království, resp. jeho již zmíněnou privilegovanost.¹⁰² Veřejné prohlášení vůle britské vlády, aby se Spojené království stalo členem ES, totiž bylo ve zjevném rozporu s dřívějším britským slibem neohrozit privilegovanost (mimo jiné) obchodních vztahů v rámci *Commonwealthu*. Stejně tak bylo možné očekávat, že v důsledku SZP uplatňované v rámci ES se Spojené království dostane do střetu zájmů s Austrálií co do svých obchodních zájmů.¹⁰³ Australská vláda v té době zřejmě stála o zachování tohoto privilegovaného vztahu ke Spojenému království stůj co stůj,¹⁰⁴ neboť australské straně z něj plynuly výhody např. co se týče možnosti exportu australské produkce do Spojeného království a zemí *Commonwealthu*. Dále by pak ale potenciální připojení Spojeného království k ES mohlo nejspíš znamenat oslabení celkové soudržnosti *Commonwealthu*, což by mohlo mít pravděpodobně negativní dopad na bezpečnostně-politické zájmy Austrálie v regionu Asie-Pacifiku, který je pro Austrálii z hlediska bezpečnosti významný, jakož i dopad na australské obchodní zájmy v evropských

¹⁰¹ BENVENUTI, Andrea a MURRAY, Philomena. EU-Australia Relations. In: MURRAY, Philomena; CHRISTIANSEN, Thomas a KIRCHNER, Emil (ed.). *The Palgrave Handbook of EU-Asia Relations*. Palgrave Macmillan London, 2016, s. 605. ISBN 978-0-230-37870-4.

¹⁰² MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 432.

¹⁰³ Tamtéž, s. 435.

¹⁰⁴ YENCKEN, Edward. From the Common Agricultural Policy to the Eurozone Crisis: Bilateral Disputes in the Australia-EU Relationship. *Round table (London)* [online]. Routledge, 2018, 107(5), s. 587 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0035-8533. Dostupné z: doi:10.1080/00358533.2018.1527519.

zemích.¹⁰⁵ Konkrétněji se australská vláda obávala, že pokud Spojené království vstoupí do ES, sníží se tím motivace britské vlády udržovat přítomnost své námořní flotily v regionu Asie-Pacifiku, zejména pak v jihovýchodní Asii, která je z důvodu své zjevné geografické blízkosti pro Austrálii z hlediska bezpečnostně-politického klíčovým regionem.¹⁰⁶ Potenciální vstup Spojeného království tak Australané očividně vnímali jako omezení jeho možnosti svobodně jednat v zahraniční politice, a to jak bezpečnostní, tak ekonomické.

I zde tedy lze prizmatem *realismu* pozorovat, jak v tomto období zcela jasně převažovalo na straně Austrálie hledisko potřeby zajistit zachování svých vlastních bezpečnostních, ekonomických i obecnějších geopolitických zájmů. V duchu *postklasického realismu* lze tedy vnímat chování Austrálie jako aktéra v mezinárodním společenství jako racionální kalkulaci s preferencí dosahování dlouhodobého cíle – zajištění vlastních mezinárodních obchodních vztahů prostřednictvím spolupráce jak se zeměmi *Commonwealthu*, tak s jinými zeměmi, potenciálně tedy i se zeměmi ES. Australská politická reprezentace zřejmě upřednostňovala toto hledisko před jakýmkoli jinými, proto myšlenky *liberalismu* (spolupráce a maximalizace výhod z ní plynoucí) či *konstruktivismu* (evropsko-australská vzájemnost, společné hodnoty či identita), třebaže *per se* jistě na obou stranách společné hodnoty přítomny byly, hrály v tomto období v rámci vytváření zahraniční politiky na každé obou stran stěží nějakou roli. Rovněž nelze v této době ještě hovořit o uplatnění hledisek např. *ekonomického liberalismu*, tedy o snaze o zvýšení vzájemné provázanosti prostřednictvím obchodní výměny mezi ES a Austrálií mj. třeba i za účelem snížení rizika konfliktu mezi nimi. Toto hledisko mělo přijít na řadu až o několik desetiletí později.

V lednu 1963 francouzský parlament vetoval přihlášku Spojeného království do ES, což australští exportéři obecně uvítali, nicméně podle názoru tehdejších expertů obavy z dlouhodobé snahy UK o členství v ES na australské straně přetrvávaly.¹⁰⁷

V roce 1967 podala britská vláda pod vedením premiéra Harolda Wilsona přihlášku Spojeného království do ES podruhé. Politická reakce na straně Austrálie již byla ale spíše umírněná a celkově málo silná, neboť australská vláda pod vedením Harolda Holta se

¹⁰⁵ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 433.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 435.

¹⁰⁷ YENCKEN, Edward. From the Common Agricultural Policy to the Eurozone Crisis: Bilateral Disputes in the Australia-EU Relationship. *Round table (London)* [online]. Routledge, 2018, 107(5), s. 587 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0035-8533. Dostupné z: doi:10.1080/00358533.2018.1527519.

rozhodla neprojevat žádnou výraznou opozici tomuto opakovanému britskému kroku.¹⁰⁸ Odpor Francie k členství Spojeného království v ES ostatně naznačoval, že k jeho přijetí za členu ES stejně v nejbližší době nedojde. V listopadu 1967 pak Francie tuto druhou přihlášku Spojeného království vetovala.¹⁰⁹

Zájem Spojeného království o členství v ES však neklesal, naopak, v roce 1970 vláda premiéra Edwarda Heatha opětovně zájem o vstup do ES projevila. Australská strana se k tentokrát již třetí britské přihlášce nestavila pozitivně, nicméně tehdejší australští vládní analytici údajně uznali, že integrace UK do společného trhu by již nemusela být pro australský export tak destruktivní, respektive že podíl australského exportu ovlivněného sektorovými politikami ES by se v nadcházejícím desetiletí již mohl týkat relativně menšího podílu, než již výše zmíněných 60 % platných pro předchozí dekádu.¹¹⁰ Otevřela se tak cesta k další fázi vzájemných vztahů ES – Austrálie.

Dílčí teoretická reflexe

Zde je vidět, že na přelomu 60. a 70. let 20. století se objevil již náznak možnosti, že by Austrálie mohla nahlížet na vztahy s ES také jiným prizmatem než snahou o zajištění vlastních, zejména ekonomických zájmů v duchu *realismu*, tedy převážně antagonisticky vzhledem k tehdejšímu ekonomickému protekcionismu ES. Pokud by totiž vycházeli australští policymakeři z teze, že menší část australského exportu bude negativně ovlivněna SZP, mohl by se otevřít prostor ke konstruktivnějšímu přístupu k bilaterální relaci, a to s ohledem na potenciální výhody, které by větší spolupráce mezi ES a Austrálií mohla přinést. 60. léta se totiž v západní Evropě nesla ve znamení výrazného ekonomického růstu, a to v důsledku úspěšné realizace ekonomické pomoci v rámci tzv. Marshallova plánu ze strany USA v letech 1948–1952. Ekonomiky západoevropských států, které tuto pomoc přijímaly, tedy i země ES, se tak v 50. letech rychle ozdravily z devastujících důsledků druhé světové války (např. ohledně Západního Německa se o období let 1948–1957 hovořilo o tzv. hospodářském zázraku) a do 60. let tak vstupovaly již jako obecně hospodářsky prosperující země. Výhodnost ekonomické spolupráce se zeměmi ES se jako zahraničněpolitické východisko v duchu *ekonomického liberalismu* se tedy v 60. letech pro Austrálii nabízela.

¹⁰⁸ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 436.

¹⁰⁹ *Timeline - History of the CAP*. Online. In: Council of the EU. 2022. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/cap-introduction/timeline-history-of-cap/>. [cit. 2024-07-10].

¹¹⁰ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 437.

Rovněž hledisko *liberálního institucionalismu*, tedy možnost zajištění stabilně mírových, nekonfliktních vztahů mezi ES a Austrálií v souvislosti s potenciálním ekonomickým blahobytem, by bylo nasnadě, nebýt problému se SZP. Nakonec se ale bohužel ukázalo, že v další dekádě se situace v tomto ohledu vyvine jinak.

4.2 Rozvoj bilaterálních vztahů a spor o zemědělskou politiku: 70. – 80. léta 20. století

4.2.1 70. léta 20. století: období zásadního sporu o Společnou zemědělskou politiku

Vstup Spojeného království do ES, ke kterému došlo k 1. lednu 1973, byl pro vztahy ES – Austrálie přelomový, bohužel nikoli v pozitivním smyslu. Zakotvení SZP v právním řádu ES (*acquis communautaire*), tedy nově i v právním řádu Spojeného království, představovalo pro Austrálii výrazný problém. Na australské straně se tak naplnily obavy již z předchozího desetiletí, k čemuž se musela australská politická reprezentace nějak postavit. Závažnost problému byla ještě umocněna tím, že na straně Spojeného království a ES nebyla přijata žádná opatření ohledně přechodného období pro (nejen australské) exportéry, kteří tak britským přistoupením k ES reálně přišli o významné odbytiště pro své výrobky.¹¹¹

Současně se pak v zemích ES objevil další jev: vzhledem k více než dekádě trvajícím uplatňování SZP a vzhledem k obecně příznivému ekonomickému růstu v zemích západní Evropy začínalo v zemích ES docházet k nadprodukcí zemědělských výrobků. Nadprodukce ovšem začala představovat pro země ES problém, neboť s sebou nesla nezbytné náklady na skladování nadbytečného zboží, nehledě na ztráty související s odpisem výrobních nákladů za neprodané zemědělské výrobky. Z toho důvodu začaly země ES nabízet nadbytky své zemědělské produkce na trzích třetích zemí za vysoce subvencované, tedy nepřiměřeně nízké ceny.¹¹²

Tento jev představoval pro australskou ekonomiku závažný problém, neboť v té době přibližně 40 % jejich výnosů plynulo z exportu zemědělských výrobků. Silně subvencovaný vývoz ze zemí ES na trhy třetích zemí tak představoval pro Austrálii nevídanou konkurenci, která srážela cenovou hladinu v oblasti zemědělských výrobků na mezinárodních trzích a

¹¹¹ MATERA, Margherita a MURRAY, Philomena. Australia's relationship with the European Union: from conflict to cooperation. Online. *Australian Journal of International Affairs*. 2018, roč. 72, č. 3, s. 180. ISSN 1035-7718. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10357718.2018.1453475>. [cit. 2024-04-02].

¹¹² MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 438.

vytlačovala tak australské producenty z trhů třetích zemí.¹¹³

Ne nadarmo tak bývá zaměření vztahů ES – Austrálie v tomto období popisováno jako zaměřené na pouze tento jeden problém: SZP, který zastínil ostatní aspekty tohoto bilaterálního vztahu po několik desetiletí.¹¹⁴

Zejména pak dovozní cla pro australskou zemědělskou produkci uvalované ze strany ES s platností pro celý společný trh ES představovala pro australské zemědělce sotva překonatelnou překážku, kvůli které pro ně evropský trh nemohl být atraktivní jako odbytiště jejich zemědělských výrobků. Dále pak vývozní subvence pro evropské zemědělce znamenaly takové snížení cen evropských zemědělských výrobků, že australští producenti nebyli schopni konkurovat těm evropským ani na trzích třetích zemí, což tak vedlo k reálnému vytlačení australských zemědělců z těchto trhů třetích zemí.

Problém spojený s uplatňováním SZP předznamenal problematickou éru vzájemných vztahů obou entit na zhruba dvě desetiletí dopředu. Všechny australské vlády v období 70. a 80. let protestovaly proti uplatňování SZP a poukazovaly na bezohlednost ES a její SZP k exportérům třetích zemí.¹¹⁵

Celkově problém protekcionismu spojeného s uplatňováním SZP převažoval jako hlavní problém, který vztahy ES – Austrálie zatěžoval. Tehdejší australská vláda premiéra Malcolma Fräsera vláda proto zahájila poměrně aktivní lobbying za účelem dosažení reformy SZP,¹¹⁶ neboť byla přesvědčena, že bez silného tlaku ES k reformě SZP, a tudíž omezení nebo zrušení protekcionismu nepřistoupí. Fraserova vláda proto absolvovala se zástupci tehdejší Evropské komise (dále jen „EK“) několik kol bilaterálních konzultací s cílem dosažení zajištění lepšího přístupu australských exportérů na společný trh ES a za současného vznesení požadavku na podstatnou reformu SZP.¹¹⁷ Toto úsilí však nakonec

¹¹³ BENVENUTI, Andrea a MURRAY, Philomena. EU-Australia Relations. In: MURRAY, Philomena; CHRISTIANSEN, Thomas a KIRCHNER, Emil (ed.). *The Palgrave Handbook of EU-Asia Relations*. Palgrave Macmillan London, 2016, s. 605. ISBN 978-0-230-37870-4.

¹¹⁴ MURRAY, Philomena a ZOLIN, M. Bruna. Australia and the European Union: conflict, competition or engagement in agricultural and agri-food trade? Online. *Australian Journal of International Affairs*. 2012, roč. 66, č. 2, s. 186. ISSN 1035-7718. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10357718.2011.646481>. [cit. 2024-04-02].

¹¹⁵ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 438.

¹¹⁶ YENCKEN, Edward. From the Common Agricultural Policy to the Eurozone Crisis: Bilateral Disputes in the Australia-EU Relationship. *Round table (London)* [online]. Routledge, 2018, 107(5), s. 587 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0035-8533. Dostupné z: doi:10.1080/00358533.2018.1527519.

¹¹⁷ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 438.

nezaznamenalo úspěch v podobě jakékoli zásadní změny tvorby SZP jako klíčové politiky tehdejšího EHS, až na minimální ústupky dosažené v rámci Tokijského kola vyjednávání GATT.¹¹⁸ Důvodem, který mohl stát v pozadí neochoty k reformě SZP na straně ES, byla nejspíš existence silné lobby evropských zemědělců, kterým silně protekcionistická SZP nepochybně vyhovovala.

Dílčí teoretická reflexe

Prizmatem *realismu* tak lze v tomto období vnímat silnou snahu Austrálie o zajištění vlastních ekonomických zájmů, což je pochopitelné zejména s ohledem na (výrazné) hospodářské škody, které australským exportérům vznikaly v souvislosti s uplatňováním SZP, do které od roku 1973 patřilo už i Spojené království. Likvidace zdravé konkurence na trzích třetích zemí jistě měla za následek vychýlení pozice australského exportu na mezinárodní trhy do nevýhodné polohy, což lze také interpretovat jako ohrožení zajištění zájmů australských podnikatelských subjektů (a potažmo tak jejich obyvatel) v mezinárodním společenství. Z hlediska Austrálie tak rozhodně nebylo možné nazírat na ES uplatňující protekcionismus v souladu se SZP jako snahu o navození kooperativní situace mezi aktéry v rámci mezinárodního společenství, ale jako do značné míry bezohlednou snahu o zajištění zájmů vlastních obyvatel (zemědělců) na úkor jiných aktérů, včetně Austrálie.

Na tento postoj ES tak bylo možné nahlížet i pohledem *ofenzivního realismu*, tedy jako na snahu ES o expanzi vlastního ekonomického vlivu v rámci mezinárodního společenství, byť z dostupných dat nelze dovodit, že se jednalo o úsilí o dosažení hegemonie na mezinárodních trzích se zemědělskými výrobky, neboť důsledné uplatňování protekcionismu v souladu se SZP bych osobně vykládal spíše restriktivně, a sice jako snahu o zajištění prosperity zemědělců ze zemí ES, nikoli primárně jako snahu o (úplnou) likvidaci jejich konkurence.

Na straně Austrálie pak určitě byla patrná snaha o obranu zájmů vlastních zemědělců, potažmo pak celé australské ekonomiky v souladu s teorií *defenzivního realismu*. Její vyjednávání se zástupci EK co do jednostranných požadavků na podstatnou reformu SZP však nelze vnímat prizmatem *liberalismu* jako snahu o dosažení oboustranných výhod, kdy by se Austrálie snažila výměnou za reformu SZP nabídnout zajištění jiné výhody ve

¹¹⁸ Podařilo se dosáhnout pouze ústupku v podobě redukce cel na hovězí a buvolí maso a sýry čedar pro účely australského exportu na společný trh ES. Viz: MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 438-439.

prospěch ES, neřkuli ve formě nějaké institucionalizované spolupráce, kterou by byla třeba nějaká mezinárodní smlouva zajišťující výhody potenciálně plynoucí z obchodu s Austrálií i pro země ES a oslabující tak třeba protekcionismus na australské straně. Ta měla přijít na řadu až zhruba o dvě dekády později. Konflikt v rámci bilaterálních vztahů EU – Austrálie tak nadále nebyl ve své samotné podstatě v zahraničněpolitické rovině mezi oběma aktéry řešen.

Australská vláda se kromě neúspěšného jednání s EK snažila využít svých historických vazeb na Spojené království a vyvinout tak nepřímý zahraničněpolitický tlak na ES v tom směru, aby ES svou SZP reformovala, a to tak, aby tato politika, pokud možno, nebyla tolik protekcionistická.¹¹⁹ To se projevovalo například ve vznášení těchto témat na bilaterálních konzultacích na ministerské úrovni mezi Spojeným královstvím a Austrálií.

Také tento kurz uplatňovaný v rámci zahraniční politiky Austrálie lze interpretovat z hlediska *realismu* jako snahu o zajištění zájmů vlastních obyvatel, konkrétněji tedy obchodních zájmů, a to prostřednictvím možnosti snížení nevíтанé konkurence na potenciálních odbytištích výrobků. Ukázalo se však, že ani lobbování touto cestou nebude mít na uplatňování zemědělského protekcionismu ze strany ES na mezinárodních trzích vliv.

Austrálie se proto také v tomto období více orientovala na spolupráci se zeměmi v rámci Asie. Podle některých expertů tak Austrálie v tomto období geopoliticky balancovala mezi Evropou a Asií, a dokonce čelila výzvě, vztahy v rámci kterého kontinentu učinit svou prioritou vzhledem k problematickým vztahům s ES.¹²⁰ Situace ohledně vztahů s ES se měla ale poměrně brzy změnit.

4.2.2 80. léta 20. století: pomalá cesta ke zlepšení vzájemných vztahů

4.2.2.1 Náznak obratu ve věci SZP

Austrálie a ES do další dekády vstoupily se stále pokračujícím zatížením vzájemných vztahů spojeným se SZP. Fraserova liberálně-nacionalistická vláda, která byla u moci v Austrálii od roku 1975, nemínila svůj negativní postoj k SZP, a tudíž i k ES nijak revidovat. V období let 1975–1983, kdy byla tato vláda v Austrálii u moci, tak nebylo realistické očekávat změnu kurzu australské zahraniční politiky vůči ES. Vztahy ES – Austrálie proto i v tomto období

¹¹⁹ YENCKEN, Edward. From the Common Agricultural Policy to the Eurozone Crisis: Bilateral Disputes in the Australia-EU Relationship. *Round table (London)* [online]. Routledge, 2018, 107(5), s. 585 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0035-8533. Dostupné z: doi:10.1080/00358533.2018.1527519.

¹²⁰ Tamtéž, s. 586.

zůstávaly napjaté, lze říci až nepřátelské. Tehdejší australští ministři obchodu například prohlašovali, že rozhodnutí EHS vyvážet dotované živočišné výrobky (např. máslo) bylo „nepochopitelné a neodpustitelné.“ Fraserova vláda dokonce iniciovala vydání odborných písemných materiálů informujících podrobně o SZP a prezentující její negativní dopad jak uvnitř společného trhu ES, tak navenek. Ani tato negativní kampaň však neměla pro Austrálii žádoucí vliv na normotvorbu ES v oblasti SZP; naopak dopad této iniciativy australské vlády byl experty hodnocen jako pro vztahy obou entit negativní.¹²¹ Ve výsledku tak pokračující odpor australské politické reprezentace vůči SZP zapříčinil spíše ještě silnější zabarvení vzájemných vztahů obou entit tímto problémem, který zastínil jeho ostatní aspekty.

Pokračující tendence australské politické reprezentace nazírat na vztahy s ES prizmatem *realismu* a snažit se tedy o prosazení vlastních, zejména ekonomických zájmů, je tedy i v tomto období jasně patrná a poměrně snadno obhajitelná před ostatními hledisky. Až pozdější léta měla ukázat, že uplatnění jiných pohledů na vztahy s ES je možné a potažmo i nutné, pokud se má kvalita vzájemných vztahů ES – Austrálie zlepšit a přestat být zaměřená jednostranně na problém spojený s uplatňováním SZP.

Po australských federálních volbách konaných roku 1983 se k moci dostala nová, labouristická vláda premiéra Roberta Hawkeho, která hned v květnu 1983 dala najevo svůj úmysl stavět se k ES přívětivěji, přinejmenším pak nevyvíjet na ES tlak co do jejích vnitřních politik, včetně SZP, a projevila snahu obecně zlepšit vztahy s ES a být ve vztahu k ES méně konfrontační.¹²² Tato snaha Hawkeho vlády již brzy přinesla do jisté míry ovoce: již v únoru 1985 byla australské straně poskytnuta ze strany EHS záruka, že EHS nebude poskytovat subvence pro vývoz hovězího masa na východoasijské trhy.¹²³

Toto dílčí oslabení konfrontační rétoriky a vůbec antagonistického postoje australské vlády k ES lze podle mého názoru interpretovat jako snahu z její strany učinit vstřícný krok v dlouhodobě problematickém bilaterálním vztahu obou aktérů. Je samozřejmě otázkou, jaká motivace doopravdy na straně australské vlády stála. Z hlediska *realismu* je možné vyložit tento krok jako snahu o zajištění ekonomických zájmů australských exportérů např.

¹²¹ YENCKEN, Edward. From the Common Agricultural Policy to the Eurozone Crisis: Bilateral Disputes in the Australia-EU Relationship. *Round table (London)* [online]. Routledge, 2018, 107(5), s. 587 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0035-8533. Dostupné z: doi:10.1080/00358533.2018.1527519.

¹²² MURRAY, Philomena; ELIJAH, Annmarie a O'BRIEN, Carolyn. Common ground, worlds apart: the development of Australia's relationship with the European Union. *Australian Journal of International Affairs*. 2002, roč. 56, č. 3, s. 399.

¹²³ Tamtéž, s. 400.

v duchu logiky *postklasického realismu*, tzn. že se jednalo o racionální kalkulaci na straně australské vlády o učinění vstřícného kroku s cílem potenciálního nastartování procesu, který by snad mohl časem vést k dlouhodobému zlepšení vzájemných vztahů, tj. redukce protekcionismu v rámci SZP, její podstatné reformy, což by dlouhodobě Austrálii a jejím zemědělcům přineslo užitek a zlepšení jejího postavení v mezinárodním společenství (tj. zlepšení postavení australských zemědělců na trzích třetích zemí). Mohlo se také jednat o krok v duchu idejí *ekonomického liberalismu* za účelem zajištění dlouhodobě lepší spolupráce v oblasti mezinárodního obchodu a do budoucna pak o zajištění maximalizace výhod vzájemné spolupráce. Obdobně lze takto oběma prizmaty vnímat malý ústupek ES co do dílčí redukce protekcionismu v rámci vývozních subvencí.

Naneštěstí pro Austrálii však možnost provedení zásadní reformy SZP nebyla v rámci EHS objektivně vůbec snadná, a to nejen z důvodu existence mnoha zájmových skupin v Evropě, které výrazně lobbovaly za zachování protekcionistického charakteru SZP, ale i z důvodů legislativních: Rada ministrů,¹²⁴ tedy klíčová instituce ES rozhodující o legislativě, by velmi pravděpodobně v tomto období žádnou zásadní reformu SZP neschválila, neboť v souladu s tehdejšími pravidly pro rozhodování v Radě mohly velké státy jako Německo nebo Francie, v jejichž rámci působily silné zájmové skupiny zemědělců, takovéto rozhodnutí snadno zablokovat. Hawkeho vláda proto záhy přijala kritičtější postoj k ES jako celku, například kritizovala SZP prostřednictvím svých odborných publikací i vystupováním na půdě multilaterálních struktur jako GATT. Hawkeho vláda dokonce podnikala cílený lobbying ve vztahu k členským státům ES za účelem získání podpory svého úsilí k zajištění reformy SZP. Takové aktivity uvnitř ES samozřejmě vzbudily na straně ES negativní reakci, a to např. v podobě zrušení bilaterálních konzultací na ministerské úrovni plánovaných na duben 1986.¹²⁵ Vztahy ES – Austrálie se tak po krátké naději na zlepšení opět ocitly na poměrně mrtvém bodě.

Co do pozorování těchto jevů prizmatem některé z teorií se ponejvíce nabízí teze, že i v první polovině 80. let lze sledovat stále *realistické* pojetí vzájemných vztahů. Oba aktéři

¹²⁴ V rámci dnešního, post-lisabonského institucionálního nastavení EU se tento orgán nazývá Rada EU a v rámci legislativního procesu EU je tzv. spolunormotvůrcem (*co-legislator*) společně s Evropským parlamentem (EP). V současné době platí, že skupina členských států může vytvořit tzv. blokační menšinu, byť dnešní systém hlasování v Radě je více orientován na rozhodování kvalifikovanou většinou a pro jednotlivé státy tak již není natolik snadné rozhodnutí ve většině oblastí politik zablokovat, pokud se nejedná o jednu z oblastí politik, kde je stále požadováno rozhodnutí jednomyslné (*unanimity*). Mezi takové oblasti politik ale SZP dnes nespadá.

¹²⁵ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 439.

především sledovali své vlastní, ekonomické zájmy, nicméně neprojevíly snahu o zaujetí více konstruktivního přístupu ke vzájemným vztahům, které by pak mohly do budoucna směřovat ke spolupráci jako nástroji k dosažení oboustranných výhod. Neaplikovalo se tak např. hledisko *demokratického liberalismu*, v jehož duchu by oba aktéři mezi mírem a konfliktem (byť samozřejmě nikoli ve vojenském smyslu) volili mír a vytvoření více institucionalizovaných vztahů.

4.2.2.2 Jednotný evropský akt

Roku 1986 pak nastala na evropské straně zásadní událost. Dne 28. února 1986¹²⁶ byl na úrovni ES přijat tzv. Jednotný evropský akt (*Single European Act*; dále jen „JEA“), který vstoupil v účinnost k 1. červenci 1987.¹²⁷ Cílem JEA bylo totiž vytvoření tzv. Evropského jednotného trhu (*European Single Market*; někdy také nazýván jako „vnitřní trh“ nebo „jednotný vnitřní trh“), který představoval (a dodnes představuje) nejvyšší stupeň ekonomické integrace tehdy dvanácti zemí ES a jehož implementace měla být dokončena do roku 1992. Evropský jednotný trh ve výsledku znamenal v zásadě plnou integraci ekonomik členských zemí, zavedení volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu, tedy i úplné odstranění překážek na tomto vnitřním trhu (až na menší výjimky) a dále pak zavedení jednotného celního sazebníku a vůbec jednotného ekonomického režimu navenek vůči třetím zemím. V neposlední řadě JEA zavedl hlasování kvalifikovanou většinou ve věcech vnitřního trhu i SZP, a to právě za účelem prevence zablokování případných změn v těchto oblastech do budoucna.¹²⁸

Australská, Hawkeho vláda proto musela zvažovat, jaké (další) důsledky bude zavedení a postupná implementace evropského jednotného trhu pro Austrálii znamenat. Analytické materiály tehdejšího DFAT Austrálie vydané u příležitosti přijetí JEA hodnotily zavedení evropského jednotného trhu jednak jako prospěšné pro obchod se zbožím a službami v rámci ES i ve vztahu k třetím zemím, jednak jako potenciální zvýšení příležitostí pro společné podnikání australských a evropských subjektů (tzv. *joint ventures*),¹²⁹ tedy poměrně

¹²⁶ Konkrétněji byl JEA podepsán napřed 17. února 1986 v Lucemburku, 28. února 1986 pak v Haagu, účinnost se v právu ale počítá až od okamžiku dosažení podpisů všech smluvních stran.

¹²⁷ *Single European Act (SEA)*. Online. In: European Parliament. 2024. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/single-european-act>. [cit. 2024-07-27].

¹²⁸ ERJAVEC, Emil a LOVEC, Marko. The Co-decision Trap: How the Co-decision Procedure Hindered CAP Reform. Online. *Intereconomics*. 2015, roč. 50, č. 1, s. 52. Dostupné z: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2015/number/1/article/the-co-decision-trap-how-the-co-decision-procedure-hindered-cap-reform.html>. [cit. 2024-07-28].

¹²⁹ YENCKEN, Edward. From the Common Agricultural Policy to the Eurozone Crisis: Bilateral Disputes in

příznivě.

Vytvoření evropského jednotného trhu tak zřejmě tehdy šlo z hlediska Austrálie interpretovat i tak, že pro ni bude znamenat vznik mnoha příležitostí k extrakci benefitů, které mohly brzy ze vztahů s ES potenciálně plynout. Každopádně začalo tak být koncem 80. let patrné, že vztah ES – Austrálie již možná nebude muset být tak jednostranně zatížen problémem spojeným se SZP, ale může se díky zavedení vnitřního trhu stát vztahem vícerozměrným.¹³⁰ Potenciální změna kvality bilaterální relace ES – Austrálie (brzy již EU – Austrálie) se tak začala rýsovat.

Prizmatem *realismu* lze tak pozorovat, že posílení ekonomického rozměru činnosti ES v důsledku přijetí JEA, tedy i posílení supranacionálního prvku v rámci evropské integrace, tzn. i posílení role EU jako aktéra v mezinárodním společenství, který je schopen od této chvíle více utvářet svoji politiku svépomocně a zajišťovat svým obyvatelům více zájmů (tedy potenciálně ve větší míře a ve více dílčích oblastech ekonomických politik), mělo za následek zvýšení míry pozornosti, kterou v rámci vztahu ES – Austrálie jedna strana věnovala druhé. To bylo ve vzájemných vztazích poměrně novým jevem, protože po dobu zhruba prvních tří desetiletí věnovala každá z obou entit té druhé spíše relativně menší pozornost, a to jednak z důvodu geografické vzdálenosti a prioritizace jiných geografických oblastí, jednak z důvodu přetrvávajícího problému protekcionismu spojeného se SZP. Jakákoli konstruktivní, systematická a dlouhodobá spolupráce nebyla do té doby podle názoru některých expertů příliš možná,¹³¹ tím spíše ne spolupráce institucionalizovaná.

4.2.2.3 Uruguayské kolo GATT

Další naději na posun vztahů ES – Austrálie také představovaly multilaterální struktury. Vedle procesu vytvoření a implementace jednotného vnitřního trhu totiž současně v letech 1986–1994 probíhalo tzv. Uruguayské kolo vyjednávání GATT, jehož konečným výsledkem bylo nakonec založení Světové obchodní organizace (*World Trade Organisation*; dále jen „WTO“). Obecným cílem GATT byla liberalizace mezinárodního obchodu, tzn. odstranění různých překážek obchodu mezi účastnickými státy, včetně omezení a/nebo úplného zrušení

the Australia-EU Relationship. *Round table (London)* [online]. Routledge, 2018, 107(5), s. 588 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0035-8533. Dostupné z: doi:10.1080/00358533.2018.1527519.

¹³⁰ YENCKEN, Edward. From the Common Agricultural Policy to the Eurozone Crisis: Bilateral Disputes in the Australia-EU Relationship. *Round table (London)* [online]. Routledge, 2018, 107(5), s. 588 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0035-8533. Dostupné z: doi:10.1080/00358533.2018.1527519.

¹³¹ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 431.

vývozních subvencí a dovozních cel.¹³² Austrálie tak v druhé polovině 80. let využila příležitosti k diskusi tématu SZP na tomto multilaterálním fóru s cílem získat podporu pro své názory na nutnost podstatné reformy SZP (směrem k liberalizaci obchodu ES se třetími státy) mezi ostatními státy účastnicími se Uruguayského kola vyjednávání GATT. Austrálie za účelem zvýšení možnosti prosazení reformy SZP a obecněji snížení protekcionismu v mezinárodním obchodě iniciovala vznik tzv. *Cairns Group*, která sdružovala celkem 14 států vyvážejících zemědělskou produkci, což jasně značilo navenek silný zájem Austrálie (a ostatních členů této skupiny) na využití prostředků multilaterální diplomacie na vyvinutí tentokrát spíše nepřímého tlaku na ES směrem k nutnosti provedení reformy SZP. Austrálie musela tehdy tak jako tak řešit problém závislosti své ekonomiky na exportu zemědělských výrobků i minerálů a obecněji pak marginalizaci své role ve světové ekonomice v období po druhé světové válce, což australské vlády premiérů Hawkeho a Keatinga řešily provedením liberalizace australských vnitřních průmyslových a zemědělských politik, tzn. mimo jiné snížením či odstraněním dovozních cel, nebo také deregulací směnných kurzů australského dolaru vůči ostatním měnám, díky čemuž se následně australská ekonomika více otevřela světu a sama přestala být tolik protekcionistická.¹³³

Zde je vidět, že transformace původně poměrně uzavřené australské ekonomiky charakterizované protekcionismem znamenala posun v tvorbě australské zahraniční ekonomické politiky, což lze vnímat prizmatem *liberalismu* jako posun směrem k potenciálně lepší spolupráci s dalšími státy, která by se tak mohla do budoucna stát nástrojem k dosažení výhod na obou stranách. V tomto ohledu hrály roli i zájmy vlivných domácích zájmových skupin, které měly zájem na rozvolnění domácího hospodářství v tom smyslu, aby přestalo odrazovat potenciální zahraniční partnery (např. z USA, ale i Evropy), jakož i na rozvolnění domácího investičního prostředí, které mohlo přilákat zahraniční investice, a dokázaly tak svůj rozhodující vliv v tomto směru uplatnit.

Uruguayské kolo vyjednávání GATT bylo rovněž podpořeno ze strany USA, neboť administrativa tehdejšího amerického prezidenta Ronalda Reagana byla odhodlána na globální úrovni problém zemědělského protekcionismu řešit. Společným úsilím zemí sdružených v *Cairns Group* za diplomatické podpory ze strany USA se tak povedlo vyvinout

¹³² Světová obchodní organizace WTO. Online. In: MZV ČR. 2024. Dostupné z: https://mzv.gov.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/wto_svetova_obchodni_or_ganizace/index.html. [cit. 2024-07-28].

¹³³ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 440.

na půdě GATT na ES silný tlak směrem k nutnosti změny protekcionistické SZP.¹³⁴

ES nakonec v důsledku silného mezinárodního tlaku souhlasily s provedením reformy SZP směrem k redukci jejího protekcionistického charakteru, konkrétně pak k redukci tarifních překážek o 36 %, výrazného snížení vývozních subvencí (o 36 % z hlediska rozpočtu a o 21 % z hlediska objemu) a snížení podpor zemědělcům na jednotném vnitřním trhu ES/EU o 20 %. Byla přijata také přísnější pravidla pro vývozní subvence pro zemědělské produkty a ES rovněž souhlasila s vytvořením WTO. Každopádně pro ES/EU platilo, že i přes jisté ústupky, které musely v oblasti zemědělského protekcionismu učinit směrem k reformě SZP, jim liberalizace mezinárodního obchodu a obecně lepší podmínky na mezinárodních trzích sjednané v rámci Uruguayského kola vyjednávání GATT měly přinést výrazně vyšší výnosy, konkrétně dle tehdejších odhadů více než 80 mld. USD ročně navíc v nejbližších letech.¹³⁵

Zde je vidět, že jak se opět může uplatnit hledisko *liberalismu* i při pohledu na tyto kroky ze strany ES (od roku 1992/1993 již EU). Jakkoli byla ochrana zájmů vlastních obyvatel (v případě SZP tedy zemědělských výrobců) v podobě ekonomického protekcionismu po zhruba tři desetiletí pro ES prioritou, v tomto období se konečně ukázalo, že takto nebude možné postupovat donekonečna, ať již v důsledku mezinárodního tlaku na půdě multilaterálních struktur, nebo i s ohledem na značné finanční zatížení rozpočtu ES prováděním SZP ve stávající podobě, jak bude vysvětleno níže. Naznačená cesta k větší otevřenosti evropského jednotného trhu vůči světu se tak stala v souladu s idejemi *ekonomického liberalismu* cestou k budoucí spolupráci i v tom smyslu, že pokud se jednotný vnitřní trh otevře více světu, bude růst i míra obchodní výměny (a také ekonomické provázanosti) s dalšími zeměmi, což může mít nejen pozitivní vliv na hospodářskou prosperitu členských zemí ES, ale díky tomu může ES mít s ostatními zeměmi spíše bezproblémové, nekonfliktní vztahy, než kdyby ekonomický protekcionismus ze strany ES nadále pokračoval. Toto hledisko bylo možné uplatnit nejen vůči vztahům s Austrálií, ale i vůči dalším zemím.

¹³⁴ BENVENUTI, Andrea a MURRAY, Philomena. EU-Australia Relations. In: MURRAY, Philomena; CHRISTIANSEN, Thomas a KIRCHNER, Emil (ed.). *The Palgrave Handbook of EU-Asia Relations*. Palgrave Macmillan London, 2016, s. 605. ISBN 978-0-230-37870-4.

¹³⁵ MURRAY, Philomena a ZOLIN, M. Bruna. Australia and the European Union: conflict, competition or engagement in agricultural and agri-food trade? Online. *Australian Journal of International Affairs*. 2012, roč. 66, č. 2, s. 188. ISSN 1035-7718. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10357718.2011.646481>. [cit. 2024-04-02].

Druhým faktorem k provedení reformy SZP však také bylo, dle přesvědčení některých expertů, přesvědčení, že v té době už bylo tak jako tak jasné, že k reformě SZP nejspíš dojde, nicméně nikoli tak úplně na základě tlaku ze strany Austrálie, nýbrž spíše kvůli vysokým vnitřním nákladům (*internal costs*), které s uplatňováním SZP byly spojeny.¹³⁶ Každopádně podle expertů platí, že následné MacSharryho reformy SZP, o kterých bude pojednáno níže, vytvořily potřebný prostor pro dokončení Uruguayského kola vyjednávání GATT, k jehož zakončení došlo roku 1994. Podpora dokončení vyjednávání ze strany ES/EU¹³⁷ se podle názoru některých politických představitelů ukázala pro dokončení Uruguayského kola jako rozhodující. Experti odhadují, že dokončení Uruguayského kola vyjednávání ve výsledku znamenalo pro Austrálii zvýšení objemu bilance zahraničního obchodu ve výši 2,5 mld. AUD za rok následující po dokončení vyjednávání.¹³⁸ To lze vnímat jako potvrzení *liberální* teze, že existuje významná souvislost mezi mírem (zde ve smyslu vyřešení nebo alespoň redukce problému s uplatňováním protekcionismu v rámci SZP) a ekonomickým blahobytem.

4.3 Zlepšení bilaterálních vztahů, sektorové dohody a Společné prohlášení: 90. léta 20. století

4.3.1 Reformy SZP a proměna role EU ve světě

Počátek 90. let 20. století byl pro ES (od roku 1993 již EU), vedle nesporného geopolitického dopadu pádu komunistických režimů ve východní Evropě na její celkové směřování, rovněž ve znamení podstatných reforem jejího fungování, a to jak jejího institucionálního rámce, tak některých významných sektorových politik. Nejinak tomu bylo v případě SZP, nutnost jejíchž reformy byla odbornou veřejností i politickou reprezentací některých členských států nadnášena jako nosné téma již dříve. Reforma právě této sektorové politiky pak byla klíčová pro vztahy ES/EU s některými třetími státy, včetně Austrálie, jak již bylo uvedeno výše.

V návaznosti na politická jednání proběhlá v druhé polovině 80. let popsaná v předchozí kapitole připravila EK reformu SZP zásadního charakteru. Tato podstatná změna SZP byla

¹³⁶ YENCKEN, Edward. From the Common Agricultural Policy to the Eurozone Crisis: Bilateral Disputes in the Australia-EU Relationship. *Round table (London)* [online]. Routledge, 2018, 107(5), s. 588 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0035-8533. Dostupné z: doi:10.1080/00358533.2018.1527519.

¹³⁷ Název „Evropská unie“ se používá od 1. listopadu 1993, tedy od data vstupu Maastrichtské smlouvy v účinnost.

¹³⁸ YENCKEN, Edward. From the Common Agricultural Policy to the Eurozone Crisis: Bilateral Disputes in the Australia-EU Relationship. *Round table (London)* [online]. Routledge, 2018, 107(5), s. 588 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0035-8533. Dostupné z: doi:10.1080/00358533.2018.1527519.

provedena prostřednictvím tzv. MacSharryho reformy, jejímž účelem mělo být zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství členských států ES, stabilizace trhů se zemědělskými výrobky, diverzifikace produkce v tomto sektoru ekonomiky, avšak také nové povinnosti pro evropské farmáře spojené s požadavky na ochranu životního prostředí či na kvalitu potravin se zemědělskou výrobou spojenými, jakož i stabilizace a optimalizace rozpočtových výdajů v souvislosti s prováděním SZP. Co se týče rozpočtové stránky SZP, bylo naprosto jasně patrné, že primárním účelem reformy je ukončit bezbřehé financování garantovaných cen zemědělských výrobků. Zásadní změnou provedenou v rámci této reformy SZP proto byl odklon od principu tržní podpory (právě prostřednictvím garance cen zemědělských výrobků) a naopak příklon k principu přímé podpory příjmu farmářů.¹³⁹ Zavedeny tak byly přímé platby zemědělcům na základě výměry obdělávané půdy nebo počtu kusů pěstovaného dobytka.¹⁴⁰

Více expertů je proto toho názoru, že právě podstatná reforma SZP na začátku 90. let měla za svůj důsledek pozitivní dopad na kvalitu bilaterálních vztahů obou entit.¹⁴¹ Nebyla však jediným součinitelem v rámci zlepšení vzájemných vztahů. Dalším faktorem pro zlepšení kvality bilaterální relace mezi EU a Austrálií bylo také zvýšení významu EU pro australskou zahraniční politiku na začátku 90. let 20. století spojené s obecnějším zvýšením významu role EU v globálním kontextu, ke kterému došlo na základě přijetí Maastrichtské smlouvy,¹⁴² která posílila supranacionální prvky ES, posílila pravomoci institucí dosavadních ES, zavedla zastřešující pojem „Evropská unie“ pro všechna společenství atp. Dále pak implementace Evropské měnové unie (EMU) a následné zavedení eura jako společné měny mělo rovněž pozitivní dopad na posílení role EU jako globálního aktéra.¹⁴³

Pokud se podíváme na vztahy obou entit pohledem Austrálie, lze konstatovat, že její vztah k EU již nebyl v tomto období významně ovlivňován dříve privilegovaným vztahem ke Spojenému království, respektive že tento privilegovaný vztah nebyl již ve vztahu k EU jako

¹³⁹ MILICEVIC, Vera. *The common agricultural policy – instruments and reforms*. Online. In: European Parliament. 2023. Dostupné z: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview_en. [cit. 2024-07-10].

¹⁴⁰ *Timeline - History of the CAP*. Online. In: Council of the EU. 2022. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/cap-introduction/timeline-history-of-cap/>. [cit. 2024-07-10].

¹⁴¹ YENCKEN, Edward. From the Common Agricultural Policy to the Eurozone Crisis: Bilateral Disputes in the Australia-EU Relationship. *Round table (London)* [online]. Routledge, 2018, 107(5), s. 586 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0035-8533. Dostupné z: doi:10.1080/00358533.2018.1527519.

¹⁴² Podepsána dne 7. února 1992, v účinnost vstoupila ke dni 1. listopadu 1993.

¹⁴³ YENCKEN, Edward. From the Common Agricultural Policy to the Eurozone Crisis: Bilateral Disputes in the Australia-EU Relationship. *Round table (London)* [online]. Routledge, 2018, 107(5), s. 586 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0035-8533. Dostupné z: doi:10.1080/00358533.2018.1527519.

celku převažující ani určující. Austrálie se v procesu tvorby své zahraniční politiky ve vztahu k EU začala řídit východiskem, které pokládalo EU za jeden (nejen ekonomický) celek, a to zejména s ohledem na vytvoření jednotného vnitřního trhu a dokončení jeho implementace do roku 1992. Oblast zemědělství a úžeji pak exportu zemědělských výrobků tak od začátku 90. let přestávala bilaterální relaci EU – Austrálie dominovat.¹⁴⁴

Také v případě tvorby australské zahraniční (i vnitřní) politiky začalo obecně platit, že se Austrálie odklonila od protekcionismu a s ním spojeného upřednostňování národních zájmů a začala se více orientovat na spolupráci s druhými zeměmi, a to jak v bilaterální rovině, tak na půdě multilaterálních struktur.¹⁴⁵ V oblasti multilaterálních vztahů se Austrálii podařilo uplatňovat značný vliv na půdě GATT, jak bylo popsáno v přechozí kapitole.

Z výše uvedených důvodů lze říci, že přibližně první polovina 90. let 20. století měla pro vzájemné vztahy obou entit výrazný přínos v podobě zmenšení třecích ploch mezi oběma stranami, kterou byl dříve protekcionismus na straně ES (nyní již EU) spojený s prováděním SZP. Dá se říci, že dokonce došlo k vytvoření předpokladů pro konstruktivnější bilaterální vztahy,¹⁴⁶ které dokonce mělo brzy nabýt do jisté míry institucionalizované podoby.

Je tedy jednoznačně patrné, že začátek 90. let 20. století znamenal na obou stranách bilaterální relace EU – Austrálie definitivní odklon od upřednostňování vlastních, politických a ekonomických zájmů v mezinárodních vztazích ve smyslu úsilí obou aktérů o jejich zajištění v duchu *realismu*, a naopak výrazný příklon ke konstruktivní spolupráci s cílem dosažení přínosů na obou stranách v duchu *liberalismu*. V souladu s ideovým základem *demokratického liberalismu* obě strany prostřednictvím redukce konfliktu v souvislosti s dosavadním ekonomickým protekcionismem dosáhly mírového nastavení, a to právě i díky zapojení GATT jako multilaterálního institucionálního mechanismu.

V důsledku úspěšného vyřešení problému¹⁴⁷ s ekonomickým protekcionismem na obou stranách se tak 90. léta 20. století stala obdobím, kdy vzájemné vztahy EU – Austrálie „rozkvetly“ co do šíře i hloubky, neboť obě strany přistoupily k uzavření několika bilaterálních dohod ve vybraných oblastech. Tyto dohody se společně nazývají sektorové

¹⁴⁴ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 442.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 442-443.

¹⁴⁶ Tamtéž s. 431.

¹⁴⁷ Toto tvrzení je samozřejmě relativní, protekcionismus na obou stranách nebyl úplně odstraněn v absolutním smyslu, došlo ale k jeho významné redukci. Například v rámci EU byly další reformy SZP prováděny i v následujících letech a diskuse o nutnosti dalších reforem SZP a o úplném zrušení všech dotací evropským zemědělcům probíhají dodnes.

dohody.

4.3.2 Sektorové dohody mezi Austrálií a EU

I tak ale platilo, že všechny spory v tomto období ze vzájemných vztahů obou aktérů nevymizely. Australská vláda premiéra Howarda neváhala SZP, byť reformovanou a méně protekcionistickou, příležitostně kritizovat, a to co se týče přetrvávající podpory evropským zemědělcům, vývozních subvencí i podmínek přístupu zemědělců ze třetích zemí na jednotný vnitřní trh EU.¹⁴⁸

Přetrvávaly také některé dílčí problémy ve vzájemných obchodních vztazích, mimo jiné neshody ohledně zeměpisných označení (*geographical indicators*) nebo karantény. Obecně ale v průběhu 90. let australští policymakeři uznali přínos odklonu od protekcionismu a příklonu ke spolupráci se třetími zeměmi a nadnárodními entitami, včetně EU. Samotná EU pak rovněž projevovala ochotu ke spolupráci s Austrálií, stejně tak jako obecně ke spolupráci s jinými, obdobně velkými státy co do populace a velikosti ekonomiky (dle HDP, objemu exportu apod.).¹⁴⁹ Postupně tak nalézaly obě entity více oblastí, ve kterých byly ochotny spolupracovat, což vyústilo v postupné uzavírání sektorových dohod. Níže si dovoluji představit jen 3 vybrané.

Dne 24. ledna 1994 tak byla například uzavřena Dohoda o obchodu s vínem (*Agreement between the European Community and Australia on Trade in Wine*),¹⁵⁰ která vstoupila v účinnost k 1. březnu 1994.¹⁵¹ Tato poměrně rozsáhlá dohoda měla za cíl usnadnit spolupráci mezi oběma aktéry v obchodu s vínem a současně poskytnout odpovídající ochranu výrobcům a exportérům vína z obou entit. Dohoda proto zakotvila mezi oběma aktéry závazek k umožnění a prosazování obchodu s vínem pocházejícím jak z ES, tak z Austrálie a garantovala exportérům z obou stran přístup na trh druhé strany.¹⁵² Kromě zavedení jednotných požadavků na kvalitu vín a povinností producentů spojených

¹⁴⁸ MURRAY, Philomena. *Australia and the European Superpower: Engaging with the European Union Taschenbuch*. MELBOURNE UNIV PR, 2005. ISBN 978-0522851809, s. 25.

¹⁴⁹ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 443.

¹⁵⁰ *Agreement between the European Community and Australia on trade in wine - Protocol - Exchange of letters*. Online. In: EUR-LEX. 1994. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A21994A0331%2801%29>. [cit. 2024-07-28].

¹⁵¹ 94/184/EC: Council Decision of 24 January 1994 concerning the conclusion of an Agreement between the European Community and Australia on trade in wine. Online. In: EUR-LEX. 1994. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/1994/184/oj>. [cit. 2024-07-28].

¹⁵² Čl. 1 Dohody o obchodu s vínem.

s ochranou spotřebitele¹⁵³ také poskytla garanci vzájemného uznávání výrobních postupů či zeměpisných označení jednotlivých druhů vín.¹⁵⁴ Pod ochranu se tak dostaly tradiční názvy evropských vín jako „moselské víno“, „šampaňské“ nebo „portské“, a to za účelem zamezení zneužívání těchto názvů australskými producenty. Na oplátku pak EU uznala vybrané výrobní postupy australských vinařů a umožnila australským exportérům přístup na evropský jednotný trh.

Tato sektorová dohoda měla nejen pozitivní dopad na růst obchodní výměny v segmentu obchodu s vínem, ale byla natolik významná, že se stala precedentem pro jiné bilaterální dohody pro obchod s touto komoditou v globálním kontextu.

Nová, revidovaná dohoda, která nahradila dohodu dosavadní, pak byla uzavřena k 1. prosinci 2008.¹⁵⁵ Cílem revidované dohody bylo vylepšit přístup exportérů vína na trhy obou entit, přičemž tato dohoda reagovala na globální vývoj trhu s vínem. Klíčovými revidovanými aspekty bilaterálního smluvního rámce pro obchod s touto komoditou je vyšší stupeň ochrany zeměpisných označení tradičních druhů vín („šampaňské“, „portské“ atp.), ale i unifikace regulatorních procesů certifikace druhů vín a jejich označování, jejichž účelem je zajištění snazšího fungování obchodu s vínem a redukce administrativní zátěže s ním spojené. Tato revidovaná dohoda měla opět za následek růst obchodu s vínem mezi oběma entitami.¹⁵⁶

Výše uvedená Dohoda o obchodu s vínem však nebyla jediným mezinárodněprávním instrumentem, který byl v oblasti mezinárodního obchodu mezi oběma aktéry sjednán. O něco později, k 17. srpnu 1998, byla uzavřena Dohoda o vzájemném uznávání posuzování shody mezi Evropským společenstvím a Austrálií (*Agreement on mutual recognition in relation to conformity assessment, certificates and markings between the European Community and Australia*; krátce nazývaná „*Mutual Recognition Agreement*“; dále jen „MRA“), účinná od 1. ledna 1999.¹⁵⁷ Cílem MRA bylo celkově usnadnit vzájemný obchod

¹⁵³ Čl. 5 Dohody o obchodu s vínem.

¹⁵⁴ Čl. 6 Dohody o obchodu s vínem.

¹⁵⁵ *Agreement between the European Community and Australia on trade in wine*. Online. In: EUR-LEX. 2008. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:028:0003:0087:en:PDF>. [cit. 2024-04-02].

¹⁵⁶ *Australia - European Community Agreement on Trade in Wine: Frequently asked questions*. Online. In: Australian Government | Department of Agriculture, Fisheries and Forestry. 2010. Dostupné z: <https://www.wineaustralia.com/getmedia/83f8a051-04e4-4496-86d4-b86f66c35558/Australia-European-Community-Agreement.pdf>. [cit. 2024-07-28].

¹⁵⁷ *Agreement on mutual recognition in relation to conformity assessment, certificates and markings between the European Community and Australia - Final Act - Joint Declarations*. Online. In: EUR-LEX. 1998. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A21998A0817%2801%29>. [cit.

mezi oběma aktéry prostřednictvím redukce technických překážek obchodu a zjednodušení regulatorního prostředí¹⁵⁸ pro podnikatelské subjekty z obou stran. MRA tak umožňuje mj. vzájemné uznávání posuzování shody (*conformity assessment*) dovážených výrobků, které garantuje splnění regulatorních standardů certifikovaných v EU pro trh v Austrálii bez nutnosti takové výrobky znovu testovat a certifikovat v Austrálii pro místní trh – *a vice versa*. MRA pokrývá širší rozsah sektorů národního hospodářství, včetně farmaceutického průmyslu, zdravotnických zařízení, telekomunikačních či mechanických zařízení aj. Právě zavedením vzájemného uznávání posuzování shody tak následně došlo ke snížení nákladů pro exportéry na dosavadní dvojí testování a certifikaci dovážených výrobků, čímž mohlo dojít i ke snížení cen pro konečné spotřebitele v zemi dovozu a vůbec k urychlení celého procesu přístupu exportérů z jedné entity na trh druhé entity. MRA se tak stala významným nástrojem pro růst vzájemného obchodu mezi Austrálií a EU. Zároveň je z MRA patrný důraz na ochranu konečného spotřebitele, což je podle mého názoru důkazem trendu zvyšování míry ochrany zájmů obyvatel obou entit.

K uzavření dalších dohod mezi EU a Austrálií došlo nejen v oblasti obchodu se zbožím, ale také v oblasti vědy, výzkumu, techniky a inovací. K 22. červenci 1994 tak byla podepsána Dohoda o spolupráci v oblasti vědy a techniky (*Agreement relating to scientific and technical cooperation between the European Community and Australia*).¹⁵⁹ Tato poměrně stručná dohoda znamenala významný posun ve spolupráci ve stále více rozvíjející se oblasti vědy a technologií. Vytvořila stálý rámec pro spolupráci výzkumníků z obou entit pro společné výzkumné projekty s důrazem na výměnu informací, sdílení znalostí a technologií. Deklarovaným cílem bylo zvýšit kvalitu a dopad výzkumu v oblastech společného zájmu, např. v oblasti zdravotnictví, udržitelnosti a pokročilých technologií. Klíčovými aspekty pak byla ustanovení o možnostech organizace společných výzkumných projektů, přístupu výzkumníků z obou stran na výzkumná pracoviště druhé strany či možnosti mobility výzkumníků z Austrálie do EU *a vice versa*. Zakotvila možnosti mobility mezi univerzitami,

2024-07-28].

¹⁵⁸ Jakkoli se pojem „regulatorní prostředí“ (*regulatory environment*) obvykle vztahuje zejména k právní regulaci, nemusí se vždy jednat jen o požadavky stanovované právními předpisy. Zahrnovat může také ekonomické parametry daného trhu nebo politické podmínky, které jsou nastaveny buď ve prospěch vstupu zahraničních podnikatelských subjektů na daný trh, nebo naopak proti němu. Trend redukce právních požadavků na vstup zahraničních podnikatelských subjektů na jednotný vnitřní trh EU a zjednodušení administrativních překážek s jejich vstupem spojených lze podle mého názoru pozorovat v rámci normotvorby EU i v dnešní době.

¹⁵⁹ *Agreement relating to scientific and technical cooperation between the European Community and Australia*. Online. In: EUR-LEX. 1994. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A21994A0722%2804%29>. [cit. 2024-06-28].

výzkumnými institucemi i průmyslovými zařízeními z obou entit a vůbec podporu přeshraniční spolupráce mezi oběma entitami. Celkově tak dohoda podtrhovala odhodlání obou stran ke sdílení zdrojů za účelem dosažení pokroku v oblasti vědy a výzkumu a obecného zvýšení konkurenceschopnosti obou stran v globálním měřítku.

Celkově lze říci, že rozšiřující se okruh uzavíraných sektorových dohod měl za následek, že i následné australské vlády nastoupivší po Howardově vládě¹⁶⁰ ve spolupráci s EU v daných oblastech pokračovaly. Obě strany bilaterální relace také v důsledku právní závaznosti těchto sektorových dohod uzpůsobily svůj legislativní a institucionální rámec v daných oblastech. Uzpůsobení jak legislativního, tak institucionálního rámce bylo na straně EU umožněno v důsledku přijetí již výše zmíněné Maastrichtské smlouvy, která přiznala větší okruh kompetencí EU a umocnila tak supranacionální prvek v rámci prohlubující se evropské integrace. Následná Amsterodamská smlouva a Niceská smlouva pak tuto tendenci ještě umocnily. Role EU v globálním kontextu tak po přijetí Maastrichtské smlouvy a v jejím rámci vytvořené Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP) tak překročila rámec pouhé obchodní politiky a začala růst v samostatnou, svébytnou zahraniční politiku,¹⁶¹ která navenek definovala EU jako zahraničněpolitického aktéra. Začínalo být každopádně patrné, že spolupráce mezi Austrálií a EU pokračuje a bude do budoucna pokračovat.

Dílčí teoretická reflexe

Tehdejší spolupráci obou entit na základě uzavřených sektorových dohod lze jednoznačně nazírat prizmatem *liberalismu*. V návaznosti na redukci ekonomického protekcionismu obě strany vykročily směrem ke spolupráci ve více, nejen obchodních oblastech, a jasně tak upřednostnily spolupráci jako nástroj pro dosažení výhod na obou stranách. V souladu s ideovými východisky *demokratického liberalismu* tak oba aktéři nastoupili cestu k nekonfliktní spolupráci prostřednictvím institucionalizace své dvoustranné spolupráce, kterou bezpochyby uzavření sektorových dohod představuje. V souladu s myšlenkovými východisky *ekonomického liberalismu* pak v návaznosti na dobrovolné uzavření sektorových dohod obchodní výměna mezi oběma aktéry rostla,¹⁶² čímž se vytvořil potenciál

¹⁶⁰ Vláda premiéra Johna Howarda byla v Austrálii u moci v letech 1996 – 2007.

¹⁶¹ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 442-443.

¹⁶² Již brzy po uzavření Dohody o obchodu s vínem došlo k navýšení objemu exportu Austrálie do některých členských zemí EU. Např. v roce 1994 bylo Německo 4. největším exportním partnerem Austrálie (objem: 2.946 mil. USD) a UK 3. exportním partnerem Austrálie (objem: 2.948 mil. USD), zatímco už v roce 1995, tedy rok po uzavření Dohody o obchodu s vínem, bylo Německo 4. největším exportním partnerem Austrálie (objem: 3.770 mil. USD) a UK 5. exportním partnerem Austrálie (objem: 3.413 mil. USD). Více na: *Australia*

k růstu vzájemné provázanosti mezi oběma aktéry – a tím opět k potenciálnímu poklesu konfliktu mezi nimi.

Co do obsahu a zaměření vztahů EU – Austrálie lze ještě obecněji říci, že obchodní záležitosti byly sice poměrně dominantní ve vzájemných vztazích obou entit po celá desetiletí, nicméně nejednalo se o jedinou oblast společného zájmu. Obě strany již 17. května 1990 uzavřely dohodu o spolupráci v rámci Evropské politické spolupráce (*European Political Cooperation*; dále jen „EPS“), která zakotvila rámec pro pravidelné, roční bilaterální konzultace na ministerské úrovni mezi oběma entitami. V praxi takové konzultace skutečně probíhaly, přičemž za Austrálii se účastnil ministr zahraničních věcí a obchodu, zatímco za EU pak Vysoký představitel pro SZBP. Obsahem těchto konzultací byla jak spolupráce v boji proti mezinárodnímu terorismu, tak bezpečnostní rizika v regionu Asie-Pacifiku. Explicitně byla také zahrnuta agenda bilaterálních vztahů EU – Austrálie,¹⁶³ což podtrhovalo důležitost, jakou samotné bilaterální relaci obě entity přisuzovaly. Byl tedy položen základ pro dlouhodobý dialog nejen v oblasti mezinárodních obchodních záležitostí, ale i v oblasti bezpečnostně-politické. Třebaže do té doby v Austrálii převládalo přesvědčení, že klíčovým partnerem pro spolupráci v oblasti mezinárodní bezpečnosti je NATO, i fungování bezpečnostně-politického rozměru spolupráce prostřednictvím EPS prokázalo, že vztahy EU – Austrálie v 90. letech definitivně přesáhly limit oblasti obchodu (zejména pak obchodu se zemědělskými výrobky).¹⁶⁴ EPS tak byla dalším činitelem, který pomohl rozšířit a prohloubit spolupráci mezi EU a Austrálií a poskytla tak prostor pro jejich další růst. Stoupala tak motivace obou entit dát vzájemným vztahům pevnější rámec.

4.3.3 Zlepšení vztahů v 90. letech a Společné prohlášení z roku 1997

Obecněji bylo více důvodů, proč se vzájemné vztahy EU a Austrálie v tomto období prohloubily a dostaly pozitivnější ráz. Prvním důvodem byl bezpochyby rozvoj obchodních vztahů, který byl popsán již výše: pro Austrálii byla EU bezpochyby perspektivním trhem, který – po redukci dovozních cel a celkového zlepšení přístupu exportérů ze třetích zemí na jednotný vnitřní trh – disponoval velkým potenciálem (nejen) pro australské exportéry. Proto

Trade Summary 1994 Data. Online. In: World Integrated Trade Summary. 2024. Dostupné z: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/AUS/Year/1994/Summary>. [cit. 2024-07-28]. a také na: *Australia Trade Summary 1995 Data*. Online. In: World Integrated Trade Summary. 2024. Dostupné z: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/AUS/Year/1995/Summary>. [cit. 2024-07-28].

¹⁶³ Vysokým představitelem pro SZBP byl v rozmezí let 1999–2009 španělský politik Francisco Javier Solana de Madariaga.

¹⁶⁴ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 443.

došlo mj. k uzavření již zmíněné Dohody o obchodu s vínem z roku 1994 (revidované roku 2008) a v důsledku jejího sjednání pak k masivnímu nárůstu exportu vína z Austrálie do EU. Ke zlepšení podmínek přístupu na trh došlo také na základě sjednání MRA, která vymezila jednotné standardy pro dovážené výrobky a jednotné procedury pro jejich testování. V důsledku tohoto růstu se stala EU pro Austrálii již v polovině 90. let hlavním obchodním partnerem.¹⁶⁵

Celkově pak kromě obchodních vztahů rovněž v této době začaly obě země sdílet politicko-bezpečnostní zájmy, zejména pak v regionu Asie-Pacifiku. Narůstající spolupráce mezi oběma entitami měla za následek nárůst frekvence bilaterálních politických konzultací, které v roce 1996 vyústily ve shodu mezi tehdejšími předsedou EK Jacquesem Delorem a australským premiérem Paulem Keatingem na sjednání rámcové dohody (*framework agreement*), která by – jak název napovídá – dlouhodobě upravila rámec vzájemných vztahů. Jednání, která začala hned zkraje roku 1997, nakonec ukázala, že uzavření rámcové dohody nebude průchozí, a to z důvodu požadavku EU na zahrnutí doložky o lidských právech (*human rights clause*) do takové dohody.¹⁶⁶ Z důvodu neshody na tomto požadavku proto obě strany přistoupily ke sjednání Společného prohlášení a nikoli právně závazné mezinárodní smlouvy.¹⁶⁷ K tomu mělo dojít až o deset let později.

Z důvodů uvedených výše proto bylo za účelem vytvoření pevnějšího politického rámce vzájemných vztahů sjednáno tzv. Společné prohlášení o vztazích mezi Austrálií a EU (*Joint Declaration on Relations between Australia and the European Union*; dále jen „Společné prohlášení“),¹⁶⁸ které bylo přijato ke dni 26. června 1997. Jedná se o poměrně stručný dokument,¹⁶⁹ jehož obsahem bylo zakotvení rámce pro pravidelné bilaterální konzultace, a to ze strany EU vůči australské vládě a státní správě ve věcech SZBP, jakož i ze strany Austrálie vůči aktuálnímu předsednictví Rady EU¹⁷⁰ a EK ve věcech australské zahraniční

¹⁶⁵ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 443.

¹⁶⁶ Tyto doložky se v bilaterálních smlouvách, které EU uzavírá se třetími zeměmi, objevují velmi často, neboť dodržování lidských práv je jednou z klíčových hodnot EU dle článku 2 Smlouvy o Evropské unii (SEU). Podrobnější rozbor doložky lidských práv by však šel daleko nad rámec této diplomové práce.

¹⁶⁷ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 444.

¹⁶⁸ *Joint Declaration on Relations between the European Union and Australia*. Online. In: EEAS. 1997. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/1997_joint_declaration_en_0.pdf. [cit. 2024-06-28].

¹⁶⁹ Délka Společného prohlášení činí pouze 4 strany v PDF v oficiální verzi dostupné na webu EEAS. Viz: *Joint Declaration on Relations between the European Union and Australia*. Online. In: EEAS. 1997. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/1997_joint_declaration_en_0.pdf. [cit. 2024-06-28].

¹⁷⁰ Zde záměrně používám současný název „Rada EU“, byť do vstupu Lisabonské smlouvy v účinnost roku

politiky, včetně záležitostí spojených s regionem Asie-Pacifiku. V dokumentu se strany odvolávají na blízké historické, politické, ekonomické a kulturní vazby, stejně tak jako na společné odhodlání zasazovat se o dodržování lidských práv, základních svobod a vlády práva, která mají být vodítkem jejich vnitřních i vnějších politik. Zdůrazňují společné zájmy na udržení mezinárodního míru, bezpečnosti a stability, jakož i svůj společný zájem na udržitelném rozvoji v globálním kontextu. Pozoruhodné je také, že se obě strany přihlašují ke principům svobodného a otevřeného trhu a posílení multilaterálního obchodního systému.¹⁷¹ Posledně řečené totiž jasně reflektuje předchozí angažovanost obou stran v rámci GATT i podporu vzniku WTO. Nepřímo tak také potvrzuje politickou vůli k definitivnímu odklonu od ekonomického protekcionismu, který byl zejména v oblasti zemědělské produkce a jejího exportu pro vztahy obou stran v předchozích desetiletích tolik typický.

Co do konkrétních oblastí spolupráce se Společné prohlášení omezilo na několik dílčích: vzdělávání, zaměstnanost, věda a výzkum, kulturní spolupráce, ochrana životního prostředí, rozvojová spolupráce. Obsahově jsou ale jednotlivé kapitoly věnované těmto oblastem dosti stručné a omezují se na poměrně vágní prohlášení o vůli obou stran ke spolupráci v dané oblasti, ovšem vesměs bez závazků ke konkrétním činnostem. Výjimkou v tomto ohledu je právě oblast mezinárodního obchodu, kde je text Společného prohlášení mnohem podrobnější a zakotvuje kromě obecných závazků obou stran angažovat se v zájmu liberalizace mezinárodního obchodu v rámci WTO a OECD také závazky ke konkrétnějším akcím, např. vyhledávání příležitostí ke spolupráci ve vybraných odvětvích (např. telekomunikace), posílení dialogu o překážkách obchodu, celní spolupráci, standardizaci a certifikaci či ochranu tradičních označení dle Dohody o obchodu s vínem.¹⁷² Je tedy jednoznačně patrné, že obě strany ve Společném prohlášení reflektovaly nedlouho předtím sjednanou sektorovou dohodu a deklarovaly svou vůli sektorovou spolupráci nadále rozvíjet.

Sjednání Společného prohlášení bylo jistě významným krokem v rámci posunu a celkového směřování bilaterálních vztahů. Nelze však opomenout fakt, že původním záměrem obou

2009 se používal název „Rada ministrů“, který se příležitostně používá dodnes, byť podle mého soudu již jen v menšině případů.

¹⁷¹ *Joint Declaration on Relations between the European Union and Australia*. Online. In: EEAS. 1997. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/1997_joint_declaration_en_0.pdf. [cit. 2024-06-28].

¹⁷² Tamtéž, s. 2-3.

stran bylo sjednání právně závazné mezinárodní smlouvy. Společné prohlášení, přes svůj nesporný politický význam, bylo však pouhou politickou deklarací bez právních závazků. K sjednání skutečně závazné bilaterální smlouvy mělo dojít až o desetiletí později.

4.4 Shrnutí a teoretická reflexe vývoje vztahů od 50. do 90. let

Z výše uvedeného výkladu plyne, že vztahy ES/ES a Austrálie prodělaly v průběhu prvních přibližně čtyř desetiletí významný vývoj. Od počátečních ambivalentních postojů australské vlády k novému evropskému integračnímu seskupení, přes navázání diplomatických styků v roce 1960 se tyto bilaterální vztahy rychle dostaly do negativní polohy z důvodu ekonomického protekcionismu, konkrétněji pak kvůli uplatňování SZP, která měla pro australské zemědělské vývozce dalekosáhlé negativní důsledky.

Na postoj australské vlády v 50. let letech lze jednoznačně nahlížet z pohledu *realismu*, neboť důraz na zajištění vlastní bezpečnosti a získání výhod pro Austrálii (a její obyvatele) byl jasně patrný. Austrálie tak z pohledu *postklasického realismu* mohla vnímat ESUO jako nového aktéra, který ale pro ni nepředstavuje hrozbu, což zřejmě platilo *a vice versa* i z pohledu ESUO vůči Austrálii. Pohledem *defenzivního realismu* pak nepředstavoval ani jeden aktér pro druhého hrozbu, která by měla mít dopad na stávající postavení druhého aktéra v mezinárodním společenství.

Z hlediska tehdejšího ESUO, brzy pak i EHS, pak představovala Austrálie rovněž potenciálního obchodního partnera, a následně tak perspektivu potenciálního dosažení komparativních výhod, což nabízelo nazírat na potenciální budoucí vztah s Austrálií pohledem *liberalismu*, byť v té době byla míra obchodní výměny mezi státy ESUO a Austrálií spíše zanedbatelná, proto uplatnění tohoto hlediska přišlo na řadu až spíše v pozdějších desetiletích.

Australská vláda se v 60. letech začala o ES více zajímat s ohledem na ekonomický protekcionismus v souvislosti se SZP, což lze číst jako náznak snahy Austrálie o udržení svého vlastního postavení v mezinárodních obchodních vztazích v duchu *defenzivního realismu*. Obě strany v souladu s hledisky *realismu* vytrvale hájily své vlastní zájmy a nehodlaly ve své politice ekonomického protekcionismu druhé straně nikterak ustoupit.

I tak se ale pro Austrálii teoreticky už v 60. letech nabízelo vnímat vztahy s ES jinak, a to z hlediska *liberalismu*, neboť výhodnost ekonomické spolupráce se zeměmi ES se jako zahraničněpolitické východisko v duchu *ekonomického liberalismu* by bylo na místě

z důvodu stoupající hospodářské úrovně zemí ES. Rovněž hledisko *liberálního institucionalismu*, tedy možnost zajištění stabilně mírových, nekonfliktních vztahů mezi ES a Austrálií v souvislosti s potenciálním ekonomickým blahobytem by bylo nasnadě, nebýt problému se SZP. Nakonec se ale bohužel ukázalo, že v další dekádě se situace v tomto ohledu vyvine jinak.

V důsledku vstupu Spojeného království do ES lze v duchu *postklasického realismu* vnímat přístup Austrálie k druhým zemím v 70. letech jako racionální kalkulaci s preferencí dosahování dlouhodobého cíle – zajištění vlastních mezinárodních obchodních vztahů prostřednictvím spolupráce jak se zeměmi *Commonwealthu*, tak s jinými zeměmi, potenciálně tedy i se zeměmi ES. Pohledem *realismu* tak lze v tomto období vnímat silnou snahu Austrálie o zajištění vlastních ekonomických zájmů, což je pochopitelné zejména s ohledem na (výrazné) hospodářské škody, které australským exportérům vznikaly v souvislosti s uplatňováním SZP, do které patřilo už i Spojené království. Z hlediska Austrálie tak rozhodně nebylo možné nazírat na ES uplatňující protekcionismus v souladu se SZP jako snahu o navození kooperativní situace mezi aktéry v rámci mezinárodního společenství, ale jako do značné míry bezohlednou snahu o zajištění zájmů vlastních obyvatel (zemědělců) na úkor jiných aktérů, včetně Austrálie. Na tento postoj ES tak bylo možné nahlížet i pohledem *ofenzivního realismu*, tedy jako na snahu ES o expanzi vlastního ekonomického vlivu v rámci mezinárodního společenství. Na straně Austrálie pak určitě byla patrná snaha o obranu zájmů vlastních zemědělců, potažmo pak celé australské ekonomiky v souladu s teorií *defenzivního realismu*. Její vyjednávání se zástupci EK se pak neslo v duchu jednostranných požadavků na podstatnou reformu SZP, což však nelze vnímat prizmatem *liberalismu* jako snahu o dosažení oboustranných výhod, kdy by se Austrálie snažila výměnou za reformu SZP nabídnout zajištění jiné výhody ve prospěch ES, nejkulí ve formě nějaké institucionalizované spolupráce, kterou by byla třeba nějaká mezinárodní smlouva zajišťující výhody potenciálně plynoucí z obchodu s Austrálií i pro země ES a oslabující tak třeba protekcionismus na australské straně. Něco takového mělo přijít na řadu až zhruba o dvě dekády později. Konflikt v rámci bilaterálních vztahů EU – Austrálie tak nadále nebyl ve své samotné podstatě v zahraničněpolitické rovině mezi oběma aktéry řešen. Pokračující tendence australské politické reprezentace nazírat na vztahy s ES prizmatem *realismu* a snažit se tedy o prosazení vlastních, zejména ekonomických zájmů, byla tedy i v 70. letech jasně patrná a poměrně snadno obhajitelná před ostatními hledisky. Až pozdější

léta měla ukázat, že uplatnění jiných pohledů na vztahy s ES je možné a potažmo i nutné, pokud se má kvalita vzájemných vztahů ES – Austrálie zlepšit a přestat být zaměřená jednostranně na problém spojený s uplatňováním SZP.

Až 80. léta 20. století přinesla naději na možné zlepšení, a to v důsledku bilaterálního vyjednávání a aktivitou na půdě multilaterálních struktur. Nicméně až přelom 80. a 90. let přinesl dlouho očekávanou změnu a celkové zlepšení bilaterální relace, a to v důsledku provedení MacSharryho reformy SZP na straně ES a na straně Austrálie pak v podobě redukce jejích vlastních protekcionistických politik. Postupně tak začalo převládat hledisko *liberalismu*, tedy upřednostnění kooperace před sledováním vlastních zájmů bez ohledu na druhého. Naznačená cesta k větší otevřenosti evropského jednotného trhu vůči světu se tak stala v souladu s idejemi *ekonomického liberalismu* cestou k budoucí spolupráci i v tom smyslu, že pokud se jednotný vnitřní trh otevře více světu, bude růst i míra obchodní výměny (a také ekonomické provázanosti) s dalšími zeměmi, což může mít nejen pozitivní vliv na hospodářskou prosperitu členských zemí ES, ale díky tomu může ES mít s ostatními zeměmi spíše bezproblémové, nekonfliktní vztahy, než kdyby ekonomický protekcionismus ze strany ES nadále pokračoval.

Hledisko *konstruktivismu* se ve vzájemných vztazích EU – Austrálie v této fázi podle mého názoru navenek ještě neprojevalo. Je to dáno nejspíš absencí participace širších sociálních skupin, které by se účastnily interakcí mezi oběma aktéry, na utváření zahraniční politiky obou aktérů. Toto hledisko se mělo uplatnit až o poznání později, v 90. letech, jak bude načrtnuto v další kapitole.

90. léta pak znamenala pozitivní změnu v bilaterálních vztazích. Odstraněním problémů s ekonomickým protekcionismem na obou stranách se aktéři vydali cestou vzájemné spolupráce, která vyústila v uzavření několika sektorových dohod ve vybraných oblastech spolupráce. Hledisko *liberalismu* tak jednoznačně převážilo k přístupu obou aktérů k sobě navzájem a otevřela se cesta k další, více institucionalizované spolupráci. V souladu s ideovým základem *demokratického liberalismu* obě strany prostřednictvím redukce konfliktu v souvislosti s dosavadním ekonomickým protekcionismem dosáhly mírového nastavení, a to právě i díky zapojení GATT coby multilaterálního institucionálního mechanismu.

Uzavření sektorových dohod lze také nazírat prizmatem *liberalismu*. V návaznosti na redukci ekonomického protekcionismu obě strany vykročily směrem ke spolupráci ve více,

nejen obchodních oblastech, a jasně tak upřednostnily spolupráci jako nástroj pro dosažení výhod na obou stranách. V souladu s ideovými východisky *demokratického liberalismu* tak oba aktéři nastoupili cestu k nekonfliktní spolupráci prostřednictvím institucionalizace své dvoustranné spolupráce, kterou uzavření sektorových dohod bezpochyby je. V souladu s myšlenkovými východisky *ekonomického liberalismu* pak v návaznosti na dobrovolné uzavření sektorových dohod obchodní výměna mezi oběma aktéry rostla, čímž se vytvořil potenciál k růstu vzájemné provázanosti mezi oběma aktéry – a tím opět k potenciálnímu poklesu konfliktu mezi nimi.

5. Zlepšení bilaterálních vztahů: od Společného prohlášení k Rámcové dohodě (1997–2017)

Jak již bylo řečeno, Společné prohlášení znamenalo jistý posun a svého druhu nový začátek co se týče kvality vztahů EU – Austrálie. V následujících letech proto došlo k významnému rozvoji vzájemných vztahů co do šíře oblastí spolupráce, jakož i k celkovému „vyladění“ vztahů na více pozitivní vlnu. Proto období přibližně 20 let po sjednání Společného prohlášení představuje dle mého názoru samostatnou kapitolu bilaterálních vztahů EU – Austrálie.

5.1 Agenda pro spolupráci

V období po roce 1997 došlo v Evropě a v Austrálii (a obecně ve světě) k dalšímu postupnému nárůstu důležitosti politik ochrany životního prostředí (zejména ochrany klimatu, ale i čistoty oceánů), boje proti (nadměrnému) terorismu, rozvojové spolupráce či k dalšímu růstu mezinárodního obchodu,¹⁷³ čímž se otevřela cesta ke sjednání dalšího bilaterálního politického a právního instrumentu mezi EU a Austrálií – Agendy pro spolupráci (*Agenda for Cooperation*).¹⁷⁴ Tento stručný¹⁷⁵ dokument, který obě strany podepsaly v dubnu 2003, navazuje na Společné prohlášení a zakotvuje rámec pro spolupráci v oblasti bezpečnostních a strategických otázek. Agenda klade důraz zejména na boj proti terorismu, ochranu infrastruktury, posílení mezinárodního dialogu ohledně nešíření jaderných zbraní a kontroly exportu jaderných materiálů, ale také justiční spolupráce v trestních a civilních věcech a policejní spolupráce mezi orgány EU a Austrálie. V oblastech spolupráce, které jsou zakotveny v tomto dokumentu, se očividně promítá celková konvergence zahraničně-bezpečnostních politik EU a Austrálie, jež se dostávaly stále více do souladu co do sledovaných hrozeb i společných zájmů, zejména pak po teroristických útocích v USA spáchaných 11. září 2001. Bezpečnostní problematika řešená v rámci Agendy pro spolupráci proto zahrnuje jak agendu „tvrdé“ bezpečnosti jako např. obranné systémy a protiteroristická opatření, tak agendu „měkké“ bezpečnosti, jak sledování pohybu

¹⁷³ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 431.

¹⁷⁴ *Australia and the European Union: an agenda for future cooperation*. Online. In: DFAT. 2003. Dostupné z: https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/au_eu_agenda_coop_0303.pdf. [cit. 2024-06-28].

¹⁷⁵ Délka činí 6 stránek v PDF dle aktuální verze dostupné online.

potenciálně podezřelých osob a migrace. Z podnětu EU pak byla do Agendy pro spolupráci zahrnuta ustanovení o spolupráci na humanitární pomoci (asistence), řešení civilních krizí nebo dialog o opatření pro boj proti terorismu. Bezpečnostní problematika řešená v rámci Agendy pro spolupráci tak sleduje i méně tradiční oblasti mezinárodní bezpečnosti, což lze interpretovat také jako projev neustále se rozšiřující role EU v globálním kontextu, která v tomto období nabývala dalších a dalších rozměrů. Celkově pak lze říci, že k rozšíření a prohloubení spolupráce EU a Austrálie na základě Agendy pro spolupráci došlo na základě sblížení obou entit v bilaterální rovině, jakož i na základě jejich angažmá v multilaterálních strukturách. Obchodní záležitosti, včetně těch zemědělských, ustoupily co do důležitosti do pozadí, zatímco boj proti terorismu, tedy bezpečnostní, ale i sociální problematika se dostaly naopak na přední příčku priorit.¹⁷⁶

Z hlediska *realismu* je viditelné, že oba státy se i nadále snažily o zajištění svých bezpečnostních zájmů, v souladu s idejemi *neorealismu*, tzn. kdy se oba aktéři snažili utvářet svou bezpečnostní politiku svépomocně za účelem zajištění vlastní bezpečnosti, pokud zvážíme obecně jejich přístup v rámci celého mezinárodního společenství. Sjednání Agendy pro spolupráci je však příkladem aplikace hlediska *liberalismu* ve vzájemných vztazích. I zde je totiž patrná snaha o dosažení výhod na obou stranách, a to ve formě institucionalizované spolupráce, konkrétně ve formě širšího bilaterálního instrumentu v duchu *liberalismu*, jako již dříve v případě Společného prohlášení, nově tedy kromě již stávající spolupráce dle Společného prohlášení a sektorových dohod také v bezpečnostně-politické oblasti. Rozsah vzájemné spolupráce se tak opět o něco rozšířil.

Dobře probíhající spolupráce EU a Austrálie měla za následek, že poměrně brzy poté následoval další, tentokrát ještě významnější politický a právní instrument – Dohoda o partnerství, která byla nakonec uzavřena roku 2008.

5.2 Dohoda o partnerství EU – Austrálie

Dohoda o partnerství (*European Union – Australia Partnership Framework*),¹⁷⁷ sjednaná jako komplexní (*comprehensive*) dokument upravující bilaterální vztahy, byla uzavřena mezi oběma stranami v 29. října 2008 v návaznosti na vznik dalších bezpečnostních hrozeb,

¹⁷⁶ MURRAY, Philomena. *Australia and the European Superpower: Engaging with the European Union Taschenbuch*. MELBOURNE UNIV PR, 2005. ISBN 978-0522851809, s. 25.

¹⁷⁷ *European Union – Australia Partnership Framework*. Online. In: EUR-LEX. 2008. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/124240/partnership_framework2009eu_en.pdf [cit. 2024-06-28].

kteře se odehrály po 11. září 2001, a sice bombových útoků na Bali v roce 2002, v Madridu v roce 2004, v Londýně v roce 2005 či v Jakartě v roce 2009. Tyto teroristické útoky, ale i jiné elementy, jako např. stále rostoucí míra obchodní výměny mezi subjekty z obou entit, poměrně zásadně proměnily podstatu politické interakce mezi Austrálií a EU. Zvýšená frekvence a intenzita vzájemné interakce mezi oběma stranami, a to jak mezi úřady obou entit, tak mezi podnikatelskými subjekty z obou entit, si proto vyžádala přijetí nového komplexního rámce pro vzájemné vztahy.¹⁷⁸

Tato Dohoda o partnerství, tentokrát délkou textu rozsáhlejší než předchozí Společné prohlášení a Agenda pro spolupráci,¹⁷⁹ zahrnovala celkem 5 oblastí spolupráce, resp. 5 cílů (*objectives*), které obě strany v rámci této Dohody sledují. Jednalo se o následující: 1) posílení bilaterálního i multilaterálního dialogu a spolupráce směřující k řešení globálních bezpečnostních hrozeb a věcí společného zájmu; 2) prosazování a podpora rozvoje mezinárodního obchodního systému založeného na multilaterálních obchodních vztazích, jakož i konsolidace a rozšíření bilaterálního obchodu a dvoustranných přímých zahraničních investic mezi Austrálií a EU; 3) posílení regionální a bilaterální spolupráce a koordinace ve vztahu k regionu Asie-Pacifiku; 4) vyhledávání příležitostí ke vzájemné spolupráci v oblasti energetické bezpečnosti, změny klimatu, ochrany životního prostředí, ochrany moří, lesů a rybolovu; a 5) posílení spolupráce v oblasti výzkumu, vývoje, technologií a inovací, vzdělávání a kultury.¹⁸⁰

Dohoda o partnerství se od předchozích dvou bilaterálních dokumentů odlišuje tím, že u každého z těchto 5 cílů je nejprve odůvodněno, proč je tento cíl pro obě strany důležitý (tzv. *rationale*) a dále je podrobně rozvedeno, jaké jsou střednědobé a dlouhodobé úkoly, které se mají obě strany snažit v jeho rámci plnit, a to v návaznosti na oblasti, ve kterých již spolupráce mezi oběma stranami probíhá. Dále pak Dohoda v návaznosti na každý z těchto 5 cílů vymezuje konkrétní akce, které se obě strany zavazují za účelem jejich plnění podniknout.

Co do formátu spolupráce pak Dohoda o partnerství navazuje na předchozí dokumenty a

¹⁷⁸ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 445.

¹⁷⁹ Celkem 20 stran v PDF ve verzi dostupné online. Viz: *European Union – Australia Partnership Framework*. Online. In: EUR-LEX. 2008. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/124240/partnership_framework2009eu_en.pdf [cit. 2024-06-28].

¹⁸⁰ *European Union – Australia Partnership Framework*. Online. In: EUR-LEX. 2008. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/124240/partnership_framework2009eu_en.pdf [cit. 2024-06-28].

potvrzuje důležitost každoročních bilaterálních konzultací na ministerské úrovni, rovněž pak i pravidelných konzultací na pracovní úrovni (tj. na úrovni úředníků) a odhodlání v takovém formátu konzultací, jakož i v jednáních konaných na okraj mezinárodních summitů, nadále pokračovat.¹⁸¹

V praxi začala být Dohoda o partnerství uplatňována prakticky neprodleně, neboť v daných oblastech již spolupráce mezi oběma entitami fungovala dříve. Od vstupu Dohody o partnerství v účinnost tak bylo možné již traktovat fungování spolupráce v daných oblastech z pohledu aplikace této Dohody. Protože se její fungování ukázalo jako funkční, doznala Dohoda o partnerství již v říjnu 2009 revizi, která reflektovala spolupráci v jejím rámci za uplynulý rok.¹⁸²

I proto někteří experti popisují Dohodu o partnerství jako počátek nové, ještě více konstruktivní fáze ve vztazích EU – Austrálie.¹⁸³ Důvodem pro tento názor není jen skutečnost, že vztahy dostaly nový komplexní právní a politický rámec, ale také rozšíření okruhu subjektů, které se bilaterálních vztahů EU – Austrálie aktivně účastnily. Tyto subjekty zahrnovaly soukromý sektor, občanskou společnost i jiné zájmové skupiny, což bylo některými tehdejšími experty aprobováno jako pozitivní trend, který je třeba dále podporovat.¹⁸⁴ Kvalita bilaterální relace EU – Austrálie tak opět jednoznačně vzrostla, ať už v důsledku rozšíření právního a politického rámce o nové oblasti spolupráce, nebo v důsledku širší účasti společenských skupin na interakcích v rámci této bilaterální relace.

Vedle hlediska *liberalismu*, které bylo již od 90. let v bilaterálních vztazích EU – Austrálie převažující a sjednání Dohody o partnerství bylo v tomto směru dalším krokem k posílení vzájemné provázanosti a výrazem snahy o maximalizaci benefitů plynoucích ze vzájemné spolupráce, je v případě Dohody o partnerství konečně podle mého názoru možné uplatnit také prizma *konstruktivismu*. Jak bylo uvedeno již v kapitole 2.3 výše, *sociální konstruktivismus* v mezinárodních vztazích vychází mj. z teze, že vztahy mezi aktéry jsou

¹⁸¹ *European Union – Australia Partnership Framework*. Online. In: EUR-LEX. 2008. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/124240/partnership_framework2009eu_en.pdf [cit. 2024-06-28].

¹⁸² MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 445.

¹⁸³ MURRAY, Philomena a ZOLIN, M. Bruna. Australia and the European Union: conflict, competition or engagement in agricultural and agri-food trade? Online. *Australian Journal of International Affairs*. 2012, roč. 66, č. 2, s. 187. ISSN 1035-7718. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10357718.2011.646481>. [cit. 2024-04-02].

¹⁸⁴ MARKOVIC, Nina. *Australia's relations with the European Union: towards a deeper regional engagement*. Online. In: Parliament of Australia. 2012. Dostupné z: https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_departments/Parliamentary_Library/pubs/BriefingBook44p/AustEU. [cit. 2024-06-29].

utvářeny také sociálními interakcemi mezi účastníky těchto vztahů, kterými však nejsou jen samotné státy a kvazistátní entity, ale také jejich občané a zájmové skupiny, které utvářejí. Sociální interakce pak podle *konstruktivistů* mohou hrát roli v utváření samotné zahraniční politiky mezi státními a kvazistátními aktéry. Rozšiřující se okruh subjektů, které se účastnily interakcí mezi oběma entitami, tak lze podle mého názoru vzít jako východisko k tvrzení, že to byla právě účast většího okruhu sociálních skupin na tvorbě zahraničních politik na obou stranách, která byla v procesu pokračující proměny spolupráce součinitelem (společně s jinými hledisky), která měla pozitivní vliv na stále se rozšiřující a prohlubující spolupráci mezi oběma entitami, která dále umocňovala transformaci původně konfliktního poměru mezi EU a Austrálií na více kooperační systém. Zájmům podnikatelských i nepodnikatelských subjektů z obou stran tato tendence určitě svědčila.

5.3 Rozvoj vztahů EU – Austrálie po roce 2008

5.3.1 Rostoucí role EU ve světě

V nultých letech 21. století prošly vztahy obou entit poměrně intenzivním vývojem v průběhu poměrně krátkého časového období. Kromě výše uvedeného sjednání Agendy pro spolupráci a následné Dohody o partnerství, která díky své komplexnosti a jasné politické vůli na obou stranách k rozšíření a prohloubení spolupráce jistě měla pozitivní vliv na kvalitu bilaterální relace, byl dalším důvodem pro její rozvoj obecně větší vliv EU na mezinárodní obchodní vztahy ve světě. Ten byl dán zejména tím, že v nultých letech 21. století dále zesilovala tendence EU působit na tvorbu politik a potažmo i legislativy ve třetích zemích, což se dělo dvěma způsoby. Jedna cesta byla přímá, tzn. např. zahrnutím specifických klauzulí do bilaterálních smluv mezi EU a třetími zeměmi (např. do dohod o volném obchodu).¹⁸⁵ Dalším, neméně významným způsobem však byl jev, kdy byla v rámci EU přijímána legislativa, která zakotvila specifickou regulaci, se kterou se musel dostat do souladu každý subjekt, který chtěl na jednotném vnitřním trhu působit, tedy i subjekt ze země mimo EU. Takový subjekt se pak musel chtít nechtě přizpůsobit unijní legislativě a uplatňovat ji ve své další podnikatelské činnosti (např. standardy kvality a bezpečnosti výrobků, podřízení se pravidlům ochrany hospodářské soutěže), čímž se její obsah nepřímo přenášel i na další subjekty. Tento jev se nazývá Bruselský efekt. Na základě přímého i nepřímého působení se tak EU stala v (relativně) globálním měřítku určující autoritou právní

¹⁸⁵ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 445.

regulace (tzv. *regulatory norm-setter*) nejen v oblasti mezinárodního obchodu.

Nazíráno pohledem *liberalismu* je jasné, že EU po přijetí Maastrichtské smlouvy, tedy zhruba v období po roce 1992 dále, které zahrnovalo zakotvení SZBP jako tzv. druhého pilíře Maastrichtské smlouvy (či tzv. Maastrichtského chrámu), zaujala aktivnější pozici v mezinárodních vztazích nejen ve vztahu k Austrálii. Celková tendence EU k chování v rámci mezinárodního společenství směrem k dosahování výhod ve vztazích s ostatními státy a entitami napříč geografickými oblastmi světa tak začala být v nultých a 10. letech 21. století jasně patrná. V souladu s idejemi *liberálního internacionalismu* tak EU vycházela z teze, že existuje významná souvislost mezi mírem a ekonomickým blahobytem. Sjednávání dalších mezinárodněprávních instrumentů, jako tomu bylo nejen ve výše uvedených případech ve vztahu s Austrálií, pak naplňovalo tezi *liberálního institucionalismu* o preferenci na straně EU směrem k zajištění institucionálního uspořádání v rámci mezinárodního systému tak, aby mohla spolupráce mezi aktéry vznikat a odpovídajícím způsobem fungovat.

Tendence k navázání spolupráce v dalších, specifických oblastech, tj. úzce vymezených oblastech nad rámec stávající Dohody o partnerství,¹⁸⁶ proto na sebe po roce 2008 nenechala dlouho čekat. Vzhledem k zahrnutí ochrany životního prostředí, klimatu i oceánů do oblastí spolupráce dle Dohody o partnerství se EU a Austrálie např. v roce 2012 pustily do vyjednávání dohody o nacenění uhlíkových emisí (*carbon pricing*), která měla zajistit propojení australského mechanismu naceňování uhlíkových emisí se systémem emisních povolenek EU (tzv. *EU Emissions Trading System – EU ETS*)¹⁸⁷ s plánovaným vstupem v účinnost k červenci 2015. Nicméně zrovna od sjednávání této dohody Austrálie nakonec k 2. červenci 2012 odstoupila.¹⁸⁸ Je tedy patrné, že ne ve všech oblastech nakonec vyjednávání mezi oběma aktéry přineslo očekávané úspěšné zakončení.

V období po roce 2008 bylo možné také pozorovat sbližování společných zájmů a starostí (*concerns*) Austrálie a EU ohledně demokracie, dodržování lidských práv a vlády práva v některých nestabilních regionech, včetně regionu Asie-Pacifiku, který byl pro Austrálii

¹⁸⁶ Dohoda o partnerství v sobě zahrnovala všechny oblasti spolupráce již dříve sjednané v rámci Společného prohlášení a Agendy pro spolupráci, proto když hovořím zde o oblastech spolupráce dle Dohody o partnerství, mám tím na mysli také oblasti spolupráce dle Společného prohlášení a Agendy pro spolupráci.

¹⁸⁷ *EU Emissions Trading System (EU ETS)*. Online. In: European Commission, DG CLIMA. 2024. Dostupné z: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets_en. [cit. 2024-07-29].

¹⁸⁸ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 445.

dlouhodobě prioritní oblastí zájmu a pro EU od 90. let 20. století a v průběhu nultých let 21. století rovněž. V tomto ohledu docházelo ke značné koordinaci agendy regionu Asie-Pacifiku mezi oběma entitami, včetně multilaterální agendy, která se tohoto regionu týkala. Právě důraz na koordinaci agendy společného zájmu na půdě multilaterálních struktur podle názoru expertů spolupráci mezi EU a Austrálií v období po přijetí Dohody o spolupráci charakterizovala.¹⁸⁹

Zvyšující se důraz na další, specifické oblasti spolupráce a koordinaci agend společného zájmu mezi Austrálií a EU nejen v jejich vzájemných bilaterálních vztazích, ale i na půdě mezinárodních organizací, je možné podle mého názoru považovat za projev aplikace prizmatu *liberálního institucionalismu* na straně obou aktérů v jejich chování v rámci mezinárodního společenství.

5.3.2 Dílčí problém vzájemných vztahů – krize eurozóny

Vývoj bilaterální relace po roce 2008 se však nenesl jen ve znamení idylického pozitivního ladění. Celosvětová finanční krize se kromě celkového negativního zasažení celosvětového ekonomického systému také podepsala do kvality vztahů EU – Austrálie. Krize veřejného dluhu (*sovereign debt crisis*) ovlivňující zejména členské státy eurozóny měla totiž svůj dopad i na tak vzdálenou zemi jako Austrálie, neboť negativní jevy s krizí spojené, jako vysoký dluh veřejných financí, neschopnost EU jej rychle řešit, nízký nebo žádný ekonomický růst jejích členských zemí, měly za následek snížení objemu zahraničních investic, jakož i snížení objemu exportu ze zemí EU do Austrálie, tudíž i potenciální snížení objemu australského HDP.¹⁹⁰ Ministři australské vlády premiérky Julie Gillard, která byla u moci v letech 2010 – 2013, proto neváhali EU kritizovat co do její neschopnosti krizi řešit a navrhnout EU způsoby řešení této krize, což se na evropské straně ovšem neseťkalo s příliš pozitivní odezvou.¹⁹¹

V důsledku krize eurozóny tak došlo k výměně poměrně kritické rétoriky mezi Austrálií a

¹⁸⁹ MURRAY, Philomena a ZOLIN, M. Bruna. Australia and the European Union: conflict, competition or engagement in agricultural and agri-food trade? Online. *Australian Journal of International Affairs*. 2012, roč. 66, č. 2, s. 197-198. ISSN 1035-7718. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10357718.2011.646481>. [cit. 2024-04-02].

¹⁹⁰ MASCITELLI, Bruno a PARK, Sang-Chul. The Impact of the Eurozone Crisis on Australia and South Korea. Online. *International Journal of Business and Social Science*. 2012, roč. 3, č. 9, s. 231. Dostupné z: <https://researchbank.swinburne.edu.au/file/3d888d11-8676-48ce-baca-d731a86cba85/1/PDF%20%28Published%20version%29.pdf>. [cit. 2024-07-29].

¹⁹¹ YENCKEN, Edward. From the Common Agricultural Policy to the Eurozone Crisis: Bilateral Disputes in the Australia-EU Relationship. *Round table (London)* [online]. Routledge, 2018, 107(5), s. 592-593 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0035-8533. Dostupné z: doi:10.1080/00358533.2018.1527519.

EU, která, třebaže nebyla tak silná jako v době uplatňování SZP před její reformou v 90. letech 20. století, znamenala jisté dílčí, dočasné ochlazení bilaterálních vztahů. Objektivním důvodem byla bezpochyby obava australské politické reprezentace, že se podobná krize může „přelít“ do Austrálie, a to i vzhledem ke sblížení obou entit a jejich spolupráci ve více oblastech na základě Dohody o partnerství, např. v oblasti ochrany životního prostředí, neboť australská vláda tehdy zvažovala propojení systémů obchodování s emisními povolenkami (*emission trading schemes*) se systémem fungujícím v rámci EU,¹⁹² jak již bylo uvedeno výše.

Někteří experti byli toho názoru, že krize eurozóny oslabila (přinejmenším na několik let) geopolitickou pozici EU jako globálního politického a ekonomického aktéra, v důsledku čehož se australská zahraniční politika začala více orientovat na region Asie-Pacifiku.¹⁹³

I přes jistou míru existující kritiky EU ze strany části australské politické reprezentace a australské veřejnosti v době krize eurozóny se tehdejší australská vláda premiéra Anthonyho Abbotta, která byla u moci v letech 2013–2015, snažila o pozitivní přestování vztahů s EU, důkazem čehož bylo její rozhodnutí pokračovat ve vyjednávání Rámcové dohody, která nakonec byla roku 2017 skutečně přijata.

I na této dílčí „podkapitole“ vývoje bilaterální relace je vidět, jak se uplatnila různá hlediska přístupu obou aktérů ve vzájemných vztazích. Jasně se totiž projevilo, že ekonomické záležitosti mají vysokou prioritu, a to i přes značné rozvinutí bilaterální relace směrem k jiným, neekonomickým agendám. Zájmy vlastních obyvatel na prosperitě související samozřejmě také s přílivem zahraničních investic či exportu zboží z EU australská vláda pochopitelně stále stavěla vysoko na pomyslném žebříčku priorit. Pokud by tato prosperita měla být ohrožena, neváhala australská politická reprezentace jít s EU do konfliktu v politické rovině a riskovat tak dílčí ochlazení vztahů s EU. I tak se ale jednalo spíše o dočasné ochlazení (v řádu několika málo let), které podle mého názoru neoslabilo dlouhodobou tendenci aplikace hledisek *liberalismu* ve vzájemných vztazích směřujícím k dalšímu rozvoji vzájemné spolupráce vedoucí ve výsledku k dosažení přínosů na obou stranách. Další prohloubení bilaterálních vztahů na sebe pak nenechalo dlouho čekat.

¹⁹² YENCKEN, Edward. From the Common Agricultural Policy to the Eurozone Crisis: Bilateral Disputes in the Australia-EU Relationship. *Round table (London)* [online]. Routledge, 2018, 107(5), s. 586 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0035-8533. Dostupné z: doi:10.1080/00358533.2018.1527519.

¹⁹³ Tamtéž, s. 586-587.

5.3.3 Cesta k Rámcové dohodě a FTA

Austrálie a EU vstoupily do druhé dekády 21. století ve znamení blížícího se výročí 50 let od navázání diplomatických styků. Třebaže se EU i Austrálie dlouhodobě hlásí k hodnotám demokracie, právního státu, liberální demokracie apod.,¹⁹⁴ jejich vzájemné vztahy rozhodně nebyly bezproblémové, jak bylo demonstrováno výše. I tak ale obě strany pokračovaly ve spolupráci v mnoha oblastech dle Dohody o partnerství, čímž se otevřela cesta ke sjednání Rámcové dohody mezi Evropskou unií a jejími členskými státy na jedné a Austrálií na straně druhé, a to již přibližně roku 2012/2013.

V tomto ohledu podstatným, pro obě strany motivačním faktorem byla také podle mého názoru skutečnost, že v posledních přibližně dvou desetiletích dochází k růstu významu politik jako je mj. politika ochrany životního prostředí, rozvojové spolupráce, boje proti (nadanárodnímu) terorismu, migrace či spolupráce v oblasti vědy, výzkumu a vzdělávání. Spolupráce mezi oběma aktéry v těchto oblastech probíhala v tomto období již přibližně druhou dekádu, neboť tyto oblasti již dříve byly zahrnuty do výše zmíněné Agendy pro spolupráci z roku 2003.

Oba aktéři proto přistoupili k vyjednávání Rámcové dohody, jejíž účelem mělo být upevnění strategického partnerství mezi Austrálií a EU, jakož i podpora bližších vazeb mezi jejich politickými představiteli, ale i podnikatelskými subjekty a v neposlední řadě občanskou společností.¹⁹⁵ Vyjednávání Rámcové dohody bylo dokončeno v roce 2016 v době vlády premiéra Malcolma Turnbulla. Za jeho vlády, roku 2018, bylo rovněž zahájeno vyjednávání podmínek FTA,¹⁹⁶ které pokračuje dodnes.

Rámcová dohoda byla pro bilaterální vztahy významná i z toho důvodu, že se jednalo o konečně o mezinárodní smlouvu (tzv. *treaty-level agreement*), která měla být komplexní v nejširším smyslu, tedy nikoli pouze o politickou deklaraci nebo sektorovou dohodu. Vzhledem k tomu, že vstoupila v účinnost až k 21. říjnu 2022, o ní bude podrobněji pojednáno v další kapitole. Každopádně Austrálie a EU prostřednictvím uzavření Rámcové dohody opětovně, po 9 letech od přijetí Dohody o partnerství, vyjádřily sobě navzájem

¹⁹⁴ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 431.

¹⁹⁵ *Vztahy mezi EU a Austrálií: dnes vstoupila v platnost rámcová dohoda*. Online. In: Rada Evropské unie. 2022. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2022/10/21/eu-australia-relations-framework-agreement-enters-into-force-today/>. [cit. 2024-04-02].

¹⁹⁶ YENCKEN, Edward. From the Common Agricultural Policy to the Eurozone Crisis: Bilateral Disputes in the Australia-EU Relationship. *Round table (London)* [online]. Routledge, 2018, 107(5), s. 586 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0035-8533. Dostupné z: doi:10.1080/00358533.2018.1527519.

respekt a vůli spolupracovat ve více výše vyjmenovaných oblastech společného zájmu.¹⁹⁷

5.4 Shrnutí a teoretická reflexe zlepšení vztahů EU a Austrálie

Proč se tedy v období přibližně od 90. let 20. století až 10. let 21. století zlepšila kvalita vztahů EU – Austrálie? Z výše uvedeného plyne reálně několik faktorů, které na toto zlepšení mohly mít vliv. Prvním faktorem může být celkový pokles důležitosti problému SZP, resp. jednostranného zaměření australské politické reprezentace na tento problém, který započal už na začátku 90. let. Za druhý faktor pak může být považována celková proměna role EU v globálním kontextu, tzn. zvýšení signifikance role EU z důvodu postupného posilování jejích politik a zesílení její supranacionality. Třetím faktorem pak může být celkový vzestup důležitosti a závažnosti bezpečnostních hrozeb v globálním kontextu, které obě strany sdílely. Konečně čtvrtým faktorem byl společný zájem obou entit o region Asie-Pacifiku.¹⁹⁸

Jak bylo naznačeno výše, zlepšení vztahů v tomto období lze vysvětlit především ve světle *liberalismu*. Oba aktéři jednoznačně již od 90. let ve vzájemných bilaterálních vztazích podnikali kroky ke sjednání mezinárodněprávních instrumentů, nejprve sektorových, následně však komplexních, a to za účelem posílení vzájemné provázanosti, přičemž tento kurz lze podle mého názoru považovat za výraz snahy o maximalizaci benefitů plynoucích ze vzájemné spolupráce.

Vedle převažujícího hlediska *liberalismu* na vzájemné vztahy je uplatnitelný také pohled *realismu*, což je vidět na obsahové stránce Agendy pro spolupráci nebo Dohody o partnerství. Oba státy se i nadále snažily o zajištění svých bezpečnostních zájmů, v souladu s idejemi *neorealismu*, tzn. oba aktéři se snažili utvářet svou bezpečnostní politiku svépomocně za účelem zajištění vlastní bezpečnosti, pokud zvážíme obecně jejich přístup v rámci celého mezinárodního společenství. Sjednání Agendy pro spolupráci a Dohody o partnerství je však na místě nazírat i pohledem *liberalismu*. I zde je totiž patrná snaha o dosažení výhod na obou stranách, a to ve formě institucionalizované spolupráce, konkrétně ve formě širšího bilaterálního instrumentu v duchu *liberalismu*, jako již dříve v případě Společného prohlášení, nově tedy kromě již stávající spolupráce dle Společného prohlášení a sektorových dohod také v bezpečnostně-politické oblasti.

¹⁹⁷ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 432.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 431.

V případě sjednání obou komplexních bilaterálních instrumentů je také možné uplatnit prizma *konstruktivismu*. Důraz obou dohod na roli občanské společnosti lze vnímat jako výraz uplatnění teze *konstruktivismu*, že sociální interakce mohou hrát roli v utváření samotné zahraniční politiky mezi státními a kvazistátními aktéry. Rozšíření okruhu subjektů, jejichž zájmy jsou v těchto komplexních dohodách řešeny, tak lze podle mého názoru vzít jako východisko k tvrzení, že to byla právě jejich účast na tvorbě zahraniční politiky na obou stranách, která byla v procesu pokračující pozitivní kvalitativní proměny spolupráce součinitelem (společně s jinými hledisky) stále se rozšiřující a prohlubující spolupráce mezi oběma entitami, která dále umocňovala transformaci původně konfliktního poměru mezi EU a Austrálií na více kooperační systém.

6. Současná podoba vztahů EU – Austrálie: 2017 – současnost

Přestože tedy některé komplikace v bilaterálních vztazích EU – Austrálie přetrvávají, převládá v nich v období posledních cca 3 desetiletí převážně spolupráce nežli konflikt. Více expertů se shoduje na tom, že rozhodujícím (sou)činitelem zlepšení bilaterálních vztahů byla právě reforma SZP na začátku 90. let 20. století.¹⁹⁹ Další navazující politické a právní akty mezi oběma stranami, tzv. Společné prohlášení z roku 1997, Agenda pro spolupráci z roku 2003, Dohoda o partnerství z roku 2008 pak otevřely cestu ke klíčovým mezinárodním dohodám – Rámcové dohodě z roku 2017 a stále sjednávané FTA.

Z hlediska jednotlivých oblastí politik roste po dobu posledních desetiletí důležitost politiky ochrany životního prostředí, boje proti (nadměrnému) terorismu, ale také intenzita a objem mezinárodního obchodu mezi aktéry, rozvojové spolupráce či obecněji důležitost zajištění mezinárodní bezpečnosti. Státy mají tendenci řešit také problémy a výzvy jako migraci, mezinárodní justiční a policejní spolupráci či klimatickou změnu.²⁰⁰

V předchozí kapitole výklad dospěl z hlediska časového rámce až k době velmi nedávné. Dovolím si nyní ještě v hlavních rysech pojednat o aspektech a mezinárodněprávních instrumentech, které jsou nejvíce relevantní pro bilaterální vztahy EU – Austrálie v současné době.

6.1 Rámcová dohoda EU – Austrálie

Rámcová dohoda mezi Evropskou unií a jejími členskými státy na straně jedné a Austrálií na straně druhé, která byla jménem EU podepsána dne 29. září 2016 a jménem Austrálie dne 7. srpna 2017, vstoupila v účinnost po ratifikaci všemi členskými státy EU a samotnou Austrálií dne 21. října 2022.²⁰¹ Tato Rámcová dohoda představuje v chronologickém pořadí poslední a v historickém i soudobém kontextu vztahů EU – Austrálie bezpochyby nejvýznamnější smlouvu, která kdy mezi oběma stranami byla uzavřena. Její výrazný

¹⁹⁹ YENCKEN, Edward. From the Common Agricultural Policy to the Eurozone Crisis: Bilateral Disputes in the Australia-EU Relationship. *Round table (London)* [online]. Routledge, 2018, 107(5), s. 586 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0035-8533. Dostupné z: doi:10.1080/00358533.2018.1527519.

²⁰⁰ MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 431.

²⁰¹ *Framework Agreement between the European Union and Australia*. Online. In: DFAT. 2022. Dostupné z: <https://www.dfat.gov.au/geo/europe/european-union/australia-european-union-eu-framework-agreement>. [cit. 2024-07-24].

význam je dán zejména její komplexností, rozsahem řešených agend, detailností a propracovaností jejích ustanovení²⁰² i politickým významem, který jí obě strany přisuzují. Političtí představitelé obou stran ji dokonce v době jejího sjednání označili za počátek nové éry vzájemné spolupráce.²⁰³

Obsahově se pak Rámcová dohoda dotýká všech oblastí spolupráce, které řešila předchozí Dohoda o partnerství, jmenovitě tedy: 1) politického dialogu a spolupráce ve věcech zahraniční a bezpečnostní politiky, 2) rozvojové a humanitární spolupráce, 3) spolupráce ve věcech ekonomických a obchodních záležitostí, 4) spolupráce v záležitostech spravedlnosti, svobody a bezpečnosti, 5) spolupráce v oblasti vědy, výzkumu, inovací a informační společnosti, 6) spolupráce ve sféře vzdělávání a kultury, 7) spolupráce na agendě udržitelného rozvoje, energetiky a dopravy.²⁰⁴

Rámcová dohoda jde v jednotlivých oblastech do většího detailu než předchozí instrumenty, neboť – obdobně jako třeba Dohoda o partnerství – rozvádí jednotlivá ustanovení tak, že nejprve daný článek Rámcové dohody zahrnuje nejprve obecnější princip (např. že strany souhlasí s nezbytností ochrany přírodních zdrojů a biodiverzity), následně obecnější závazek ke spolupráci (např. že strany se zavazují posílit svou spolupráci na ochraně životního prostředí) a konečně pak stanovuje dílčí závazky ke konkrétním činnostem (např. vést dialog na vysoké úrovni o záležitostech spojených s ochranou životního prostředí, účastnit se vyjednávání a implementace multilaterálních smluv v této oblasti atp.).²⁰⁵

Z hlediska institucionálního rámce vzájemné spolupráce Rámcová dohoda umožňuje, aby byla jako komplexní dokument doplňována do budoucna dalšími, specifickými dohodami a ujednáními, a to v jakékoli ze stanovených oblastí spolupráce.²⁰⁶ Je tedy vidět, že Rámcová

²⁰² Délka textu činí dle oficiální verze v PDF dostupné na EUR-LEX, legislativním portálu EU, celkem 29 stran, tedy výrazně více než tomu bylo v případě Dohody o partnerství, Agendy pro spolupráci nebo Společného prohlášení. Viz: *Framework Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Australia, of the other part*. Online. In: EUR-LEX. 2017. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22017A0915\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22017A0915(01)). [cit. 2024-07-24].

²⁰³ *The European Union and Australia sign Framework Agreement to deepen cooperation*. Online. In: European External Action Service. 2017. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/node/30798_en. [cit. 2024-07-24].

²⁰⁴ *Framework Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Australia, of the other part*. Online. In: EUR-LEX. 2017. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A22017A0915%2801%29>. [cit. 2024-06-28].

²⁰⁵ Čl. 45 Rámcové dohody. Viz: *Framework Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Australia, of the other part*. Online. In: EUR-LEX. 2017. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22017A0915\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22017A0915(01)). [cit. 2024-07-24].

²⁰⁶ Čl. 55 Rámcové dohody. Viz: *Framework Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Australia, of the other part*. Online. In: EUR-LEX. 2017. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22017A0915\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22017A0915(01)). [cit. 2024-07-24].

dohoda další rozvoj předpokládá a že záměrem normotvůrců je v jejím případě to, aby skutečně vytvořila dlouhodobý právní rámec, ve kterém bude celková spolupráce mezi EU a Austrálií do budoucna fungovat. Předpoklad je tedy, že další, např. sektorové dohody budou sjednávány v souladu s Rámcovou dohodou a s referencí na ni.

Rámcová dohoda také ustanovuje Stálý výbor (*Joint Committee*) složený ze zástupců obou stran, jehož hlavním úkolem je realizace konzultací za účelem usnadnění provádění této dohody a také udržování celkové koherence vztahů obou aktérů.²⁰⁷ I z tohoto ustanovení je tedy patrné, že obě strany kladou důraz na hladké fungování vzájemné spolupráce a jsou ochotny koordinovat ji ve stále více institucionalizované formě. Rámcová dohoda zakotvuje také poměrně podrobně mechanismus řešení sporů,²⁰⁸ což je obvykle důležitý prvek každé mezinárodní smlouvy a vůbec důležitá modalita jakéhokoli mezinárodněprávního vztahu.²⁰⁹

Rámcová dohoda je tak právem považována za co do rozsahu spolupráce, její propracovanosti i významu za nejvýznamnější mezinárodní smlouvu, která kdy byla mezi EU/ES a Austrálií sjednána, neboť v sobě zahrnuje úpravu celé škály oblastí spolupráce (včetně dosavadních), které konsoliduje do jednoho komplexního mezinárodněprávního předpisu.²¹⁰

I sjednání Rámcové dohody lze tedy vnímat jako výraz pokračující tendence k prohlubování spolupráce za účelem dosažení maximalizace přínosů pro obě strany, plně v duchu *liberalismu*. Uplatňuje se tak více liberálních směrů, kromě zřejmého hlediska *ekonomického liberalismu* lze tak podle mého názoru vnímat dosažení sjednání Rámcové dohody jako projev tendence obou aktérů k dosažení vyššího stupně institucionálního uspořádání vzájemných vztahů v souladu s myšlenkovým základem *liberálního institucionalismu*. Rozhodnutí učinit krok tímto směrem lze také vnímat prizmatem *demokratického liberalismu* jako učinění volby mezi konfliktem a mírem, kdy oba aktéři po

²⁰⁷ Čl. 45 Rámcové dohody. Viz: *Framework Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Australia, of the other part*. Online. In: EUR-LEX. 2017. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22017A0915\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22017A0915(01)). [cit. 2024-07-24].

²⁰⁸ Čl. 57 Rámcové dohody. Viz: *Framework Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Australia, of the other part*. Online. In: EUR-LEX. 2017. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22017A0915\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22017A0915(01)). [cit. 2024-07-24].

²⁰⁹ Základní problém mezinárodního práva veřejného spočívá v jeho (ne)vymahatelnosti. Na rozdíl od práva vnitrostátního neexistuje skutečně globální justiční autorita, která by stála „nad státy“ a měla proto bez dalšího pravomoc o sporech mezi nimi rozhodovat. Proto se způsob řešení sporů obvykle řeší v dané mezinárodní smlouvě, většinou formou ustanovení dohádovacího výboru *ad hoc* nebo odkazem na externí soudní instituci.

²¹⁰ MATERA, Margherita a MURRAY, Philomena. Australia's relationship with the European Union: from conflict to cooperation. Online. *Australian Journal of International Affairs*. 2018, roč. 72, č. 3, s. 180. ISSN 1035-7718. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10357718.2018.1453475>. [cit. 2024-04-02].

dočasném ochlazení vztahů v důsledku krize eurozóny, jak bylo popsáno v předchozí kapitole, zvolili opět prohloubení spolupráce, a to právě formou institucionalizace vztahů.

6.2 Vyjednávání FTA

Vyjednávání již zmíněné Dohody o volném obchodu (FTA) je jedním ze současných stěžejních témat bilaterální relace EU – Austrálie, neboť absence komplexní dvoustranné obchodní dohody byla odborníky vnímána jako zásadní nedostatek bilaterálních vztahů EU – Austrálie.²¹¹

Prvotní nápad na sjednání FTA se objevil již roku 2013, nicméně reálně obě strany přikročily k započetí procesu jejího vyjednávání až v listopadu 2015.²¹² Potenciální prostor ke sjednání FTA se nicméně v rámci australské zahraniční politiky reálně objevil v 10. letech 21. století, neboť v té době si australské vládní kabinet (tzn. vlády pod vedením premiérů Abbotta, Turnbulla a Morrisona) stanovily za svou prioritu sjednání dvoustranných FTA se svými hlavními obchodními partnery, tj. s Japonskem, Jižní Koreou a Čínou. Tato tendence se promítla i do procesu tvorby zahraniční politiky Austrálie vůči jiným významným subjektům mezinárodního společenství, včetně EU.²¹³ Vzhledem k již existujícím sektorovým dohodám se ostatně sjednání FTA jako komplexního rámcového právního instrumentu pro oblast obchodu nabízelo analogicky s tehdy počínajícím procesem sjednávání Rámcové dohody, která zase pokrývala jiné oblasti spolupráce.

Co se týče obchodních vztahů EU – Austrálie, jejich rozvoj v tomto období nebyl nutně spjat s (potenciálním) sjednáním FTA, ale také rovněž se sjednáním Rámcové dohody, která byla údajně na obou stranách pokládána za prioritu, neboť právě ona měla poskytnout širší rámec vzájemným vztahům, včetně vnějších ekonomických vztahů.²¹⁴ Je ale třeba mít na paměti, že zemědělství bylo i nadále považováno za stěžejní oblast potenciálních sporů mezi oběma stranami, a proto i celkově za potenciální překážku sjednání FTA.²¹⁵ I proto byla

²¹¹ MATERA, Margherita a MURRAY, Philomena. Australia's relationship with the European Union: from conflict to cooperation. Online. *Australian Journal of International Affairs*. 2018, roč. 72, č. 3, s. 183. ISSN 1035-7718. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10357718.2018.1453475>. [cit. 2024-04-02].

²¹² Tamtéž, s. 180.

²¹³ YENCKEN, Edward. From the Common Agricultural Policy to the Eurozone Crisis: Bilateral Disputes in the Australia-EU Relationship. *Round table (London)* [online]. Routledge, 2018, 107(5), s. 590 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0035-8533. Dostupné z: doi:10.1080/00358533.2018.1527519.

²¹⁴ Tamtéž, s. 590-591.

²¹⁵ MATERA, Margherita a MURRAY, Philomena. Australia's relationship with the European Union: from conflict to cooperation. Online. *Australian Journal of International Affairs*. 2018, roč. 72, č. 3, s. 183. ISSN 1035-7718. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10357718.2018.1453475>. [cit. 2024-04-02].

oblast zemědělství do vyjednávání zařazena a stanovena jako prioritní.

Vyjednávání FTA začalo formálně k 18. červnu 2018, neboť krátce předtím, v květnu 2018, Rada EU schválila mandát pro EK k vyjednávání s australským ministerstvem zahraničních věcí a obchodu.²¹⁶ Motivaci států ke sjednání FTA lze spatřovat samozřejmě ve více ohledech, nicméně předně je třeba říci, že objem dvoustranného obchodu mezi oběma entitami byl již po desetiletí významný. V roce 2017 kupř. činil objem dvoustranného obchodu se zbožím 47,7 mld. EUR (tzn. cca 70,2 mld. AUD), EU se tak umístila v roce 2017, tedy před zahájením vyjednávání FTA, jako obchodní partner Austrálie na druhém místě co do objemu obchodu se zbožím. Pro EU pak byla Austrálie ten samý rok 18. nejdůležitějším obchodním partnerem ve stejné kategorii.²¹⁷ V pozdějších letech pak objem vzájemného obchodu stoupal, např. ve finančním roce²¹⁸ 2021–2022 činil objem dvoustranného obchodu se zbožím i službami mezi oběma entitami částku 65,9 mld. EUR (tzn. cca 97 mld. AUD).²¹⁹ Významné jsou i přímé zahraniční investice (*foreign direct investment*), kdy např. v roce 2022 činil objem FDI podnikatelských subjektů z EU v Austrálii 125,8 mld. EUR a objem FDI podnikatelských subjektů z Austrálie směřujících do EU pak 20,2 mld. EUR.²²⁰

Z údajů o obchodu se zbožím mezi EU a Austrálií za léta 2021–2023 lze vyčíst, že objem exportu zboží z EU do Austrálie v posledních letech v zásadě mírně stoupá nebo stagnuje, neboť v roce 2021 činil 33,1 mld. EUR, v roce 2022 pak již 38,5 mld. EUR a v roce 2023 rovněž 38,5 mld. EUR. Dovoz zboží z Austrálie do EU v roce 2021 činil 9,3 mld. EUR, v roce 2022 pak již 17,7 mld. EUR a v roce 2023 13,6 mld. EUR.²²¹ Objem importu zboží z Austrálie do EU byl v daných letech co do objemu v porovnání s exportem zboží z EU do Austrálie výrazně nižší, což je v souladu s dlouhodobou tendencí, kdy EU do Austrálie více vyváží, než z ní dováží.

²¹⁶ *EU-Australia Trade Agreement: Towards an EU-Australia trade agreement*. Online. In: European Commission, DG TRADE. 2024. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/australia/eu-australia-agreement_en. [cit. 2024-07-24].

²¹⁷ *EU-Australia*. Online. In: European Services Forum. 2018. Dostupné z: <https://www.esf.be/new/bilateral-negotiations/eu-ongoing-bilateral-negotiations/eu-australia/>. [cit. 2024-06-26].

²¹⁸ Finanční rok dle australských právních předpisů začíná k 1. červenci každého kalendářního roku a končí k 30. červnu kalendářního roku následujícího. Více např. na: <https://sleek.com/au/resources/what-are-the-tax-dates-in-australia/>.

²¹⁹ *Australia-European Union Free Trade Agreement*. Online. In: Australian Department of Foreign Affairs and Trade. 2024. Dostupné z: <https://www.dfat.gov.au/trade/agreements/negotiations/aeufta>. [cit. 2024-04-02].

²²⁰ Příloha č. 3 diplomové práce.

²²¹ Příloha č. 1 diplomové práce.

Obdobně pak obchod se službami zaznamenal obdobnou tendenci růstu, kdy objem exportu služeb z EU do Austrálie v roce 2021 činil 19,4 mld. EUR, v roce 2022 pak již 25,4 mld. EUR. Dovoz služeb z Austrálie do EU pak v roce 2021 činil 7,1 mld. EUR, v roce 2022 pak již 8,9 mld. EUR.²²² I v tomto případě tedy platí, že objem importu služeb z Austrálie do EU byl v daných letech co do objemu v porovnání s exportem služeb výrazně nižší.

Australské ministerstvo zahraničních věcí a obchodu proto spatřuje potenciální přínosy FTA ve výrazném zlepšení přístupu australských exportérů na jednotný vnitřní trh EU, včetně garantovaného přístupu pro australské poskytovatele služeb, dále pak v možnosti zvýšení míry investic na obou stranách, v předvídatelnějších obchodních příležitostech, snížení nákladů (zejména pro malé a střední podniky) či ve větším výběru zboží a služeb pro spotřebitele.²²³

Evropská komise, která je v rámci EU zodpovědná za oblast vnějších ekonomických vztahů,²²⁴ pak spatřuje potenciální výhody FTA v odstranění překážek pro export podnikatelských subjektů z EU do Austrálie (zejména malých a středních podniků), v narovnání podmínek na australském trhu pro podnikatelské subjekty pocházející z EU s podmínkami platnými pro subjekty z ostatních zemí, které mají s Austrálií uzavřenou dohodu o volném obchodu, nebo v ochraně regionálních značek potravinových a nápojových výrobků z EU před imitacemi v Austrálii. Současně pak EK předvídá zvýšení objemu vzájemného obchodu EU a Austrálie až o třetinu,²²⁵ resp. o 4,9 mld. EUR na straně EU a o 4,2 mld. EUR (tzn. cca 6,95 mld. AUD) na straně Austrálie.²²⁶

První kolo vyjednávání se uskutečnilo v červenci 2018, následně další dvě kola se konala do března 2019. Obě strany prezentovaly své pozice jedna druhé a vznikly první návrhy textu FTA. Během čtvrtého kola vyjednávání konaného v červenci 2019 byly řešeny první rozpory v představách obou stran spočívající zejména v definici konceptů používaných v textu FTA a zapojení konkrétních úřadů do mechanismu aplikace FTA. Následná kola se zaměřila hlavně na modus zajištění přístupu podnikatelských subjektů z jedné strany na trh druhé

²²² Příloha č. 2 diplomové práce.

²²³ *Australia-European Union Free Trade Agreement fact sheet*. Online. In: DFAT. 2022. Dostupné z: <https://www.dfat.gov.au/trade/agreements/negotiations/aeufta/australia-european-union-fta-fact-sheet>. [cit. 2024-07-24].

²²⁴ Oblast vnějších ekonomických vztahů, včetně sjednávání dohod o volném obchodu, spadá do společné obchodní politiky, která je jednou z výlučných pravomocí EU dle primárního práva EU.

²²⁵ *EU-Australia Trade Agreement: Towards an EU-Australia trade agreement*. Online. In: European Commission, DG TRADE. 2024. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/australia/eu-australia-agreement_en. [cit. 2024-07-24].

²²⁶ Viz Příloha č. 4 diplomové práce.

strany, jakož i na způsoby uplatnění právní regulace nebo ochranu zeměpisných označení.²²⁷

Frekvence konání jednotlivých kol vyjednávání se postupně zvyšovala, interval mezi jednotlivými koly vyjednávání se tak zkracoval a obecně každé kolo vyjednávání zaznamenalo posun pozitivním směrem. Vyjednávání pokračovalo během jednotlivých vln pandemie COVID-19 i virtuální formou, kdy obě strany diskutovaly jednotlivé dílčí aspekty FTA²²⁸ a podařilo se jim tak již v 9. kole vyjednávání předběžně některé kapitoly uzavřít.²²⁹

Většinu kapitol plánovaného FTA se pak podařilo do dovršení 11. kola vyjednávání (konaného v červnu 2021) projednat a dosáhnout na nich shody, ať už jde o obchod se zbožím, službami, investice, technické překážky obchodu, udržitelný rozvoj v obchodních vztazích, právo duševního vlastnictví včetně zeměpisných označení nebo sanitární a fytosanitární opatření.²³⁰ V rámci následných kol vyjednávání byly pak dále předběžně uzavřeny další čtyři kapitoly, přičemž poslední, 15. kolo vyjednávání se konalo v dubnu 2023. Až doposud tak bylo realizováno celkem 15 kol vyjednávání.²³¹

Bohužel podzim roku 2023 zaznamenal neúspěch, neboť vyjednávání FTA mezi oběma stranami byla k 29. říjnu 2023 přerušena.²³² V rámci dalšího kola vyjednávání (reálně 16.), které se tentokrát konalo na okraj summitu G7 v japonské Ósace, se oběma stranám totiž nepodařilo dosáhnout shody na podobě zbývajících kapitol FTA, a to z důvodu přetrvávajících neshod ohledně přístupu na trh se zemědělskými výrobky. Zásadní problém je podle názoru unijních vyjednavců v tom, že australská strana opětovně předložila v tomto směru požadavky, které ale neodpovídají již učiněnému posunu v jednání, resp. již

²²⁷ DELIVORIAS, Angelos. *Commission 2019-24 A Stronger Europe in the World EU-AUSTRALIA FREE TRADE AGREEMENT EU-AUSTRALIA FREE TRADE AGREEMENT* In "A Stronger Europe in the World". Online. In: European Parliament. 2024. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-international-trade-inta/file-eu-australia-fta?sid=8201>. [cit. 2024-07-24].

²²⁸ *Commission reports on eighth negotiating round with Australia*. Online. In: European Commission, DG TRADE. 2020. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/news/commission-reports-eighth-negotiating-round-australia-2020-10-13_en. [cit. 2024-07-24].

²²⁹ *Commission reports on ninth negotiating round with Australia*. Online. In: European Commission, DG TRADE. 2020. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/news/commission-reports-ninth-negotiating-round-australia-2020-12-22_en. [cit. 2024-07-24].

²³⁰ *Commission reports on eleventh negotiating round with Australia*. Online. In: European Commission, DG TRADE. 2021. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/news/commission-reports-eleventh-negotiating-round-australia-2021-06-17_en. [cit. 2024-07-24].

²³¹ DELIVORIAS, Angelos. *Commission 2019-24 A Stronger Europe in the World EU-AUSTRALIA FREE TRADE AGREEMENT EU-AUSTRALIA FREE TRADE AGREEMENT* In "A Stronger Europe in the World". Online. In: European Parliament. 2024. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-international-trade-inta/file-eu-australia-fta?sid=8201>. [cit. 2024-07-24].

²³² PACILLO, Lara. *Strong support for EU and Free Trade Agreement*. Online. In: University of Adelaide. 2024. Dostupné z: <https://www.adelaide.edu.au/newsroom/news/list/2024/07/19/strong-support-for-eu-and-free-trade-agreement>. [cit. 2024-07-24].

dříve sjednaným ústupkům na australské straně.²³³

Celkově ale podpora FTA např. ze strany australské veřejnosti zůstává vysoká. Nedávný výzkum veřejného mínění z dubna roku 2024 ukázal, že až 82 % respondentů uzavření FTA mezi EU a Austrálií podporuje (a naproti tomu pouze 2 % jsou proti),²³⁴ přičemž případné přínosy spatřuje zejména v potenciálním otevření jednotného vnitřního trhu EU australskému exportu (a tudíž i jeho nárůstu), zlepšení obchodních příležitostí pro australské podnikatelské subjekty, diverzifikaci destinací pro australský export nebo potenciální nárůst počtu pracovních příležitostí v Austrálii. Australané celkově mají pozitivní náhled na EU jako subjekt v globálním kontextu, kdy 57 % respondentů nahlíží na EU pozitivně (a pouze 8 % negativně), což je dokonce o něco málo více než na USA (o 2 % více respondentů) nebo na Čínu (o 25 % více respondentů nahlíží na EU pozitivně v porovnání s podílem respondentů s pozitivním náhledem na Čínu). EU je také australskou veřejností vnímána jako spolehlivější a hodnotově bližší obchodní partner než USA nebo Čína.²³⁵

S ohledem na dominanci převážně liberálního pohledu na vztahy EU – Austrálie v ekonomické oblasti je na místě nahlížet na FTA a záležitosti s ní spojené právě prizmatem *liberalismu*. Oba aktéři se opět snaží o maximalizaci přínosů pro obě strany, a proto podnikli poměrně zdlouhavý a komplikovaný proces vyjednávání, který se až donedávna vyvíjel dobře. Přes dosavadní suspenzi vyjednávání tento proces není ukončen a podle mého názoru lze vyslovit realistickou domněnku, že je možné očekávat jeho obnovení. Dosavadní silná tendence obou aktérů k prohlubování vzájemné spolupráce tomuto směru podle mého názoru nasvědčuje.

6.3 Zcela recentní vývoj: 2023 – 2024

Vztahy EU – Austrálie jsou pak předmětem poměrně živého vývoje i v aktuálním roce (2024), a to zejména v ekonomické oblasti. Toto není s podivem, neboť v posledních letech mnozí experti takový vývoj vztahů předpokládali, a to s odkazem na jejich významný

²³³ ALLENBACH-AMMANN, János. *EU, Australia fail to agree on trade deal*. Online. In: EURACTIV. 2023. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/eu-australia-fail-to-agree-on-trade-deal/>. [cit. 2024-06-26].

²³⁴ PACILLO, Lara. *Strong support for EU and Free Trade Agreement*. Online. In: University of Adelaide. 2024. Dostupné z: <https://www.adelaide.edu.au/newsroom/news/list/2024/07/19/strong-support-for-eu-and-free-trade-agreement>. [cit. 2024-07-24].

²³⁵ *A Survey of Australians' Attitudes to Trade with the European Union*. Online. In: University of Adelaide. 2024, s. 5. Dostupné z: https://iit.adelaide.edu.au/ua/media/2423/international-trade-survey-design-report_-_v3.pdf. [cit. 2024-07-24].

potenciál,²³⁶ navzdory aktuálně přerušnému vyjednávání FTA. Oblast ochrany klimatu, která je zakotvena v Rámcové dohodě,²³⁷ je totiž jednou z priorit pro obě strany, nemluvě o obecném nárůstu její důležitosti v posledních letech.

Dne 28. května 2024 proto bylo v Canberře podepsáno Memorandum o porozumění mezi EU a Austrálií.²³⁸ Memorandum se týká spolupráce mezi EU a Austrálií v oblasti kritických surovin (*critical raw materials*),²³⁹ a to ve vazbě na závazek obou entit k implementaci Pařížské klimatické dohody, tedy dosažení nulových emisí a urychlení přechodu jejich ekonomik k uhlíkové neutralitě do roku 2050. Účelem memoranda má být zvýšení intenzity spolupráce v oblasti kritických surovin, což lze vnímat v kontextu recentních aktivit západních států na tomto poli mimo jiné jako výraz jejich snahy o snížení vlivu Číny na mezinárodní dodavatelské řetězce kritických surovin.²⁴⁰ Důležitost přikládána právě kritickým surovinám je pochopitelná s ohledem na skutečnost, že tyto suroviny jsou nezbytné k výrobě moderní elektroniky (počítačové čipy, solární panely, ale i vojenské technické materiály pro výrobu dronů apod.),²⁴¹ ale i moderních, ekologicky nezávadných výrobků. Obvykle se jedná o suroviny jako lithium, kobalt nebo nikl.

Při příležitosti podpisu memoranda unijní komisař pro obchod Valdis Dombrovskis prohlásil, že Austrálie je v globálním měřítku lídrem v oblasti kritických surovin, a proto uzavření tohoto memoranda představuje významný krok ve společném úsilí EU a Austrálie směrem k zajištění udržitelnějších dodávek kritických surovin pro EU a s tím spojenému

²³⁶ Např. MATERA, Margherita a MURRAY, Philomena. Australia's relationship with the European Union: from conflict to cooperation. Online. *Australian Journal of International Affairs*. 2018, roč. 72, č. 3, s. 180. ISSN 1035-7718. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10357718.2018.1453475>. [cit. 2024-04-02].

²³⁷ Čl. 46 Rámcové dohody. Viz: *Framework Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Australia, of the other part*. Online. In: EUR-LEX. 2017. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22017A0915\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22017A0915(01)). [cit. 2024-07-24].

²³⁸ *EU and Australia sign partnership on sustainable critical and strategic minerals*. Online. In: European Commission. 2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_2904. [cit. 2024-06-04].

²³⁹ Kritické suroviny se obvykle definují jako ty suroviny, které mají klíčový hospodářský význam (pro danou zemi), nicméně není je možné (v dané zemi) těžit, a proto se musí dovážet. Více např. v Akčním plánu EU pro kritické suroviny dostupném z: *Critical Raw Materials Resilience: Charting a Path towards greater Security and Sustainability*. Online. In: European Commission. 2020. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/42849/attachments/2/translations/en/renditions/native>. [cit. 2024-06-04].

²⁴⁰ *EU, Australia sign critical minerals pact to diversify supply chains*. Online. In: Bloomberg. 2024. Dostupné z: <https://www.miningweekly.com/article/eu-australia-sign-critical-minerals-pact-to-diversify-supply-chains-2024-05-28>. [cit. 2024-06-04].

²⁴¹ *Memorandum of understanding between the European Union and Australia on strategic partnership on a sustainable critical and strategic minerals*. Online. In: Australian Government | Department of Industry Science and Resources. 2024. Dostupné z: <https://www.industry.gov.au/publications/memorandum-understanding-between-european-union-and-australia-strategic-partnership-sustainable-critical-and-strategic-minerals>. [cit. 2024-06-04].

posílení investic v tomto odvětví v rámci Austrálie. Důvodem pro spolupráci v této oblasti je bezpochyby také skutečnost, že Čína má aktuálně globálně významný podíl na dodávkách kritických surovin dalším zemím, což vystavuje některé západní státy, včetně USA, riziku případné exportní restriktce jako sankce, kterou Peking vůči Washingtonu může uplatnit z libovolného důvodu.²⁴²

Samotná australská vláda pak zdůrazňuje, že podepsání memoranda představuje vůli obou entit k posílení spolupráce v oblasti kritických a strategických surovin a rovněž zdůrazňuje výrazný potenciál k posílení investic a vytvoření pracovních míst v Austrálii v návaznosti na projekty, které budou v tomto odvětví realizovány, zejména pak v oblasti těžby a zpracování těchto materiálů.²⁴³ Po podepsání memoranda má následovat vypracování akčního plánu konkrétních kroků, jejichž cílem má být zlepšení spolupráce na projektech, které se týkají či budou týkat kritických surovin.²⁴⁴

Na okraj dlužno podotknout, že EU uzavřela v posledních letech obdobná memoranda i s jinými státy významnými v ekonomickém kontextu, jako např. s Kanadou či Ukrajinou (2021) Kazachstánem a Namibií (2022), Argentinou, Chile, Zambií, Demokratickou republikou Kongo a Grónskem (2023), konečně pak v letošním roce i s Norskem, Rwandou a Uzbekistánem.²⁴⁵ Uzavření memoranda s Austrálií je tedy součástí jejího širšího úsilí o navázání spolupráce se třetími zeměmi v této specifické oblasti.

Zahájení spolupráce mezi EU a Austrálií i v oblasti kritických surovin je tak dalším příkladem, že i přes v současnosti pozastavená vyjednávání FTA spolupráce v ekonomické oblasti (s přesahem např. do oblasti ochrany klimatu) mezi oběma aktéry pokračuje. Obě strany nadále zřejmě sledují cíl maximalizace benefitů pro obě strany a neváhají proto institucionalizovat spolupráci ve stále dalších oblastech.

Celkově jsou tak v současné době ve vztazích EU – Austrálie převažující hlediska

²⁴² *EU and Australia sign partnership on sustainable critical and strategic minerals*. Online. In: European Commission. 2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_2904. [cit. 2024-06-04].

²⁴³ *More opportunities to work with the EU on critical minerals*. Online. In: Australian Government | The Hon Madeleine King MP Minister for Resources and Minister for Northern Australia. 2024. Dostupné z: <https://www.minister.industry.gov.au/ministers/king/media-releases/more-opportunities-work-eu-critical-minerals>. [cit. 2024-06-04].

²⁴⁴ *EU, Australia sign critical minerals pact to diversify supply chains*. Online. In: Bloomberg. 2024. Dostupné z: <https://www.miningweekly.com/article/eu-australia-sign-critical-minerals-pact-to-diversify-supply-chains-2024-05-28>. [cit. 2024-06-04].

²⁴⁵ *EU, Australia sign MoU to cooperate on critical minerals*. Online. In: Reuters. 2024. Dostupné z: <https://www.reuters.com/markets/commodities/eu-australia-sign-mou-cooperate-critical-minerals-2024-05-28/>. [cit. 2024-06-04].

liberalismu, jelikož oba aktéři jasně v rámci volby mezi konfliktem a mírem volí raději mír, a to i za pomoci mezinárodních institucí, v souladu s idejemi *demokratického liberalismu*. Pokračující je i tendence patrná v bilaterální relaci již zhruba dvě dekády, a sice směřování obou aktérů k institucionálnímu uspořádání ve vzájemných vztazích, aby mohla spolupráce mezi nimi odpovídajícím způsobem fungovat a dále se rozvíjet v duchu *liberálního institucionalismu*. Sjednání a úspěšné fungování Rámcové dohody, jakož i nedávné uzavření Memoranda, jsou toho důkazem.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo představit téma vztahů EU – Austrálie v historickém a soudobém kontextu chronologicky tak, aby bylo možné představené poznatky, tj. klíčové aspekty vzájemných vztahů EU a Austrálie, analyzovat v přiměřené hloubce a šíři, zhodnotit je a dosáhnout tak zodpovězení výzkumné otázky. V neposlední řadě bylo cílem vykreslit současnou podobu těchto vztahů. Cílem bylo rovněž představit vývoj souvisejícího právního a institucionálního rámce dvoustranných vztahů, jakož i některé dílčí problémy, které rozvoj těchto vztahů provázely či nadále provázejí.

Hlavní výzkumnou otázkou této diplomové práce byla následující: **Proměňovala se kvalita vztahů EU – Austrálie v průběhu jejich historického vývoje?**

Z kapitol 4–6 plyne, že se kvalita bilaterálních vztahů EU – Austrálie rozhodně v čase proměňovala. Zatímco v 50. letech probíhalo ze strany Austrálie spíše ambivalentní posuzování, co pro ni může z geopolitického hlediska nově se rodící integrační celek na evropském kontinentě znamenat, a pro ES pak Austrálie byla stranou zájmu, v roce 1960 došlo k navázání diplomatických styků. Brzy poté vyvstaly na australské straně starosti o uplatňování ekonomického protekcionismu ze strany ES v oblasti zemědělské produkce, které byly spojeny zejména s obavou, že Spojené království vstoupí do ES a Austrálie tak kvůli uplatňování SZP i v UK přijde o své významné odbytiště. K tomu nakonec skutečně roku 1973 došlo a vztahy ES – Austrálie proto přibližně v letech 1973–1983 zažily své nejhorší období. Situace se začala pomalu měnit v 80. letech, kdy postupně obě strany podnikly v rámci bilaterální relace drobné vstřícné kroky. Rozhodující byly MacSharryho reformy SZP provedené na začátku 90. let, které měly za následek významnou redukci ekonomického protekcionismu na straně ES/EU, což mělo na kvalitu bilaterální relace pozitivní dopad. Obdobně také byla redukována míra protekcionismu na straně Austrálie. Předcházela jim ale také angažovanost Austrálie, ale i jiných států, na půdě GATT, která měla rovněž vliv na redukci ekonomického protekcionismu.

V 90. letech pak začala kvalita vztahů EU – Austrálie znatelně růst, došlo ke sjednání sektorových dohod a v roce 1997 pak Společného prohlášení. Začala být jasně patrná tendence ke konstruktivní spolupráci, která se následně i v nultých letech 21. století nesla v pozitivním duchu. Byly sjednány důležité bilaterální instrumenty – Agenda pro spolupráci v roce 2003 a Dohoda o partnerství v roce 2008, které upravily rámec pro spolupráci v mnoha jiných, nejen ekonomických oblastech. Spolupráce se tak rozrostla do šířky, nadále

se ale zlepšovala i její kvalita. Přes dílčí ochlazení v návaznosti na krizi eurozóny se vztahy i nadále vyvíjely pozitivně. Sjednání Rámcové dohody představuje jako nedávno přijatý komplexní právní rámec pro spolupráci jisté vyvrcholení této tendence. Vyjednávání FTA je sice od podzimu 2023 suspendované, ale to podle mého názoru neohrožuje celkovou tendenci ke stále robustnější spolupráci mezi oběma entitami a pokračující pozitivní trend rozvoje bilaterální relace.

Odpověď na výzkumnou otázku je tedy podle mého názoru jednoznačná: ano, kvalita vztahů EU – Austrálie se v čase proměňovala, a to tak, že měla v průběhu uplynulých přibližně 70 let v zásadě celkově vzestupnou tendenci, až na menší výkyvy. Z hlediska teorií mezinárodních vztahů v raném období převažovalo hledisko *realismu*, tzn. v zásadě nespolečné mezi oběma aktéry, zatímco zhruba od přelomu 80. a 90. let 20. století začalo převažovat hledisko *liberalismu*, kdy oba aktéři konečně ustoupili ze svých konfliktních pozic ohledně ekonomického protekcionismu a začaly s mnohem konstruktivnějším přístupem k bilaterální relaci, což mělo jednoznačně pozitivní ekonomické i jiné důsledky. Hledisko *liberalismu* jednoznačně převažuje dodnes, okrajově lze doplnit hledisko *konstruktivismu*, kdy zapojení občanské společnosti do interakcí mezi oběma aktéry může být vykládáno jako uplatnění myšlenkových východisek této teorie.

První výzkumnou hypotézou byla následující: **Na kvalitu bilaterální relace EU – Austrálie měla a dosud má významný vliv snaha o dosažení výhod jak na straně EU, tak na straně Austrálie (přínosů pro obě strany) (H1).**

Druhou hypotézou pak byla následující: **Změny ve vztazích EU a Austrálie v průběhu jejich historického vývoje měly za následek rozšíření spolupráce mezi oběma aktéry nad rámec *ad hoc* spolupráce ve vybraných sektorech do podoby více institucionalizované spolupráce ve formě komplexnějších bilaterálních dohod (H2).**

H1 je potvrzena s ohledem na výše uvedené tím, že snaha o dosažení výhod (přínosů), a to na obou stranách a pro obě strany bilaterální relace, je charakteristická pro období od konce 80. let a začátku 90. let 20. století do současnosti. Ta měla za následek sjednání řady bilaterálních instrumentů, které usnadňují spolupráci mezi oběma aktéry. Kvalita bilaterální relace tak stoupá.

H2 je pak možné empiricky sledovat při pohledu na historický vývoj vzájemných vztahů. Zatímco v 90. letech byly sjednávány sektorové dohody, jednalo se tedy o projev *ad hoc* spolupráce v oblastech společného zájmu, později byly přijímány komplexnější dohody.

Byly to právě změny jako MacSharryho reformy, které měly za následek zlepšení vztahů a rozšíření spolupráce mezi oběma aktéry, nicméně z dostupných dat nelze přesně ověřit, že právě takové (podstatné) změny měly za následek přechod od sektorové spolupráce ke komplexnější, institucionalizované spolupráci. Byl to nejspíš obecnější pozitivní rozvoj bilaterální relace, který přiměl strany k přijímání komplexních bilaterálních instrumentů.

Summary

The aim of this thesis was to present the topic of EU-Australia relations in a historical and contemporary context chronologically, so that the presented knowledge, i.e. key aspects of the EU-Australia relations, could be analysed in adequate depth and breadth, evaluated and the research question answered. Last but not least, the aim was to portray the current shape of the relationship and, finally, to offer reflections on the potential for its future development. The aim was also to present the development of the related legal and institutional framework of bilateral relations, as well as some of the sub-issues that have accompanied or continue to accompany the development of these relations.

The main research question of this thesis was the following: Has the quality of EU-Australia relations changed over the course of their historical development?

Chapters 4-6 show that the quality of EU-Australia bilateral relations has certainly changed over time. While in the 1950s there was a rather ambivalent assessment on Australia's part of what the emerging integration community on the European continent might mean for it geopolitically, and Australia was a sideline for the European Communities (EC), diplomatic relations between both actors were established in 1960. Soon afterwards, concerns arose on the Australian side about the EC's application of economic protectionism in the area of agricultural production, linked in particular to the fear that the UK would join the EC and Australia would lose its important outlets through the application of the Common Agricultural Policy (CAP) in the UK as well. This did indeed eventually happen in 1973 and EC-Australia relations therefore experienced their worst period from about 1973 to 1983. The situation slowly began to change in the 1980s, when gradually both sides took small steps of accommodation in the bilateral relationship. Crucially, the MacSharry's CAP reforms carried out in the early 1990s resulted in a significant reduction in economic protectionism on the EC/EU side, which had a positive impact on the quality of the bilateral relationship. Similarly, the degree of protectionism on the Australian side was also reduced. However, they were also preceded by Australia's engagement, and that of other countries,

in the GATT, which also had an impact on reducing economic protectionism.

In the 1990s, the quality of EU-Australia relations began to grow significantly, with the negotiation of sectoral agreements and, in 1997, the Joint Declaration. There was a clear trend towards constructive cooperation, which subsequently developed in a positive spirit in the noughties of the 21st century. Important bilateral instruments were negotiated - the Agenda for Cooperation in 2003 and the Partnership Framework in 2008, which set the framework for cooperation in many areas other than economic ones. Cooperation has thus grown in breadth, but its quality has also continued to improve. Despite a partial cooling following the euro area crisis, relations have continued to develop positively. The negotiation of the Framework Agreement, as the recently adopted comprehensive legal framework for cooperation, represents something of a culmination of this trend. Although the Free Trade Agreement negotiations have been suspended since autumn 2023, this does not, in my view, jeopardise the overall trend towards increasingly robust cooperation between the two entities and the continuing positive trend in the development of the bilateral relationship.

The answer to the research question is therefore, in my view, clear: yes, the quality of EU-Australia relations has changed over time, with a broadly upward trend over the past 70 years or so, except for minor fluctuations. In terms of theories of international relations, the perspective of *realism*, i.e. essentially non-cooperation between the two actors, prevailed in the early period, while from around the turn of the 1980s and 1990s the perspective of *liberalism* began to prevail, with both actors finally moving away from their conflicting positions on economic protectionism and adopting a much more constructive approach to the bilateral relationship, with clearly positive economic and other consequences. The *liberalism* perspective clearly prevails to this day, with the marginal addition of the *constructivism* perspective, where the involvement of civil society in the interactions between the two actors can be interpreted as an application of the ideas of this theory.

The research hypotheses were set as follows: the quality of the EU-Australia bilateral relationship has been and still is significantly influenced by the pursuit of benefits (gains) on both the EU and Australian sides (H1).

Another hypothesis was that changes in the EU-Australia relationship over its historical development have resulted in the expansion of cooperation between the two actors beyond *ad hoc* cooperation in selected sectors to more institutionalised cooperation in the form of

more comprehensive bilateral agreements (H2).

H1 is confirmed in light of the above by the fact that the pursuit of benefits (gains) for both sides of the bilateral relationship, is characteristic of the period from the late 1980s and early 1990s to the present. This has resulted in the negotiation of a number of bilateral instruments that facilitate cooperation between the two actors. The quality of the bilateral relationship is thus increasing.

H2 can then be empirically observed by looking at the historical development of the relationship. While in the 1990s sectoral agreements were negotiated, i.e. an ad hoc cooperation in areas of common interest, more comprehensive agreements were later adopted. It was changes such as the MacSharry reforms that resulted in improved relations and increased cooperation between the two actors, but it is not possible to verify from the available data that it was such (substantial) changes that resulted in a shift from sectoral cooperation to more comprehensive, institutionalised cooperation. It was probably the more general positive development of the bilateral relationship that prompted the parties to adopt comprehensive bilateral instruments.

Použitá literatura

Primární zdroje

Právní prameny

94/184/EC: Council Decision of 24 January 1994 concerning the conclusion of an Agreement between the European Community and Australia on trade in wine. Online. In: EUR-LEX. 1994. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/1994/184/oj>. [cit. 2024-07-28].

Agreement between the European Community and Australia on trade in wine. Online. In: EUR-LEX. 2008. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:028:0003:0087:en:PDF>. [cit. 2024-04-02].

Agreement between the European Community and Australia on trade in wine - Protocol - Exchange of letters. Online. In: EUR-LEX. 1994. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A21994A0331%2801%29>. [cit. 2024-07-28].

Agreement between the European Community and Australia on trade in wine. Online. In: EUR-LEX. 1994. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A21994A0331%2801%29>. [cit. 2024-06-28].

Agreement between the European Union and Australia on the processing and transfer of Passenger Name Record (PNR) data by air carriers to the Australian Customs and Border Protection Service. Online. In: EUR-LEX. 2012. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:186:0004:0016:EN:PDF>. [cit. 2024-04-02].

Agreement on mutual recognition in relation to conformity assessment, certificates and markings between the European Community and Australia - Final Act - Joint Declarations. Online. In: EUR-LEX. 1998. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A21998A0817%2801%29>. [cit. 2024-07-28].

Agreement relating to scientific and technical cooperation between the European Community and Australia. Online. In: EUR-LEX. 1994. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A21994A0722%2804%29>. [cit. 2024-

06-28].

Agreement relating to scientific and technical cooperation between the European Community and Australia - Declaration of the Council and the Commission. Online. In: EUR-LEX. 1994. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1599224534230&uri=CELEX:21994A0722\(04\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1599224534230&uri=CELEX:21994A0722(04)). [cit. 2024-07-28].

Australia and the European Union: an agenda for future cooperation. Online. In: DFAT. 2003. Dostupné z: https://www.dfat.gov.au/sites/default/files/au_eu_agenda_coop_0303.pdf. [cit. 2024-06-28].

European Union-Australia Partnership Framework. Online. In: EUR-LEX. 2008. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/124240/partnership_framework2009eu_en.pdf [cit. 2024-06-28].

Framework Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Australia, of the other part. Online. In: EUR-LEX. 2017. Dostupné z: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22017A0915\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22017A0915(01)). [cit. 2024-07-24].

Joint Declaration on Relations between the European Union and Australia. Online. In: EEAS. 1997. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/1997_joint_declaration_en_0.pdf. [cit. 2024-06-28].

Memorandum of understanding between the European Union and Australia on strategic partnership on a sustainable critical and strategic minerals. Online. In: European Commission. 2024. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/59714/attachments/1/translations/en/rendition/native>. [cit. 2024-06-04].

Merger Treaty. Online. In: EUR-LEX. 1967. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:89b3b5b7-e861-4de6-b92c-7c280ca6d6fb.0002.01/DOC_1&format=PDF. [cit. 2024-07-26].

The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT 1947). Online. In: World Trade Organization. 1947. Dostupné z: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_e.pdf. [cit. 2024-07-27].

Treaty establishing the European Coal and Steel Community. Online. In: EUR-LEX. 1951. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A11951K%2FTXT>. [cit. 2024-06-24].

Treaty establishing the European Economic Community. Online. In: EUR-LEX. 1958. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957E/TXT>. [cit. 2024-07-27].

Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007. OJ C 306. Online. In: EUR-LEX. 2007. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT>. [cit. 2024-07-25].

Treaty on European Union. OJ C 191. Online. In: EUR-LEX. 1992. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11992M/TXT>. [cit. 2024-07-25].

Vládní dokumenty a jiné oficiální informační materiály

1788 to 1810 - Early European Settlement. Online. In: Parliament of New South Wales. 2024. Dostupné z: <https://www.parliament.nsw.gov.au/about/Pages/1788-to-1810-Early-European-Settlement.aspx>. [cit. 2024-07-25].

A Survey of Australians' Attitudes to Trade with the European Union. Online. In: University of Adelaide. 2024. Dostupné z: https://iit.adelaide.edu.au/ua/media/2423/international-trade-survey-design-report_v3.pdf. [cit. 2024-07-24].

Australia - European Community Agreement on Trade in Wine: Frequently asked questions. Online. In: Australian Government | Department of Agriculture, Fisheries and Forestry. 2010. Dostupné z: <https://www.wineaustralia.com/getmedia/83f8a051-04e4-4496-86d4-b86f66c35558/Australia-European-Community-Agreement.pdf>. [cit. 2024-07-28].

Australia Country Summary. Online. In: CIA World Factbook. 2024. Dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/australia/summaries/>. [cit. 2024-07-25].

Australia Trade Summary 1994 Data. Online. In: World Integrated Trade Summary. 2024. Dostupné z: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/AUS/Year/1994/Summary>. [cit. 2024-07-28].

Australia Trade Summary 1995 Data. Online. In: World Integrated Trade Summary. 2024. Dostupné

z: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/AUS/Year/1995/Summary>. [cit. 2024-07-28].

Australia-European Union Free Trade Agreement fact sheet. Online. In: DFAT. 2022. Dostupné z: <https://www.dfat.gov.au/trade/agreements/negotiations/aeufta/australia-european-union-fta-fact-sheet>. [cit. 2024-07-24].

Australia-European Union Free Trade Agreement. Online. In: Australian Department of Foreign Affairs and Trade. 2024. Dostupné z: <https://www.dfat.gov.au/trade/agreements/negotiations/aeufta>. [cit. 2024-04-02].

Common agricultural policy overview. Online. In: European Commission. 2024. Dostupné z: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview_en. [cit. 2024-07-10].

Critical Raw Materials Resilience: Charting a Path towards greater Security and Sustainability. Online. In: European Commission. 2020. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/42849/attachments/2/translations/en/rendition/native>. [cit. 2024-06-04].

DEFINING MOMENTS Federation: 1901: Inauguration of the Commonwealth of Australia. Online. In: National Museum of Australia. 2024. Dostupné z: <https://www.nma.gov.au/defining-moments/resources/federation>. [cit. 2024-07-25].

Delegation of the European Union to Australia. RELATIONS WITH THE EU: The European Union and Australia. [online pdf] [cit. 2024-04-01]. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/australia/european-union-and-australia_en?s=163.

DELIVORIAS, Angelos. *Commission 2019-24 A Stronger Europe in the World EU-AUSTRALIA FREE TRADE AGREEMENT EU-AUSTRALIA FREE TRADE AGREEMENT* In “A Stronger Europe in the World”. Online. In: European Parliament. 2024. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-international-trade-inta/file-eu-australia-fta?sid=8201>. [cit. 2024-07-24].

EU Emissions Trading System (EU ETS). Online. In: European Commission, DG CLIMA. 2024. Dostupné z: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets_en. [cit. 2024-07-29].

EU-Australia Trade Agreement: Towards an EU-Australia trade agreement. Online. In: European Commission, DG TRADE. 2024. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/australia/eu-australia-agreement_en. [cit. 2024-07-24].

EU-Australia. Online. In: European Services Forum. 2018. Dostupné z: <https://www.esf.be/new/bilateral-negotiations/eu-ongoing-bilateral-negotiations/eu-australia/>. [cit. 2024-06-26].

European Union brief. Online. In: Australian Department of Foreign Affairs and Trade. 2024. Dostupné z: <https://www.dfat.gov.au/geo/europe/european-union/european-union-brief>. [cit. 2024-04-02].

Facts and figures on the European Union economy. Online. In: European Union. 2024. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/economy_en. [cit. 2024-06-25].

Framework agreement EU-Australia. Online. In: EUR-LEX. 2022. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/framework-agreement-eu-australia.html>. [cit. 2024-06-29].

Instituce. Online. In: SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, V.V.I. Sociologická encyklopedie. 2018. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Instituce>. [cit. 2024-07-26].

MILICEVIC, Vera. *The common agricultural policy – instruments and reforms.* Online. In: European Parliament. 2023. Dostupné z: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview_en. [cit. 2024-07-10].

Overseas Countries and Territories. Online. In: European Commission, DG INTPA. 2024. Dostupné z: https://international-partnerships.ec.europa.eu/countries/overseas-countries-and-territories_en. [cit. 2024-07-26].

Relations with OECD and UNESCO. Online. In: European External Action Service. 2024. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/paris-oecd-unesco/relations-oecd-and-unesco_en. [cit. 2024-04-01].

Single European Act (SEA). Online. In: European Parliament. 2024. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the->

[treaties/single-european-act](#). [cit. 2024-07-27].

Statute of Westminster. Online. In: Encyclopaedia Britannica. 2024. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Statute-of-Westminster>. [cit. 2024-07-26].

Světová obchodní organizace WTO. Online. In: MZV ČR. 2024. Dostupné z: https://mzv.gov.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/wto_sve_tova_obchodni_organizace/index.html. [cit. 2024-07-28].

Timeline - History of the CAP. Online. In: Council of the EU. 2022. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/cap-introduction/timeline-history-of-cap/>. [cit. 2024-07-10].

Tiskové zprávy

Commission reports on eighth negotiating round with Australia. Online. In: European Commission, DG TRADE. 2020. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/news/commission-reports-eighth-negotiating-round-australia-2020-10-13_en. [cit. 2024-07-24].

Commission reports on eleventh negotiating round with Australia. Online. In: European Commission, DG TRADE. 2021. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/news/commission-reports-eleventh-negotiating-round-australia-2021-06-17_en. [cit. 2024-07-24].

Commission reports on ninth negotiating round with Australia. Online. In: European Commission, DG TRADE. 2020. Dostupné z: https://policy.trade.ec.europa.eu/news/commission-reports-ninth-negotiating-round-australia-2020-12-22_en. [cit. 2024-07-24].

EU and Australia sign partnership on sustainable critical and strategic minerals. Online. In: European Commission. 2024. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_2904. [cit. 2024-06-04].

EU, Australia sign critical minerals pact to diversify supply chains. Online. In: Bloomberg. 2024. Dostupné z: <https://www.miningweekly.com/article/eu-australia-sign-critical-minerals-pact-to-diversify-supply-chains-2024-05-28>. [cit. 2024-06-04].

EU, Australia sign MoU to cooperate on critical minerals. Online. In: Reuters. 2024. Dostupné z: <https://www.reuters.com/markets/commodities/eu-australia-sign-mou-cooperate-critical-minerals-2024-05-28/>. [cit. 2024-06-04].

Framework Agreement between the European Union and Australia. Online. In: DFAT. 2022. Dostupné z: <https://www.dfat.gov.au/geo/europe/european-union/australia-european-union-eu-framework-agreement>. [cit. 2024-07-24].

Memorandum of understanding between the European Union and Australia on strategic partnership on a sustainable critical and strategic minerals. Online. In: Australian

Government | Department of Industry Science and Resources. 2024. Dostupné z: <https://www.industry.gov.au/publications/memorandum-understanding-between-european-union-and-australia-strategic-partnership-sustainable-critical-and-strategic-minerals>. [cit. 2024-06-04].

More opportunities to work with the EU on critical minerals. Online. In: Australian Government | The Hon Madeleine King MP Minister for Resources and Minister for Northern Australia. 2024. Dostupné z: <https://www.minister.industry.gov.au/ministers/king/media-releases/more-opportunities-work-eu-critical-minerals>. [cit. 2024-06-04].

The European Union and Australia sign Framework Agreement to deepen cooperation. Online. In: European External Action Service. 2017. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/node/30798_en. [cit. 2024-07-24].

Vztahy mezi EU a Austrálií: dnes vstoupila v platnost rámcová dohoda. Online. In: Rada Evropské unie. 2022. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2022/10/21/eu-australia-relations-framework-agreement-enters-into-force-today/>. [cit. 2024-04-02].

Sekundární zdroje

Monografie

ADRIAENSEN, Johan a POSTNIKOV, Evgeny (ed.). *A Geo-Economic Turn in Trade Policy?* Palgrave Macmillan Cham, 2022. ISBN 978-3-030-81281-2.

BENVENUTI, Andrea a MURRAY, Philomena. EU-Australia Relations. In: MURRAY, Philomena; CHRISTIANSEN, Thomas a KIRCHNER, Emil (ed.). *The Palgrave Handbook of EU-Asia Relations*. Palgrave Macmillan London, 2016, s. 603-617. ISBN 978-0-230-37870-4.

DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-385-7.

GRIFFITHS, Martin; O'CALLAGHAN, Terry a ROACH, Steven C. *INTERNATIONAL RELATIONS The Key Concepts*. 2. Routledge, 2008. ISBN 978-0-415-77436-9.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Páté, přepracované vydání. Praha: Portál, 2023. ISBN 978-802-6219-682.

CHRISTIANSEN, Thomas; KIRCHNER, Emil a MURRAY, Philomena (ed.). *The Palgrave Handbook of EU-Asia Relations*. Online. Palgrave Macmillan, 2016. ISBN 978-0-230-37870-4. Dostupné z: <https://doi.org/10.1057/9780230378704>. [cit. 2024-04-02].

JEŘÁBEK, Martin. *Deutschland und die Osterweiterung der Europäischen Union*. Wiesbaden: VS Verlag, 2011. ISBN 978-3-531-16761-9.

KEGLEY, Charles W. *Controversies in International Relations Theory: Realism and the Neoliberal Challenge*. 1st Edition. Wadsworth Publishing, 1994, s. 4. ISBN 978-0312096533.

KOUBA, Karel. Kvalitativní metody příčinného usuzování v politologii. In: NOVÁK, Miroslav (ed.). *Úvod do studia politiky*. Druhé vydání, rozšířené a doplněné. *Studijní texty (Sociologické nakladatelství)*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2019, s. 394–432. ISBN 978-80-7419-263-0.

MATERA, Margherita; ALLISON-REUMANN, Laura a MURRAY, Philomena. Australia and the EU: From Trade Tensions to FTA Negotiations. In: ADRIAENSEN, Johan a POSTNIKOV, Evgeny (ed.). *A Geo-Economic Turn in Trade Policy?* Palgrave Macmillan Cham, 2022, s. 247-271. ISBN 978-3-030-81281-2.

MEARSHEIMER, John J. *The Tragedy of Great Power Politics*. Updated Edition. W. W. Norton & Company, 2014. ISBN 978-0393349276.

MILLS, Albert J.; DUREPOS, Gabrielle a WIEBE, Elden. *Encyclopedia of Case Study Research*. SAGE Publications, 2009. ISBN 9781506320274.

MORGENTHAU, Hans J. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Knopf, 1948, 489 s.

MURRAY, Philomena, CHRISTIANSEN, Thomas a KIRCHNER, Emil (ed.). *The Palgrave Handbook of EU-Asia Relations*. Palgrave Macmillan London, 2016. ISBN 978-0-230-37870-4.

MURRAY, Philomena. *Australia and the European Superpower: Engaging with the European Union Taschenbuch*. MELBOURNE UNIV PR, 2005. ISBN 978-0522851809.

WALTZ, Kenneth. *Theory of International Politics*. McGraw-Hill, 1979. ISBN 9780075548522.

ZEHFUSS, Maja. *Constructivism in International Relations: The politics of reality*. Cambridge University Press, 2004. ISBN 978-0-511-49179-5.

Články

ALLENBACH-AMMANN, János. *EU, Australia fail to agree on trade deal*. Online. In: EURACTIV. 2023. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/eu-australia-fail-to-agree-on-trade-deal/>. [cit. 2024-06-26].

BENVENUTI, Andrea. OPPORTUNITY OR CHALLENGE? AUSTRALIA AND EUROPEAN INTEGRATION, 1950-57. *Australian economic history review* [online]. Melbourne, Australia: Blackwell Publishing Asia, 2011, 51(3), 297-317 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0004-8992. Dostupné z: doi:10.1111/j.1467-8446.2011.00336.x.

BROOKS, Stephen G. Duelling Realism. *International Organization*. 2007, roč. 51, č. 3, s. 445-477.

ERJAVEC, Emil a LOVEC, Marko. The Co-decision Trap: How the Co-decision Procedure Hindered CAP Reform. Online. *Intereconomics*. 2015, roč. 50, č. 1, s. 52–58. Dostupné z: <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2015/number/1/article/the-co-decision-trap-how-the-co-decision-procedure-hindered-cap-reform.html>. [cit. 2024-07-28].

FERGUSON, Peter. Liberalism and Economic Growth: A Theoretical Exploration. Online. *Environmental Values*. 2016, roč. 25, č. 5, s. 593-619. Dostupné z: <https://doi.org/10.3197/096327116X14703858759>. [cit. 2024-07-26].

MARKOVIC, Nina. *Australia's relations with the European Union: towards a deeper regional engagement*. Online. In: Parliament of Australia. 2012. Dostupné z: https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_departments/Parliamentary_Library/pubs/BriefingBook44p/AustEU. [cit. 2024-06-29].

MASCITELLI, Bruno a PARK, Sang-Chul. The Impact of the Eurozone Crisis on Australia and South Korea. Online. *International Journal of Business and Social Science*. 2012, roč. 3, č. 9, s. 231-242. Dostupné z: <https://researchbank.swinburne.edu.au/file/3d888d11-8676-48ce-baca-d731a86cba85/1/PDF%20%28Published%20version%29.pdf>. [cit. 2024-07-29].

MATERA, Margherita a MURRAY, Philomena. Australia's relationship with the European Union: from conflict to cooperation. Online. *Australian Journal of International Affairs*.

2018, roč. 72, č. 3, s. 179-193. ISSN 1035-7718. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10357718.2018.1453475>. [cit. 2024-04-02].

MATERA, Margherita a MURRAY, Philomena. EU–Australia relations: recasting engagement in an era of uncertainty. Online. *Global Affairs*. 2019, roč. 5, č. 4-5, s. 501-507. ISSN 2334-0460. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/23340460.2020.1714470>. [cit. 2024-04-02].

MORAVCSIK, Andrew. *Liberalism and international relations theory*. Online. In: Princeton University. 1997, s. 1-53. Dostupné z: https://www.princeton.edu/~amoravcs/library/liberalism_working.pdf. [cit. 2024-07-25].

MURRAY, Philomena a BENVENUTI, Andrea. EU-Australia Relations at Fifty: Reassessing a Troubled Relationship. *Australian Journal of Politics and History*. 2014, roč. 60, č. 3, s. 431-448.

MURRAY, Philomena a ZOLIN, M. Bruna. Australia and the European Union: conflict, competition or engagement in agricultural and agri-food trade? Online. *Australian Journal of International Affairs*. 2012, roč. 66, č. 2, s. 186-205. ISSN 1035-7718. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10357718.2011.646481>. [cit. 2024-04-02].

MURRAY, Philomena. Australia's engagement with the European Union: partnership choices and critical friends. Online. *Australian Journal of International Affairs*. 2018, roč. 72, č. 3, s. 208-223. ISSN 1035-7718. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/10357718.2018.1453477>. [cit. 2024-04-02].

MURRAY, Philomena. EU–Australia relations: a strategic partnership in all but name? Online. *Cambridge Review of International Affairs*. 2015, roč. 29, č. 1, s. 171-191. ISSN 0955-7571. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/09557571.2015.1015487>. [cit. 2024-04-02].

MURRAY, Philomena. Reflections on EU–Australia engagement and prospects for the future. Online. *Global Affairs*. 2019, roč. 5, č. 4-5, s. 509-515. ISSN 2334-0460. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/23340460.2020.1714469>. [cit. 2024-04-02].

MURRAY, Philomena. 'Australia-style': a model for relations with Europe? Online. In: UK in a Changing Europe. 2020. Dostupné z: <https://ukandeu.ac.uk/australia-style-a-model-for-relations-with-europe/>. [cit. 2024-06-22].

MURRAY, Philomena; ELIJAH, Annmarie a O'BRIEN, Carolyn. Common ground, worlds apart: the development of Australia's relationship with the European Union. *Australian Journal of International Affairs*. 2002, roč. 56, č. 3, s. 395–416.

NURUZZAMAN, Mohammed. Liberal Institutionalism and International Cooperation after 11 September 2001. Online. *International Studies*. 2008, roč. 45, č. 3, s. 193-213. ISSN 0020-8817. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/002088170904500302>. [cit. 2024-07-26].

PACILLO, Lara. *Strong support for EU and Free Trade Agreement*. Online. In: University of Adelaide. 2024. Dostupné z: <https://www.adelaide.edu.au/newsroom/news/list/2024/07/19/strong-support-for-eu-and-free-trade-agreement>. [cit. 2024-07-24].

PERSAUD, Randolph B. Ideology, socialization and hegemony in Disciplinary International Relations. Online. *International Affairs*. 2022, roč. 98, č. 1, s. 105-123. ISSN 0020-5850. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/ia/iiab200>. [cit. 2024-07-26].

TOTH, Gyula. The Making of a Constructivist Relationship between the European Union and Australia. Online. *Studia Diplomatica*. 2012, roč. 65, č. 4, s. 105-119. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/26531556>. [cit. 2024-06-24].

WALTZ, Kenneth N. Kant, Liberalism, and War. Online. *American Political Science Review*. 1962, roč. 56, č. 2, s. 331-340. ISSN 0003-0554. Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/1952369>. [cit. 2024-07-26].

YENCKEN, Edward. From the Common Agricultural Policy to the Eurozone Crisis: Bilateral Disputes in the Australia-EU Relationship. *Round table (London)* [online]. Routledge, 2018, 107(5), 585-600 [cit. 2024-04-01]. ISSN 0035-8533. Dostupné z: doi:10.1080/00358533.2018.1527519.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Objem obchodu se zbožím mezi EU a Austrálií v letech 2021–2023 (graf)

Příloha č. 2: Objem obchodu se službami mezi EU a Austrálií v letech 2021–2023 (graf)

Příloha č. 3: Objem přímých zahraničních investic mezi EU a Austrálií v letech 2021–2023 (graf)

Příloha č. 4: Přehled obchodu mezi EU a Austrálií a potenciální přínosy FTA (infografika)